ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene : 10 Eylûl 1931 Sayı : 110

RESMÎ KISIM

KANUNLAR

Matbuat Kanunu

Kanun numarası: 1812
Neşri tarihi 8 - 8 - 1931

BİRİNCİ FASIL

Umumî Hükümler

Madde 1 — Matbuat hürriyeti ve matbu eserler neşri bu kanunda yazılı hükümlere bağlıdır.

Bu kanunların gerek hükümleri gerek matbaa gerek başka türlü mihanikî vasıtalarla veya el ile çoğaltılarak neşredilen yazı, resim, güf-

KÜTÜPHANE-ANKARA

teli güftesiz musiki eserleri ve gramofon plâkları gibi eserlere şamildir. Bu kanunda bu gibi eserlere matbua denir.

Sinematoğrafa müteallik hususlar bu kanuna tâbi değildir.

Madde 2 — Herkesin görebileceği veya paralı parasız girebileceği yerlerde her türlü matbuaların teşhir veya talik veya tevzi edilmesi veya satılması veya bulârın ilân ile tevzi ve satışa arzolunması neşir sayılır.

Matbuat cürmü ancak yukarıki fıkra dairesinde yapılan neşriyatta tekevvün edebilir.

İKİNCİ FASIL

Matbaa açma

Madde 3 — Bir matbaa açılmadan evvel bulunacağı yerin en büyük mülkiye memuruna bir beyanname verilir.

Beyannamede matbaayı açmak isteyenin adı, sanı, ikametgâhı ve ortakları varsa onların da atları, sanları, ve ikametgâhları ve matbaanın yeri ve hangi dillerde ve hangi tabı sistemile çalışacağı yazılır.

Madde 4 — Açılan matbaanın yeri ve tabı sistemi değiştirilir veya ortaklarından bazıları ayrılır veya yeni ortak alınırsa gene en büyük mülkiye memuruna bir beyanname ile bildirilir.

Matbaanın sahibi değişirse yeni sahip işe başlamadan evvel kendi namına bir beyanname vermeğe mecburdur.

Ölüm halinde bu beyanname matbaayı işletmeğe devam edecekler tarafından on beş gün içinde verilir.

Madde 5 — Beyannamesiz matbaa açanlar hakkında Türk Ceza kanununun 533 üncü maddesi hükmü tatbik olunur.

Beyannamelerde yazılması mecburî olan malûmatı yanlış bildirenlere 50 liradan 200 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Madde 6 — Matbaasında ilmühaberi alınmamış gazete veya mecmua basan matbaacı yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm olur.

Bu suretle basılan gazete veya mecmua ile bir suç işlenmişse bu suça iştiraki sabit olan matbaacı gazete veya mecmuanın mes'ullerile hemfiil addolunur.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Her türlü matbualar

Madde 7 — İkinci maddenin şümulüne giren matbualar üstünde matbaanın adı yazılır. Buna muhalif hareket eden matbaacılar 10 liradan 100 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm olurlar.

Böyle bir mahkûmiyetten altı ay geçinceye kadar bu suç yeniden işlenirse suçlu ayrıca iki aya kadar hapis ile de cezalandırılır.

Yanlış bir at yazılması halinde yukarıki fıkralarda yazılı cezalar iki kat olarak verilir.

Bu maddedeki hükümlerin resmî daire, meslek veya ticaret işlerine veya aile, siyaset ve cemiyet hayatının işlerine yarıyan ilân, tarife, ticarî sirküler ve saire gibi matbualara ve neşreden zatın doğru adı bulunmak şartile intihap beyannamelerile siyasî beyannamelere şümulü yoktur.

Madde 8 — Matbaacılar bastıkları her türlü matbualardan ikişer tanesini günü gününe bulnuduğu yerin en büyük mülkiye memurile Cumhuriyet Müeddeiumumisine vermeğe mecburdurlar. Verilemeyen her nüsha için 5 lira hafif para cezası hükmolunur. Tekerrüründe bu ceza verilmeyen her nüsha için 10 liradan 20 liraya kadar arttırılır.

Bu hükümlerden gazete ve mecmualar ve yukarıki maddenin dördüncü fıkrasında yazılı matbualar müstesnadır.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Gazete ve mecmua neşri

Madde 9 — Gündelik yahut mevkut gazete ve mecmua çıkarmak isteyenler ve mecmuanın çıkarılacağı mahallin en büyük mülkiye memuruna aşağıda istenilen malûmatı havi imzalarile bir beyanname verirler:

A) Gazete veya mecmuanın adı;

B) Gazete veya mecmua sahibinin adı, sanı, tâbiiyeti, tahsil derecesi ve muamele merkezi olan iş ve ev adresi;

C) Varsa başmuharririnin, umumî müdürün, yazı işleri müdürünün adı, sanı tâbiiyeti ve ikametgâhı;

D) «B, C» fıkralarında sıfatları yazılı olanlardan hangisinin filen umumî neşriyatı idare edeceği;

802

E) Nerede yazılıp idare edeceği, nerede basılacağı ve basılacağı matbaa ve matbaacının adı ve sanı ;

F) Siyasî olup olmadığı;

G) Ne vakitlerde çıkarılacağı;

H) Hangi dillerde çıkarılacağı;

İ) Sermayeyi tedarik edenler başkaları ise onların hepsinin ve sermaye kanun daireside kurulmuş bir şirkete ait ise şirket mukavelenamesinin aslı veya tasdikli suretile beraber şirketin idare meclisini teşkil veya şirketi temsil eden kimselerin adı, sanı, memleketi, iş ve ev adresi ve tâbiiyeti;

K) Gazete veya mecmua bir cemiyete aitse nizamnamesinin tasdikli suretile idare heyetini teşkil edenlerin adı, sanı, memleketi, iş ve ev adresi;

Beyanname muhteviyatında hasıl olacak değişikliklerin vukuundan üç gün zarfında bildirilmesi lâzımdır.

Beyanname verenlere bu kanunda gazete veya mecmuanın sahibi denilir.

Madde 10 — Bir gazete ve mecmua sahibi bunu muayyen müddetle başkasına devredebilir. Devir alan bu kanunla gazete sahiplerinde aranan vasıfları ve kayitleri haiz olduğu halde kendi namına vereceği beyanname ile bu hakkı muayyen müddet bitinceye kadar kullanabilir.

Madd 11 — Sahibi vefat eden gazete veya mecmua umumî neşriyatını idare edenin cezaî mes'uliyeti altında üç ay neşrolunabilir. Bu müddet içinde varisler arasında bu kanunda yazılı vasıf ve şartları haiz birisi varsa mahallinin en büyük mülkiye memuruna yeni bir beyanname vermek ve diğer mirasçıların muvafakatini aldığına dair resmî bir vesakaya bağlamak şartile gazete ve muecmuayı neşre devam edebilir.

Mirasçılar arasında bu kanunda yazılı vasıf ve şartları haiz kimse bulunmazsa gene bu müddet içinde kanunî vasıf ve şartları haiz bir sahip gösterilmek ve onun tarafından bir beyanname verilmek mecburidir. Bu madde hükmüne riayet etmeksizin üç aydan fazla gazete veya mecmua neşredildiği takdirde 18 inci madde hükümleri tatbik edilir.

Gazete veya mecmua sahibi ve umumî neşriyatını idare eden kimse 12 nci maddede yazılı vasıflardan birini kaybeder veya tevkif veya hapis olunursa bir hafta içinde o madde hükmü tamamlanmak lâzımdır. Bu müddette gazete ve mecmua, başında bulunan yazı işleri müdürünün mes'uliyiti altında intişar edebilir.

808

Madde 12 — Gazete veya mecmua sahiplerinde aşağıda yazılı vasıf ve kayitlerin bulunması şarttır.

A) Türk olmak;

B) Yirmi yaşını bitirmiş bulunmak;

C) Yüksek mektelperden veya lise ile buna muadil diğer mekteplerden şehadetnameli olmak (eğer şehadetname ecnebi mekteplerden alınmış ise Türkce okur yazar bulunmak);

D) Ecnebi bir devlet hizmetinde bulunmamak;

E) Resmî bir makama karşı ecnebi tâbiiyeti iddiasında bnlunmuş olmamak;

F) Mahcur olmamak;

G) Bilfiil devlet memuru ve asker ve ordu mensubu olmamak (Hususî kanunları mâni olmadıkça meslekî ve ilmî gazete ve mecmua çıkarabilirler);

H) Türk Ceza Kanununun 587 inci maddesinin birinci fıkrasında yazılı cezaları müstelzim suçlarla ikinci babının üçüncü fikrasında yazılı 192 inci ve üçüncü babının birinci fıkrasında yazılı zimmet ve ihtilâs, ikinci faslında yazılı irtikâp, üçüncü faslında yazılı rüşvet ve 229 uncu madde ve 286 ıncı maddenin ilk fıkrası ve 287 nci madde ve 6 ıncı babının üçüncü faslında yazılı sahtekârlık ve sekizinci babının biricni faslında yazılı, 415 inci madde ve 416 ıncı maddenin son fıkrası ve 419 uncu maddenin ikinci fıkrası ve 426, 427, 428 inci maddelerle 430, 431 inci maddelerinin birinci fıkrası ve üçüncü faslında yazılı fuhşa tahrik ve hırsızlık ve yağmacılık ve dolandırıcılık ve hileli iflâs ve emniyeti sui istimal suçlarından birile mahkûm olmamak;

İ) Vatan, millî mücadele, cumhuriyet ve inkılâp aleyhinde bulunup ta her hangi bir mahkeme ve divan tarafından mahkûm olmamak;

J) 25/9/1339 tarih ve 347 numaralı kanunla 26/5/1926 tarih ve 854 numaralı kanunun birinci maddesi hükûmleri mucibince devlet hizmetinde kullanılmamasına karar verilmiş olmamak;

K) Millî mücadelede işgal altında düşman emellerine hizmet edici neşriyat yapmış olmamak.

Madde 13 — Türkiyede ecnebilerin gazete, mecmua çıkarması mahallî hükûmetlerin ayrıca müsaadesine ve umumî neşriyatını idare edecek olanın Türk vatandaşı olmasına bağlıdır.

Bu gazete ve mecmualar Cumhuriyet Hükûmetinin dahilî ve haricî siyaseti aleyhinde neşriyat yapmazlar.

Bu maddeye muhalif neşriyatta bulunanlardan verilen hususî müsaade istirdat olunur.

Madde 14 — İlmî ve ahlâkî neşriyatile devamlı surette fazilete hizmet eden gazete ve mecmualara Darülfünun Divanı kararile Maarif Vekâleti tarafından takdirname verilir.

Hizmetin devamlı olması için neşriyatın en az bir sene fasılasız yapılmış olması şarttır.

Madde 15 — Gazete ve mecmuanın başmuharriri ile umumî neşriyatını idare eden zatın yüksek mektepten mezun olması ve bunlarla umumî müdür ve yazı işleri müdürünün 12 inci maddede yazılı diğer vasıf ve kayitleri haiz bulunması şarttır.

Madde 16 — Bir gezete veya mecmuanın sahipliği ile umumî neşriyatının idaresi aynı meb'us uhdesinde toplanmıyağı gibi ayrı ayrı meb'uslar tarafından da deruhde olunamaz.

Madde 17 — Beyannameyi alan en büyük mülkiye memuru beyanname münderecatını mahsus defterine kaydettirdikten sonra beyanname sahibine bir ilmühaber verir ve en kısa müddet içinde beyanname muhteviyatının hakikate muvafık olup olmadığı tahkik ve alacağı neticeye göre 18 inci madde hükmünce hareket eder.

Madde 18 — Yukarıki maddeler hükmüne muhalif olarak neşredilen gazete veya mecmua en büyük mülkiye memurunun emrile derhal kapatılır ve aşağıdaki cezaî hükümler tatbik olunur.

A) Beyanname verilmeksizin neşredilen gazete veya mecmuayı neşredenlerden 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası alınır. Tekerrürü halinde bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile beraber üç yuz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

B) Beyanname muhteviyatının hakikat hilâfı olduğu anlaşılırsa Türk Ceza Kanununun 343 üncü maddesi hükmü tatbik olunur.

C) Bu suretle neşredilen gazete veya mecmua vasıtasile bir suç irtikâp edildiği takdirde bunun cezası da ayrıca verilir.

Madde 19 — Gündelik gazete ve alelûmum ister aylık, ister daha az bir zaman fasılasile neşrolunan gazete veya mecmuanın her nushasının üzerinde sahibinin ve umumî neşriyatını idare eden kimse ile gazete ve mecmuayı basan matbaanın ismi ve basıldığı yerde satışa çıkarıldığı günün tarihi yazılır.

Buna muhalif hareketinden dolayı basan, beş liradan 50 liraya

810

kadar hafif para cezası ile cezalandırılır. Bilerek sahte isim ve tarih gösterilmesi halinde basan iki haftaya kadar hapis ve 100 liraya kadar hafif para cezasile mahkûm edilir.

Madde 20 — Gazete ve mecmuaların her nüshasından ikişer tanesi günü gününe ve tevzii takip eden mesai saatinde gazete veya mecmuaların çıktığı yerin en büyük mülkiye memuru ile Cümhuriyet Müddeiumumisine verilir. Verilmeyen her nüsha için 5 lira ve tekerrürü halinde her nüsha için 10 liradan aşağı olmamak üzere 25 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

BEŞİNCİ FASIL

Gazete ve mecmualarda çalışanlar ve matbuaları satanlar

Madde 21—Her gazete ve mecmuanın istihdam edeceği muhbir, muhabir, muharrir, ressam, fotografçı ve idare müdürile idarehane haricinde abone kaydine veya ilân almağa memur olanların isimleri mahallin en büyük mülkiye memuruna bildirilir. Muhbir, muhabir ve muharrirlerin 12 inci maddede yazılı olan suçlardan birile mahkûm bulunmaması ve yirmi bir yaşını bitirmiş olmaları şarttır. Muhbir, muhabir ve muharrir ve yukarıda yazılı diğer müstahdemlerin mensup oldukları gazete veya mecmuadan verilmiş ve mahallinin en büyük mülkiye memurluğunca tasdik olunmuş hüviyet varakasını hâmil olmaları lâzımdır. Bu madde hilâfında hareket edenler ve bunları istihdam eden gazete ve mecmua sahipleri Türk Ceza Kanununun 526 ıncı maddesi mucibince cezalandırılır. Kanunî bir mâni yok iken beyannamelerinde bildirdikleri intişar devrelerini ardı sıra ve mükerreren beş defa geciktiren gazete veya mecmua namına idarehanesi haricinde abone kaydi için verilen hüviyet varakası geri alınır.

Bu madde hükmü gazete ve mecmualardan muayyen telif hakkı almıyan yardımcı muharrirler hakkında mecburî değildir.

Madde 22 — Gazete veya mecmua satmak isteyenler zabıtaya müracaatla hüviyetlerini mahsus defterine kaydettirerek mukabilinde bir ilmühaber almağa mecburdurlar.

Gazete veya mecmuaları satarken umumî adap ve nezahate mugayir tabirler kullanmak, bir şahsın veya heyetin namusunu ihlâl veya itibarını kesredecek veya heyecanı mucip olacak surette veya matbuada münderiç olmıyan havadislerden bahsederek rağbet celbetmek memnudur. Bu madde hilâfına hareket edenler bir liradan beş liraya kadar hafif para cezasına veyahut bir haftaya kadar hafif hapse mahkûm olurlar.

ALTINCI FASIL

Gazete veya mecmua sahibinin hakları

Madde 23 — Gazete veya mecmuanın mülkiyeti hususunda Kanunu Medenî hükümleri caridir.

Madde 24 — Bir sene müddetle neşrolunmıyan veya neşrolunduktan sonra kendiliğiden neşriyatı beş sene tatil eden bir gazete veya mecmuanın adı üzerinde sahibinin hakkı kalmaz.

Madde 25 — Bir gazete veya mecmuanın hususî bir fedakârlık ihtiyarile elde edip yazdığı istihbarat bu gazete veya mecmuanın mülkiyetindedir. O gazete veya mecmuadan müsaade alınmadıkça neşredilemez, neşredenler hakkında Telif Hakkı hükümleri tatbik olunur.

Madde 26 — Mahallinin en büyük mülkiye memuruna gazete veya mecmuaların ikişer nüshasının verilmesi gazete veya mecmuada çıkan yazı ve resimlerdeki telif kakkının kayit ve tescili hükmündedir.

YEDİNÇİ FASIL

Matbuat suçlarının mes'ulleri

Madde 27 — Her gazete veya mecmuanın neşriyatından doğan mes'liyet umumî neşriyatı filen idare eden zat ile bu gazete veya mecmua sahibine aittir. Muharrirler kendi imzalarını taşıyan yazılardan ve ressamlar gene imzalarile çıkan resimlerden dolayı hemfiil olarak gazete sahibi ve umumî neşriyatı idare eden zat ile birlikte mes'ul olurlar.

Müstear nam ile veya imzasız ve remizli imza ile intişar eden yazılar memleketin dahilî ve haricî emniyetine ve esrarı askeriyeye ait ise muharrirlerinin hüviyetlerini Cumhuriyet Müddeiumumisi her istediği zaman gazete veya mecmuanın sahiplerinden ve umnmî neşriyatı idare edenlerden sorabilir.

Talep olunan bu malûmatı vermezler veya yanlış olarak verirlerse gazete veya mecmua intişar etmekte olduğu halde mahkemeden alınacak karar üzerine kapatılır ve neşriyatın maliyetine göre yapılacak kanunî takibat hariç olarak bundan dolayı üç aydan eksik olmamak üzere hapsolunur.

Şu kadar ki takibat yapılmadan evvel istenilen malûmat bildirilecek olursa terettüp edecek cezanın dörtte üçü takibat esnasında bildirilirse yarısı indirilir.

812

Muhabir ve muharrirler ve yazı işleri müdürü tasni ettikleri veya asılsız olduğunu bildikleri haberlerin neşrinden mütevellit suçlardan mes'ul olup gazete veya mecmuanın sahibi ile umumî neşriyatını idare eden kimse de Ceza Kanununun 65 inci maddesi mucibince müşterek sayılırlar.

SEKİZİNCİ FASIL

Suçlara tahrik

Madde 28 — Gazete veya mecmua ile veya sair tabı aletlerile veya el ile yazılıp teksir edilerek neşir ve tevzi olunan yazılarla ve umumî yerlere levha ve ilân asmak suretile halkı ceza kanununda yazılı cürümlere teşvik edenler bundan dolayı ceza kanununda ayrı bir hüküm bulunmadığı takdirde Türk Ceza Kanununun 311 inci maddesi mucibince cezalandırılır. Şu kadar ki 311 inci maddede yazılı olan hapis cezasına hükmedilen cezanın altıda biri ilâve olunur ve para cezası hükmolunan hallerde bu ceza suçun nev'ine göre beş liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası olmak üzere tayin olunur.

Teşvik neticesinde kastedilen fiil zuhûr eder veya o fiilin icrasına tevessül edilirse müşevvikler, failler ayni derecede mes'ul olurlar.

Madde 29 — Fertlerin şahsî veya ailevî hayatı hususiyelerini ima tarikile dahi olsa her ne vesile ile olursa olsun neşredenler bir aya kadar hapis ve 50 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar.

Neşriyat, sahiplerinin muvfakatile yapılmış ise suç teşkil etmez.

Madde 30 — Türk Ceza Kanununun 156 ıncı maddesi sarahatı haricinde kendilerine mevdu vazifelerinin ifasından dolayı Büyük Millet Meclisi azasından İcra vekilleri heyetinden ve resmî heyetlerle devlet memurlarından biri veya bir kaçı hakkında isim ve madde gösterilmiyerek müphem ve sui zannı davet edecek mahiyette müteva-ziane yazı ve resimlerle Büyük Millet Meclisinin ve İcra Vekilleri Heyetinin ve resmî heyetlerle devlet memurlarının veya bir kısmının şeref ve haysiyatı ihlâl olunursa üç aydan altı aya kadar hapis ve 100 liradan eksik olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

DOKUZUNCU FASIL

Müstehcen neşriyat

Madde 31 — Türk Ceza Kanununun 462 ve 427 inci maddeleri mucibince müstehcen sayılan maddeler halkın âr ve haya duygularını inciten ve ayip sayılan şeylerdir.

810

Yukariki tarifin şümülüne giren uir san'at veya ilim eseri, alâkadarlarının ifadesi için neşredilir, buda eserin mevzu ve şekli ile neşir vasıta ve mahallinin nevi ve cinsi arasındaki münasebet karinelerile anlaşılırsa müstehcen sayılmaz.

ONUNCU FASIL

Şantaj

Madde 32 — Bir kimsenin namusunu ihlâl edecek veya itibarını kıracak veya şöhret ve servetine zarar verebilecek bir maddeyi neşir vasıtasile ifşa etmek veya ifşa mahiyetinde olmayıp ta kendisinin şeref ve haysiyetine tecavüz teşkil edecek neşriyat yapmak tehdidile muayyen bir müddete ait abone bedelinden ve tarifeye tâbi ilânların muayyen ücretinden fazla bedel ve ücret veya bunlara muadil bir menfaatı kendisi veya başkası için temin edenler Ceza kanununun 192 inci maddesi mucibince ceza görürler.

ON BİRİNCİ FASIL

Yalan neşriyat

Madde 33 — Millî paranın kıymetini düşürecek veya dahil veya hariçte bu paraya karşı itimadı sarsabilecek vak'aları tasni veya tahrif ederek neşir ve işae edenler üç aydan üç seneye kadar ağır para cezasile cezalandırılır.

Madde 34 — Türk Ceza kanununun hükümleri haricinde olarak matbuatta bilerek yanlış metinler veya bir kimseye atfedilmiş vesikalar, yahut haddi zatında doğru, fakat münderecatı tahrife uğratılmış metinler neşredenler bir haftadan bir aya kadar hapis ve 10 liradan 50 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm olurlar.

ON İKİNCİ FASIL

Neşri memnu olan şeyler

Madde 35 — A) İddianamenin, son tahkikatın açılmasına müteallik kararın, bir cürme ait her hangi tahkikat evrakı ve vesikaların duruşmada okunmazdan evvel neşri memnudur. Ancak mahkemenin veya müddei umuminin müsaadesile ve bütün gazetelere birden icrası lâzımgelen tebliğlerine tevfikan bu vesikaların neşri caizdir.

B) İsbatı caiz olmıyan söğme ve hakaret davasına ait zabıtların ve buna müteallik şikâyetnamelerin aynen ve hülâsaten neşri dahi memnudur.

C) Münderecatı umumî edep ve ahlâka dokunabilen tıbbî adlî raporlarının da neşri yasaktır.

D) Muhakemesinin gizli olması kararlaştırılan dava zabıtlarının da mahkemenin müsaadesi olmaddıkça neşri memnudur.

E) Ceza tahkikatı başladıktan sonra ilk tahkikat esnasında tahkikat hâkiminin muvafakatinin inzimamile ve hazırlık tahkikatı esnasında yalnız cümhuriyet müddei umumisinin emrile yapılmakta olan tahkikata ve aldî muamelelere müteallik havadislerin ve cürmü yapanlarla cürme kurban olanların fotograflarının neşri menedilebilir.

Buna muhalefet ancak müddei umuminin bu baptaki yazılı emrinin gazete veya mecmua idarehanesine tebliğinden itibaren bir suç olur ve yazan 10 liradan 100 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır.

F) Neşri, caiz eski bir ilâmın sui niyetle ve yeni bir hükmün kezalik sui niyetle tekrar neşri söğme ve hakaret iddiasile takibat yapılmasına ve ceza verilmesine mâni değildir.

G) Mahkeme müzakerelerinin neşri memnudur.

H) Bir ceza davasının başlamasından son hükmün verimesine kadar hâkim ve mahkemenin kararları ve muameleleri hakkında mütalea serdedilemez.

İ) Gizli bakılmıyan boşanma davalarında ancak :

1 - İki tarafın ve şahitlerin isimleri, san'atları ve adresleri,

2 - Mevzuu bahsolan ve karar verilen hukukî meselelerin kısaca izahı,

3 - Şahitlerin şehadetlerinin aynen olmamak şartile kısaca mevzuu,

4 - Hüküm fıkrası yazılabilir.

Bu madde hükümlerine muhalif hareket edenlerden 20 liradan 200 liraya kadar hafif para cazası anılır.

Madde 36 — Gazete ve mecmualar kendi namlarına piyango, tombala ve saire gibi herhangi bir suretle talih ve kur'a oyunları tertip edemiyeceği gibi böyle tertiplerin kupon ve yazı ve ilânları gazete ve mecmualarda neşredilemez. Hilâfına hareket edenler 200 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasile mahkûm olurlar.

Madde 37 — Türk ve ecnebi müelliflerin ilmî ve edebî ve felsefî

848

eserleri müstesna olmak üzere halkın ahlâkî duygularına dokunabilen hakikî veya muhayyel surette haydutluk, hırsızlık veya diğer cinayetlerin icrasına veya bunları yapanların hayatı ve hareketlerine imtisale heves uyandırabilcek mahiyeteki matbualar neşri memnudur. Bu memnuiyete muhalif kareket edenler bir seneye kadar hapis ve 200 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar. Tekerrürü halinde bu cezalar iki misli olarak verilir.

Madde 38 — İntihar vak'alarını mahallinin en büyük zabıta memurundan mezuniyet almaksızın neşretmek memnudur. Mezuniyet alınarak neşri halinde dahi intihar edenlerin ve intihara teşebbüs eyleyenlerin resimleri basılmaz. Bu madde hükmüne muhalif hareket edenler bir haftadan bir seneye kadar hapis ve 25 liradan 200 liraya kadar para cezasına mahkûm olurlar.

Madde 39 — Türk ceza kanununun 312 inci maddesinde yazılı suçları matbuat vasıtasile irtikâp edenlere bu maddedeki cezalar altıda bir arttırılarak verilir.

Madde 50 — Padişahlık ve hilâfetçilik yolunda ve komünistlik ve anarşistliğe tahrik eden neşriyatta bulunulamaz. Hilâfına hareket edenlere altı aydan üç seneye kadar ağır hapis cezası verilir.

Madde 41 — Aile mevcudiyetini ve aile kurmak esasını sarsacak ve kadınlığın ana olmak hususundaki fikrî temayülünü zayıflatacak mahiyette her türlü neşriyat yasaktır. Hilâfına hareket edenlere bir aydan bir seneye kadar hapis cezası verilir.

Madde 42 — Bir gazete veya mecmuanın mes'ulleri aleyhine dava açıldığı zaman cümhuriyet müddei umumisi veya şahsî davacı tarafından davanın açıldığı gazete ve mecmuanın idarehanesine tebliğ ettirilir. Bu tebliğden sonra hükmün kat'ileşmesine kadar o gazete ve mecmualar yalnız takibat hakkında tek ve basit bir iş'ardan başka hiç bir sebep ve bahane ile bir şey yazamaz ve müşteki de bir şey yazdıramaz. Bu madde hilâfına hareket edenler 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır. Tekerrürü halinde bu para cezasının azamî haddinden başka altı aya kadar hapis cezası verilir.

Madde 43 — Memurların bilfiil asker olanlarla ordu mensuplarının, dahilî ve haricî, siyasî meseleler hakkında mütalâaları, askerlik ve vazife aleyhinde tenkitleri mutazammın ve inzibat ve mektupların harç ve neşredilmesi memnudur. Bu memnuniyet hilâfına hareket edenler üç aya kadar hafif hapis cezasile beraber 25 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm olurlr. Meşredilen bu türlü yazıları yazmış olanların hüviyetlerini gizliyen gazete ve mecmuaların mesulleri bir haftadan altı aya kadar hapsolunur ve kendilerinden 50 liradan 200 liraya kadar ağır para cecası alınır.

Madde 44 — 3 Mart 1340 tarih ve 431 numaralı kanunun hükmüne

tevfikan Türkiye Cumhuriyeti hududu haricine çıharılmış olanlarla 16 Nisan 1340 tarih ve 481 numaralı af kanununun üçüncü maddesinde yazılı eşhasın gönderdikleri yazıları gazete ve mecmualarla neşretmek memnudur, Muhalif hareket edenler altı aydan 3 seneye kadar hapis ve 300 liradan aşağı olmamak üzere para cezasına mahkûm olurlar. Bu suretle neşrolunan yazıları bir suç teşkil ettiği takdirde ayrıca takibat yapılır.

Made 45 — Kanun ve nizamnamelerin remî gazete ile neşrinden evvel aynen neşri memnudur. Hilâfında hareket edenlerden 50 liraya kadar hafif para cezası alınır.

ON ÜÇÜNCÜ FASIL

Suç olmıyan neşriyat

Madde 46 — Resmî dairelerin malûmat ve beyanat vermeğe salâhiyetli memurlarının ve kükûmetçe tanınmış ajansların verdikleri haberlerin neşri suç teşkil etmez.

Madde 47 — A) Ceza kanununun 486 ıncı maddesi hükmünce bir dava esnasında iki taraf veya vekilleri tarfından dava hakkında mahkemeye verilen evrakın ve serdolunan müdafaaların muhtevi olduğu tahkir lâfızlarının neşri mahkemece geri alınması emredilmiş olmadıkça caizdir.

B) Mahkeme huzurunda davaya aidiyeti olmadığı halde üçüncü şahıslar aleyhine yapılmış ve mahkemece geri alınması emredilmemiş hakaretlerin neşrinden dolayı gazete ve mecmualar takip edilemez. Haklarına tacavüz edilmiş olan üçüncü şahıslar ancak iki taraf ve vekilleri aleyhine medenî ve cezaî takibatta bulunabilirler.

ON DÖRDÜNCÜ FASIL

Cevap hakkı

Madde 48 — Gazete veya mecmuanın mesulleri matbaanın neşriyatından tevellüt edebilecek hertürlü hukukî ve cezaî mes'uliyetlere halel gelmemek üzere bir memurun vazifesine müteallik fiillere ait olarak gazete ve mecmuaalarda yapılan neşriyat hakkında bir devlet memuru veya salâhiyetli makam tarafından gönderilen cevapları meccanen neşretmeğe mecburdur.

Cevap ve tashihler gazete veya mecmuanın bu cevap ve tashihlerin vüsulünü müteakip ilk çıkacak nüshasının ayni sütununa ayni punto harflerle hiç bir ilâve ve tayyolunmaksızın neşredilecektir.

817

Neşriyat devlet memurunun şahsına da taallûk ettiği takdirde bu memur ayrıca cevap vemek hakkına maliktir.

Bir gazete veya mecmua neşriyatında zikir ve telmih edilen hakikî veya hükmî şahısların o neşriyata cevap vecmeğe hakları vardır. Cevap, göndrenin imzasını havi olmak ve taallûk eylediği yazının iki mislini geçmemek lâzımdır.

Cevap gazete ve mecmua hakkında hareketi mutazammın sözleri ve suç teşkil edilcek mahiyetteki ifadeleri havi olursa veya neşrinden üç ay gçmiş ise dercinden imtina edilebilir. Cevap ve tashihin dercinden imtina halinde imtinanın sebepleri derhal mahallinin Cumhuriyet müddei umumilerine yazı ile bildirilir.

Gazete için hakareti mutazammın veya suç teşkil edilecek mahiyetteki ifadeleri havi cevaplar da müddei umumilik gazetenin talebi üzerine münasip göreceği tadilleri yapar. Bu tadillerden sonra cevabın neşrinden imtina edilemez.

Cevabın neşrinden sonra gazete veya mecmua aynı memura veya aynı şahsa ve aynı meseleye taallûk eden yeni mahiyette neşriyat yaparsa yukardaki şartlar dairesinde ve bu defa yazının üç mislini tecavuz etmemek üzere tekrar bir cevap neşrine mecburdur.

Bu mecburiyetlerden imtina halinde yirmi beş liradan beşyüz liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Hakkında neşriyat yapılan şahıs ölmüş ise cevap vermek hakkı karı koca, usul ve füruuna intikal eder. Bunlardan biri tarafından cevap ve tashih hakkının kullanılması diğerlerinden bu hakkı iskat eder,

ON BEŞİNCİ FASIL

Kararların neşri

Madde 49 — Cazete veya mecmua münderecatından dolayı kendilerinin mahkûmiyetlerini mutazammın verilecek hüküm aynı gazete veya mecmua ile o hükmün tebliğinden itibaren ve o gazete veya mecmuanın çıkacak nihayet ikinci nüshasında ve mahkûmiyeti icap ettiren yazıların çıkmış olduğu sütunda aynı punto harflerle o gazete veya mecmua tatil edilmiş ise müddei umumi veya alâkadarların talebi üzerine masarifi mahkûma ait olmak şartile hâkim ve mahkeme reisinin tensip edeceği diğer bir gazetenin tekabül edecek sütununda ve o sütunda mutat ilân tarifesine göre verilecek bir ücret mukabilinde neşrolunur. Neşir masrafları yine mahkûma ait olmak şartile alâkadarları dilerse diğer nihayet üç gazete ile neşrine hükmolunabilir.

818

Neşriyattan dolayı mahkûm edilen gazete veya mecmua mahkeme hükmünü neşretmezse aynı mahkeme 200 lıra ağır para cezası hükmeder. İsrar vukuunda para cezası iki kat hükmolunmakla beraber bu hükmün tebliği üzerine de koymazsa her teahhur eden gün için 100 lira para cezası alınır.

ON ALTINCI FASIL

Gazete ve mecmuaların kapatılması

Medde 50 — Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri heyeti kararile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18 inci madde hükmü tatbik olunur.

Bu suretle kapatılan bir gazetenin mes'ulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz.

ON YEDİNCİ FASEL

Matbuaların toplatılması

Madde 51 — Yabancı bir memlekette çıkan bir gazete veya mecmuanın Türkiyeye sokulması ve dağıtılması İcra Vekilleri heyeti kararile menolunabilir.

Dağıtılan nüshalar karardan evvel, İcra Vekilleri heyetinden müstacelen karar alınmak üzere Dahiliye Vekilinin emrile toplattırılabılır. Menolunmuş gazeteleri memnuiyeti bilerek Türkiyeye sokan ve dağıtanlardan 300 liraya kadar ağır para cezası alınır.

Madde 52 — Âdaba münafi müstehcen resimleri havi neşriyat Cumhuriyet müddi umumilerinin emrile toplattırılabilir.

ON SEKİZİNCİ FASIL

Tazminat ve manevî zarar

Madde 53 — Matbuat cürümlerinden ve matbuat vasıtasile yapılacak suçlardan dolayı hükmolunacak tazminat ve mahkeme masrafları gibi hukukî mes'uliyetlerden cezaya mahkûm olanlarla beraber sermaye koyanlar müteselsilen mes'uldürler.

819

ON DOKUZUNCU FASIL

Müruru zaman

Madde 54 — Matbuat vasıtasile yapılan suçlar altı aylık müruru zamana tâbidir.

YİRMİNCİ FASIL

Takip ve muhakeme usulleri

Madde 55 — Türk ceza kanununun 426, 427, 480 ve 482 inci maddelerile bu kanunun 18 inci maddesinin (a) ve (b) fıkraları ve 8, 19, 20, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 44, 47, 48 inci maddeleri şümulüne giren suçlardan dolayı hazırlık tahkikatı yapılmaz.

Madde 56 — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen ağır zeca mahkemesinin vazifesine dair suçlardan gayri suçlar Cumhuriyet müddei umumiliğinin iddianamesile doğrudan doğruya mahkemeye verilir. Müstehcen mahiyetteki neşriyattan dolayı gazete veya mecmuanın intişarı mahzurlu görülürse Cumhuriyet müddei umumiliğince gazete veya mecmuanın muvakkaten tatili ve lüzumu halinde de maznunların tevkifi mahkemenin her safhasında davayı görecek olan mahkeme veya hâkimden istenir. Bu talep duruşmadan evvel vaki olursa mahkeme veya hâkim evrakı tetkik ederek tatil ve tevkif hakkında bir karar verir. Beraet kararile tatil kararı kalkar. Mahkûmiyet halinde mahkûmun mahkûm olduğu müddet veya para cezasının ödenmesinden dolayı ne miktar hapis cezası lâzım geliyorsa o miktara muadil olacak ve ceza kanununun 25 inci maddesinde muayyen müddetin azamî haddini geçmiyecek bir müddetle gazetenin tatiline dahi hükmolunabilir.

Gezete veya mecmualarını karar hilâfına neşredenler hakkında üç aydan aşağı olmamak üzere hapis ve iki yüz lirdan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

Madde 57 — Bir suçta müşterek olanlardan bir veya bir kaçı hakkında veya açılması izin almağa bağlı olur ve izin alınmaması veya her hangi bir suretle tebligat icra edilmemesi sebebile geçecek zaman matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçların mahkemesi için bu kanunda kabul edilen sürati tehir edecek mahiyette görülürse bu kabil maznunlar hakkındaki muhakemenin muvakkaten tatiline karar verilebilir. Mütekabil davalarda maznunlardan biri hakkında dava açılması izin almağa bağlı olduğu takdirde birleştirilmiş olan davalardan birinin veya bir kaçının meselenin mahiyetine göre muvakkaten tatiline karar verilebilir.

820

Madde 58 — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçlardan dolayı lüzumuna göre Cumhuriyet müddeiumumilerince yapılacak hazırlık tahkikatının nihayet bir hafta zarfında ikmali lâzımdır. İlk tahkikata tâbi suçlardan bu tahkikat en kısa bir zamanda neticelendirilir.

Madde 59 — Mahkemeler maznunun ikametgâhı itibarile mahkemeye celbedilmesi için lâzımgelen müddeti nazarı dikkate alarak duruşmaları ceza muhakemeleri usulü kanunundaki müddetlerle mukayyet olmayan en kısa bir zaman tayin ederler, Kat'î bir zaruret olmadıkça duruşmalar arasında beş gönden fazla ara verilemez. Deha uzun bir müddete ihtiyaç görülürse bunun sebepleri kararda tafsilen tesbit olunur. Duruşmanın hitamında Cumhuriyet müddei umumisinin iddiasını hemen serdetmesi lâzımdır. İşin ehemmiyetine göre müddei umumilikçe evrakın tetkikine ihtiyaç gösterilirse bunun için en çok üç gün mühlet verilir. Cumhuriyet müddei umumisi tarafından iddia serdedildikten sonra maznunun müdafaasını hazırlayamadığı anlaşılırsa bunun için kendisine en çok beş gön mühlet verilir. Müdafaadan sonra hemen ve nihayet üç gün içinde hüküm tefhim edilir.

Madde 60 — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçlardan dolayı sadır olan karar ve hükümler aleyhine tevessül olunacak kanun yolları caza muhakemeleri usulü kanunu ahkâmına tâbidir.

Temyiz Mahkemesinde maznunun celbedilmesi hususnnda yokarıki maddeler hükümleri tatbik olunur. Asliye mahkemelerince tayin olunan ceza miktar ve müdafaa hakkını ihlâl etmeyen usul hataları nakız sebebi teşkil edemez. Nakzolunan hüküm mahkûmiyete esas fiilin suç teşkil etmediği noktasından nakzolunursa temyiz mahkemesi beraet kararını verir.

Temyiz mahkemesi hükmü asliye mahkemesinin suçun vasfında hata ettiği noktasından nakzeder ve bu da cezanın ağırlaşmasını mucip olmazsa bu hatayı tashih etmek suretile davayı hükme bağlar.

Madde 61 — Kanunî tebliğ muamelelerinde gazete idarehanesi, gazete sahibi ile umumî neşriyatını idare eden zatın kanunî ikametgâhları sayılır.

Madde 62 — Ağır cezayi müstelzim maddelerden maada suçlar asliye mahkemesinde görülür.

Madde 63 — Müddei umumi ve hâkimler vazifelerini bu fasılda yazıldığı sur'at ve müddetlerde muhik bir sebep olmaksızın ifa etmezlerse haklarında hâkimler kanununun 22 inci maddesi hükmüne tevfikan kıdem tenkisi ve icabına göre ondan sonra gelen inzibatî cezalar tatbik olunur.

Madde 64 — Matbuat suçlarından haklarında takibata başlananlar mahkeme huzurunda da şifahen vekil gösterebilirler.

Ancak üç gün zarfında vekâletnamenin asıl veya tasdikli suretini mahkemeye vermeleri şarttır.

821

YİRMİ BİRİNCİ FASIL

Devlet daire ve müesseselerine ait gazete ve mecmualar

Madde 65 — Devlet daire ve müesseseleri tarafından neşredilen resmî gazete veya mecmualar bu kanunun matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçlar hakkında ve neşriyattan kendini mutazarrır addeden kimselerin gönderecekleri cevapları neşretmek mecburiyeti hususunda kabul ettiği hükümler haricindeki mükellefiyet ve şartlardan müstesnadır.

Bu gazete veya mecmualar vasıtasile irtikâp edilen suçlardan dolayı gazetenin doğrudan doğruya idaresinden mes'ul olanlarla birlikte suç mevzuu olan yazı veya resim sahibi müştereken mes'ul olurlar. Bu hususta memurin muhakematı hakkındaki kanun hükümleri cereyan etmez.

YİRMİ İKİNCİ FASL

Kanunun tatbiki

Madde 66 — 16 Temmuz 1325 tarihli matbuat kanunu ve zeyillerile matbaalar kanununun ve hakkı telif kanununun bu kanuna muhalif hükümleri mülgadır.

Madde 67 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 68 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri heyeti memurdur.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ FASIL

Muvakkat maddeler

Muvakkat madde A — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte çıkmakta olan bütün gazete ve mecmualar kanunun neşri tarihinden itibaren 15 gün içinde beyanname vererek bu kanun hükümlerine uymağa mecburdurlar.

Bu zamana kadar neşriyat sahip ve bu kanunla ilga edilmekte olan 16 Temmuz 1325 tarihli matbuat kanunu ile tayin edilmiş mes'ul müdürlerin mes'uliyeti altında devam edebilir.

Muvakkat madde B — Bu kanunun neşri tarihinde gazete ve mecmuaların çalışmakta olan sahip, başmuharrir ve umumî neşriyatını idare edenler kanunun tahsil derecesi noktasından koyduğu kayıtlardan kanunun neşri esnasında filen bulundukları vaziyetlere maksur kalmak şartile 3 sene müddetle müstesna tutulurlar. 30/7/1931

822

Ticaret mukavelesi veya Modüs Vivendi aktetmiyen devletler ülkesinden Türkiyeye yapılacak ithalâta memnuiyetler veya tahdit veyahut takyitler tatbikina dair kanun

Kanun numarası : 1873
Neşri tarihi : 1/8/1931

1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Ticaret Mukavelesi aktetmemiş olan veya böyle bir mukavele akti için müzakerelere başlanması yolunda Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti tarafından vaki teklif ve teşebbüsleri neticesiz bırakan yahut Ticaret Mukavelesinin aktine intizaren Modüs Vivendi yapmaktan imtina eden ecnebî devletler ülkesinden Türkiye Cümhuriyeti ülkesine yapılacak ithalâtı tamamen veya kısmen menetmeğe veya bu ithalâtın tahdidine veyahut önceden Türk hükûmetinin müsaadesini istihsal suretile kayıt altında icrası usulünün ihdasına İcra Vekilleri Heyeti salâhiyettardır.

Hükûmetin herhangi bir memleket muvaridatı hakkında bu salâhiyeti kullanarak ittihaz edeceği karar icaba göre tayin ve ilân edeceği bir müddetin mürurundan sonra tatbik olunur.

Madde 2 — Hükûmet memleket iktisadiyatını korumak için icabında bazı eşyanın ithalini ruhsat usulüne tâbi kılmağa veya tahdide veyahut büsbütün menetmeğe salâhiyetlidir.

Madde 3 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu Kanunun icrasına icra Vekilleri Heyeti memurdur.

22/7/1931

***

Türkiye Cümhuriyeti ile Avusturya Hükûmeti arasında mün'akit hukukî ve ticarî mevaddı adliyeye müteallik mütekabil münasebetlere ve adlî kararların tenfizine dair mukavelenamenin tasdiki hakkında kanun

Kanun numarası : 1865
Neşri tarihi ; 4/8/1931

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Avusturya Cümhuriyeti arasında hukukî ve ticarî mevaddı adliyeye müteallık münasebatı mütekabileye ve adlî kararların tenfizine dair Ankarada 22 Haziran 1930 tarihinde imza edilen mukavelename kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun icrasına Hariciye ve Adliye vekilleri memurdur.

26 / 7 / 1931

[Merbut mukavelename kısmı mahsusunda münderiçtir.]

829

HEYETİ VEKİLE KARARLARI

Resmî devairin kış mevsimine mahsus devam saatleri hakkında

Kararname No. 11783

7/5/1931 Tarih ve 10967 numaralı kararnameye zeyildir.

1 Teşrinievvelden itibaren kış mevsimi için merkezdeki resmî daireler memurlarının 9 dan 12 ye ve 13 den 17 ye kadar yedi saat çalışmaları ve vilâyetler memurlarına ait yedi saat çalışmanın da mahallin icaplarına ve memurin kanunu ahkâmına göre Valiler tarafından tayin edilmesi, İcra Vekilleri heyetinin 28/9/1931 tarihli içtimaında kararlaştırılmıştır. 28/9/1931

* * *

Üç şahsın Türkiye vatandaşlığından çıkarılmaları hakkında

Kararname No. 11695

Resmî izin almaksızın ecnebi tabiiyetine geçtikleri anlaşılan merbut listede isimleri yazılı 3 şahsın, 1312 numaralı kanunun 9 uncu maddesine tevfikan Türk vatandaşlığından çıkarılmaları; Dahiliye Vekâletinin 24 - 27/8/1931 tarih ve 3625/1749 - 3859/1751 - 3826/1613 numaralı tezkerelerile yapılan teklifleri üzerine İcra Vekilleri heyetinin 6/9/1931 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur. 6/9/1931

Merbut liste

(1)

Kesriye ahalisinden Hiristo oğlu Anastas 1893

(2)

İstanbulda, Kuzguncukta yeni sokakta 15 numarada kayıtlı Nesim Kohen Aryas 1304

824

(3)

Edeirnenin Doğan mahallesinde sıvacı oğlu sokağında 472 numaralı kanede kayıtlı Avram oğlu İzak 1284

* * *

Mersinli Maryos Tellâlyanın Türkiye vatandaşlığından çıkarılması hakkında

Kararname No. 11687

Türkiye vatandaşlarından ve Ermeni Katoliklerinden olup Mersinin Nüzhetiye mahallesinin 14 numaralı hanesi üzerine kayıtlı Hanna oğlu 1290 doğulu Mersinli Maryos Tellâlyan nam şahsın ecnebi devlet vazifesini kabul eylediği anlaşıldığından 1312 numaralı kanunun 10 uncu maddesi ahkâmına tavfikan Türk vatandaşlığından çıkarılması; Dahiliye Vekâletinin 18/8/1931 tarih ve 1395 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetinin 23/8/1931 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur. 23/8/1931

* * *

Sakıt Osmanlı Hükûmetince tabiiyet kanununa göre ittihaz edilmiş olan kararların feshine dair

Kararname No. 11787

Büyük harp esnasında düşman devletler tebaasından olup Osmanlı tâbiiyetine girenlerin çocuklarının sinni rüşte vüsullerinde tabiiyetimize kabullerini istida etmezlerse hudut harici edilmeleri hakkında 1331 senesinde sakıt Osmanlı İmperatorluğu kuvvei icraiyesi tarafından 1284 tarihli tâbiiyet kanununun sekizinci maddesine muhalif olarak ittihaz edilmiş ve halen devamı tatbikine imkân görülememiş olan kararın feshi; Dahiliye Vekâletinin 11/8/1931 tarih ve 1978/1183 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri heyetinin 20/9/1931 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur. 20/9/1931

828

MUKAVELENAMELER

Türkiye ve Avusturya arasında hukukî ve ticarî mevaddı adliyeye müteallik mütekabil münasebetlere ve adlî kararların tenfizine ait MUKAVELENAME

Türkiye ve Avusturya Hükûmetleri, Avusturyadaki Türk tebeasının ve Türkiyedeki Avusturya tebeasının hukukî ve ticarî maddelerde adlî himayeye mazhar olmaları hususunu ve her iki memleket adlî makamlarının yekdiğerine ibraz etmeleri muktazi olan mütekabil müzahereti tanzim etmek arzusile mütehassis olarak bu bapta bir mukavelenin aktine karar vermişler ve murahhasları olmak üzere:

Türkiye Reisicümhuru Hazretleri.

Hariciye Vekâleti sabık müsteşarı ve Tokat meb'usu Şevki Beyefendiyi,

Avusturya Federasyonu Reisicümhuru Hazretleri,

Türkiyede Avusturya Feykalâde Murahhası ve Orta Elçisi Müsyü Ogüst Kral (Auguste Kral) Cenaplarını, intihap etmişlerdir.

Müşarünileyhim usulüne mnvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini yekdiğerine tebliğ ettikten sonra atideki maddeleri kararlaştırmışlardır.

FASIL : 1

Adlî himaye

Madde 1 — 1 - Âkit devletlerden her birinin tebeası diğer taraf ülkesinde, şahıs ve mallarının kanunî ve adlî himayesine müteallik olan hususlarda aynile mahallî tebeaya edilen muameleden müstefit olacaklardır.

2 - Bu bapta mahkemelere serbestçe müracaat ve mahallî tebaanın tâbi olduğu usul ve şerait dairesinde dava ikame ve def'i dava edebileceklerdir.

Madde 2 — 1 - Âkit Devletlerden birinin, o devletlerden birinin ülkesinde ikametgâhı bulunan tebeası, davacı veya müdahil sıfatile

826

diğer devlet mahkemelerine müracaatı halinde, gerek ecnebî sıfatını haiz olması ve gerek memleket dahilinde ikametgâhı veya meskeni bulunmaması dolayısile, her ne nam altında olursa olsun, hiç bir gûna kefalet veya teminat akçesi vermekle mükellef tutulmıyacaktır.

2 - İşbu kaide adlî masrafların teminatı olarak müddei ve müdahillerden istenecek tevdiat hakkında da caridir.

Madde 3 — 1 - Gerek ikinci madde, gerek davanın ikame edilmiş olduğu memleket kanunları mucibince kefaletten, teminat akçesinden veya tediyattan muaf olan müddei veya müdahil aleyhine âkit devletlerden biri ülkesinde sadır olan mahkeme masraflarına mütedair mahkûmiyet kararları diğer taraf selâhiyettar makamı tarafından meccanen tenfiz edilecektir.

2 — Bu baptaki talep diplomasi tarikile veya alâkadar tarafından selâhiyettar makama doğrudan doğruya vaki olacak müracaatla yapılacaktır.

3 - Aynı kaide mahkeme masrafları miktarını sormadan tesbit eden adlî kararlar da tatbik edilir.

Madde 4 — 1 - Üçüncü maddede mevzuubahis mahkeme masraflarına ait kararlar mahkûm tarafın sonradan vaki olacak müracaatı müstasna olmak üzere, iki taraf istima edilmeksizin icraî takibatın vaki olduğu memleket kanunlarına tevfikan lâzimüttenfiz addolunacaklardır.

2 - Salâhiyettar daire tenfiz talebi hakkında karar vermek için atideki hususları tetkik ile iktifa edecektir.

a) Mahkûmiyet kararının sadir olduğu memleket kanununa tevfikan kararın kaziyei muhkeme halini alıp almadığı,

b) Fıkrai hükmiyenin, kendisinden talep vaki olan devletin lisanile yazılmış ve talip olan devletin siyasî veya konsolosluk memuru, veya kendisinden talep vaki devletin yeminli bir mütercimi tarafından musaddak, bir tercümesinin raptedilmiş olup olmadığı,

3 - 2 a. Fıkrasında münderiç şartı temin için talip olan devletin salâhiyettar makamı tarafından kararın kaziyei muhkeme teşkil eylemiş olduğunu mübeyyin bir beyanname verilmesi kâfidir. Bu makamın salâhiyeti marüzzikir devletin adlî idaresinin en yüksek memuru tarafından tasdik edilecektir. Mevzuubahis beyanname ile tasdiknamenin 2. b fıkrasında münderiç kaideye tevfikan tercüme edilmiş olmaları lâzımdır.

4 - Salâhiyettar makam tenfiz talebi hakkında karar vermek için aynı zamanda alâkadarın da talep etmesi şartile, 2 b fıkrasında münderiç şahadet, tercüme ve tasdik masarıfları miktarını da tahmin ve tayin edecektir. Bu masraflar mahkeme masrafları gibi addolunacaktır.

Madde 5 — Âkit Devletlerden birinin tebaası diğer devlet'in ülkesinde mahallî tebaanın tâbi olduğu şerait dairedinde meccanen adlî müzaherete nail olacaklardır.

824

Madde 6 — 1 - Fakrühal şehadetnamesi, müstedinin mutat meskeni veya böyle bir meskeni olmadığı halde halen ikamet etmekte olduğu mahal makamları tarafından verilmek lâzımdır.

2 - Eğer müsted'i meccanen adlî müzaheret talep edilen memlekette sakin değilse, fakrühal şehadetnamesi bu şehadetnamenin alındığı memleketin bir siyasî veya konsolosluk memuru tarafından tasdik edilecektir.

3 - Müsted'i âkit devletlerden birinin ülkesinde sakin değilse, mensup olduğu devletin salâhiyettar siysî veya konsolosluk memuru tarafından verilen bir şehadetname kâfidir.

Madde 7 — 1 - Müsted'i meccanen adlî müzaheret talep edilen memlekette sakin ise, salâhiyettar daire fakrühal şehadetnamesini vermek için müsted'inin mensup olduğu memleket makamatından bunun malî vaziyeti hakkkında lâzımgelen malûmatı alabilecektir.

2 - Meccanen müzahereti adliye talebi hakkında karar vermekle mükellef olan daire, kendisine tevdi olunan şehadetnameyi ve verilen malûmatı, vazife hudutları dairesinde, kontrol etmek ve kâfî derecede de tenevvür etmek için mütemmim malûmat istihsal eylemek hakkını muhafaza eyler.

Madde 8 — Âkit Devletlerden birinin salâhiyettar makamı tarafından adlî müzaheretten istifadesi kabul edilen taraf işbu mukavele ahkâmına tevfikan, diğer âkit devlet makamatı adliyesi huzurunda, aynı dava hakkında muhakeme usulüne ait bilcümle muamelât için hahi işbu müsaadelerden istifade edecektir.

FASIL : 2

Adlî makamların mütekabil müzaheretleri

Madde 9 — 1 - Hukukî ve ticarî maddelerde, âkit Devletlerden birinin makamlarından sadır olup, diğer taraf ülkesinde bulunan şahıslara ait adlî evrakın tebliğatı, talep eden devletin konsolosu tarafından kendisinden talep vaki olan devletçe gösterilecek makama bir talepname göndermekle olacaktır. Tevdi olunan varakanın sadır olduğu makamı, iki tarafın ismi ve sıfatlarını, kendisine tebligat vaki olacak kimsenin adresini, mevzuubahis varakanın mahiyetini muhtevi olacak olan bu talepname kendisinden talep vaki olan devletin lisanile yazılmış olacaktır. Bu talepnameye, tebliğ edilecek varakanın, 4 üncü maddesinin 2. b. bendine tevfikan, tasdik edilmiş bir tercümesi raptedilecektir.

2 - Kendisine talepname irsal edilen makam, tebligatın yapıldığını müsbit veya yapılmasına manî keyfiyeti mübeyyin vesikayı konsolosa gönderecektir. Mahallen ademi salâhiyet halinde, mezkûr makam talepna-

meyi resen salâhiyettar makama gönderecek ve keyfiyetten derhal konsulosu haberdar edecektir.

Madde 10 — 1 - Tebligat, kendisinden talep vaki olan devletin salâhiyettar makamı vasıtasile yapılacaktır. Bu makam, 2inci fıkrada münderiç ahval müstesna olmak üzere, eğer mürselünileyh kabule hazır olduğunu beyan ederse, tebliğ muamelesini, varakayı kendisine tevdi ile iktifa ederek, yapabilecektir.

2 - Tebligat, talep eden makamın müracaatı üzerine, kendisinden talep vaki olan makam tarafından mümasil tebligat için kendi mevzuatı kanuniyesinde münderiç şekil ve suret dairesinde veyahut kanunî mevzuata muhalif olmadığı takdirde, hususî bir şekilde icra edilecektir.

Madde 11 — Tebligatın yapıldığı, gerek tebelluğ eden kimse tarafından tarihli ve musaddak bir makbuz ile, gerek kendisinden talep vaki olan devletin alâkadar memurlarının tebligatın vukuunu ve şeklini ve tarihini mübeyyin bir şahadetnamesile, isbat edilecektir.

Madde 12 — 1 - Hukukî ve ticarî maddelerde âkit devletlerden birinin adlî makamı, kendi kanunî mevzuatı ahkâmına tevfikan, istinabe tarikile diğer devletin salâhiyettar makamına, bu makamın kazaî salâhiyeti dairesinde, gerek bir isticvap muamelesinin gerek diğer adlî muamelelerin ifası için müracaat edebilecektir.

2 — İstinabe varakası talep eden devletin konsolosu tarafından kendisinden talep vaki olan devletin göstereceği makama tevdi edilecektir. Bu varakaya, kendisinden talep vaki olan devletin lisanile yazılmış ve talep eden devletin bir siyasî veya konsolosluk memuru veya talep eden veya kendisinden talep vaki olan devletin yeminli bir mütercimi tarafından tasdik edilmiş bir tercüme raptolunmak lâzımdır.

3 — Kendisine istinabe varakası gönderilen makam, konsolosa istinabenin icra olunduğunu veya icrasına mani olan sebepleri mübeyyin varakayı gönderecektir. Mahallen ademî salâhiyet halinde bu makam istinabe varakasını re'sen salâhiyettar makama gönderecek ve keyfiyetten konsolosu derhal haberdar eyleyecektir.

Madde 13 — 1 - İstinabe varakası gönderilmiş olan adlî makam, istinabenin icra olunmasını temin için kendi memleketi makamatı tarafından istar olunan istinabe varakalarının icrası hususunda müracaat edeceği müeyyidelerin aynını istimale mecubur olacaktır. Niza ve ihtilâf halinde bulunan iki tarafın şahsen icabetleri mevzubahis olduğu takdirde bu müeyyidelerin tatbiki mecburî değildir.

2 — Takip edilecek usule gelince: İstinabe talep olunan makam bunun icrası için kendi memleketi kanunlarını tatbik edecektir. Bununla beraber istinabenin bir şekli mahsusta yapılması hususunda talip devletin vukubulan talebi kendisinden talep vaki olan devletin kanunî mevzuatına muhalif olmadığı takdirde, is'af edilecektir.

829

3 — Talip olan makam, istediği halde, alâkadar tarafın bizzat hazır bulunabilmesi için istinabenin icra olunacağı tarih ve mahalden haberdar edilecektir.

Madde 14 — Konsolos tarafından talep edilen bir tebligatın veya tevdi olunan istinabe varakasının icrasından tevellüt edebilecek bilcümle ihtilâflar diplomasi tarikile halledilecektir.

Madde 15 — Ülkesinde tebligat veya istinabe icra edilecek olan devlet tarafından, bunların icrasının kendi hâkimiyet, emniyet ve intizamı ammesini ihlâl edecek mahiyette görülürse, mezkûr icra reddolunacaktır.

Bundan başka varakanın mevsukiyeti sabit olmamışsa, veya kendisinden talep vaki olan devletin ülkesinde bu muamele kuvvei adliyenin vazifeleri cümlesine girmiyorsa, istinabenin icrası reddolunabilir.

Madde 16 — 1 - Adlî tebligat veya istinabe icrası her ne mahiyette olursa olsun hiç bir masraf veya harca tâbi olmıyacaktır.

2 — Bununla beraber kendisinden talep vaki olan devlet, şahitlere ve ehli hibrelere verilen tazminatın ve şahitlerin birriza icabet etmemeleri sebebile bir memuruu resinin bizzarure müdahalesinden mütevellit masrafın veyahut istinabenin veya tebligatın icrasında bir fikri mahsus tatbik edilmesinden mütehassıl masrafların talep eden devletten iadeten tesviyesini istemek hakkını haiz olacaktır.

Madde 17 — 1 - Âkit devletlerden her biri diğerinin ülkesinde bulunan tabaasına kendi siyasî ve konsolosluk memurları vasıtasile doğrudan doğruya cebri tezammun etmeksizin tebligat yaptırmağa hakkı vardır.

2 — İstinabe icrası hususunda da ayni usul caridir.

3 — Bu maddenin tatbıkında müşkülât zuhuru takdirinde, işbu mukavelenamenin dokuzuncu ve on ikinci maddeleri ahkâmı mucibince hareket olunacaktır.

FASIL : 3

Adlî kararların tenfizi

Madde 18 — Hukukî ve ticarî mevadda gerek menkul ve gerek gayri menkul mallar hakkında, Yüksek Âkit devletlerden birinin adlî makamlarından atideki şartları cami olarak, sadir olan kararlar, iki âkitten diğer taraf arazisinde işbu tarafın salâhiyettar mahkemesinden verilen karara tevfikan lâzimüttenfiz olacaklardır.

1 — Kararın salâhiyettar bir adlî daireden verilmiş olması, ihtilâf,

tenfiz kararının icrası talep olunduğu mahal kanununa tevfikan diğer âkit taraf mahkemesine sevkolunabildiği takdirde işbu daire salâhiyettar addolunur.

Mahkemenin kendisini salâhiyettar addetmesine saik olan hukukî mülâhazalar kararın ibaratından istinbat olunmadıkça bu mülâhazalar; mahkemenin buna dair olan bir şerhile tasdik olunabilir.

2 — Davetiye varakasının, hüküm sadır olduğu mahal kanununa tevfikan, mesafe ve sair ahvali hususiye nazarı dikkate alınarak mahkemede isbatı vücude müsait bir müddetle tebliğ olunmuş olması.

3 — Niza ve ihtilâf halinde bulunan iki tarafın kararın verilmiş olduğu memleket kanunlarına tevfikan temsil edilmiş olmaları, veya ayni kanuna tevfikan icabetten imtina etmiş telâkki edilmeleri, veya itirazda bulunan kimsenin bu şartın ademi vücudunu dermeyan etmemiş olması.

4 — Verilen karar kaziyei muhkeme halini iktisap etmiş ve bu kararın sadır olduğu memleket kavaninine tevfikan tamamile lâzimüttenfiz bulunmuş olması.

Yukarıda mezkûr şartların toplandığını isbat için kararın sadır olduğu makam tarafından, bu kararın kaziyei muhkeme halini almış olduğunu ve lâzimüttenfiz bulunduğunu mübeyyin bir beyannamenin ibrazı kâfi olacaktır.

5 — Tenfiz kararının talep olunduğu memleket adlî makamlarından aynı meseleye dair aynı taraflar arasında sadır olan diğer bir kararla tenakuz teşkil etmemiş olması, veyahut aynı taraflar arasında aynı meseleden mütehassıl diğer bir ihtilâfın, tenfiz talebinin tebliğ edildiği esnada da bu makamlar nezdinde muallak bulunmamış olması.

6 — Kararın, tenfiz kararı talep olunan memleketin intizamı ammesine veya hukuku umumiye esaslarına muhalif hiç bir şeyi ihtiva etmemesi.

7 — Kararın şahsî haklara ve aile hukukuna mütedair olmaması.

8 — Davanın kendisinden talep vaki olan memleket mahkemesinin salâhiyeti münhasırasına girmemesi.

Madde 19 — Ecnebî mahkemesi kararına lüzumu tenfiz kuvvetini vermeğe salâhiyettar adlî makam, müddeaaleyh tarafından atideki hallerden biri serdolunduğu takdirde, ihtilâfı yeniden ve tamamen tetkik edecektir.

1 — Kararın diğer tarafın hilesi neticesi olarak verilmiş olması.

2 — Kararın adlî makam tarafından sahteliği tanınan vesaika istinat etmesi.

3 — Hükümden sonra diğer tarafa isnat edilebilen kusurdan dolayı

evvelce ibraz edilmiyen ve karara tesir edecek mahiyette olan bir vesikanın ele geçirilmiş olması.

4 — Kararın doğrudan doğruya filî bir hatadan inbias ettiğinin dava evrak ve vesikalarından anlaşılması.

Madde 20— Âkit Taraflardan birinin arazisinde hakemler tarafından verilen kararlar diğer Âkit taraf arazisinde lâzimüttenfiz olacaktır. Şu şartla ki, işbu kararlar sadır oldukları memleket kanunlarına nazaran adlî kararlar kuvvetini haiz olsun ve tenfizleri talep olunan memleket kanunlarına tevfikan hükümlerin mevzuu hakeme müracaat suretile halli kabil mahiyette bulunsun.

Tenfiz kararının icrasını istiyen taraf atideki vesikaları ibraza mecburdur.

1 — Tahkimname yahut tahkim maddesini muhtevi mukavelename.

2 — Hakem kararının bir sureti.

3 — Kararın kaziyei muhkeme halini aldığını ve lâzimüttenfiz olduğunu tasdik eden bir şehadetname.

İşbu şehadetname, atideki şartlar dairesinde verilecektir:

a) Hakem kararının Avusturya Cümhuriyeti dahilinde icrasını emre salâhiyettar bir Avusturya mahkemesi tarafından sadır olmuş olması.

b) Hakem kararının, Türkiye Cümhuriyeti ülkesi dahilinde Türkiyede tasdikine salâhiyettar bir mahkeme tarafından verilmiş olması.

18 ve 19 uncu maddeler ahkâmı hakem kararlarının icrası hususunda kabili tatbiktirler.

Madde 21 — Adlî kararlar (madde 18) hakem kararları (madde 20) ile tenfiz talebini tevsikan ibraz olunacak vesikaların asılları veya suretleri tenfiz kararını itaya salâhiyettar makama, ya diploması tarikile veyahut eoğrudan doğruya alâkadar tarafından tevdi olunacaktır.

Eğer yukarıda zikredilen vesikalar tenfiz kararının icrası kendisinden talep vaki olan devlet lisanında yazılmamış ise bu lisanda yazılmış bir tercüme de raptolunacaktır.

Aslının mevsukiyeti, suretlerle tercümelerin asıllarına mutabakat âkit taraflardan birinin bir siyasî veya konsolosluk mümessili tarafından tasdik olunacaktır.

Madde 22 — 1-İşbu mukavelename tasdik ve tasdiknameler mümküu olduğu kadar kısa bir müddet zarfında Ankarada teati edilecektir.

2 — İşbu mukavelename, tasdiknamelerin teatisinden üç ay sonra mer'i olacaktır.

Mukavelename devletlerden biri veya diğeri tarafından feshedilecek, fesholunduğu günden itibaren altı ay hitamına kadar mer'iyette kalacaktır.

Ankarada yirmi iki haziran bin dokuz yüz otuz tarihinde aktolunmuştur.

A. Şevki **Kral**

NİZAMNAMELER

Hayvanatın Sağlık Zabıtası Nizamnamesi

(Mabaat)

Madde 14 — İlk muayenelerinde şehadetnamesiz olduğu anlaşılan veyahut evsafı şehadetnameye uymayan veyahut bulaşık hastalıklardan birinin ârâzını gösteren hayvanların hudut kapılarından geçirilmesine ve şimendiferle deniz ve hava vasıtalarından ihracına müsaade edilemez. Şehadetnamesiz olan veya evsafı, şehadetnamede mukayyet evsafa uymayan hayvan maddeleri hakkında dahi ayni kaide caridir.

Madde 15 — Hayvan nakleden vasıtalar dahilinde toplanan gübreler ve hayvan mahallerinin tefrik veya inşası için kullanılmış olan tahtalar, gıdalar, teçhizat ve malzemei hayvaniye ve hayvanlarla temas etmiş olan sair maddelerin karaya ihracı, hayvanların Türkiyeye ithallerine müsaade edilmesine mütevakkıftır.

Madde 16 — Hayvanların girip çıkmalarına mahsus muayene yerlerine, iskele ve istasyonlara şehadetnamesiz olarak getirilen hayvanlar mahalline reddolunur. Reddi mümkün olmayanlar veya herhangi bir mıntakanın muayyen mevkileri ve iskeleleri ve istasyonları haricinden idhal edilenler müşahede altına alınmak üzere son muayene mevkilerine sevkolunurlar. Burada hastalık ârâzı göstermeyen hayvanlar üç hafta müddetle sahibi hesabına karantina altına alınırlar.

Ba müddet zarfında hayvanların bulaşık hastalıklardan masun oldukları tebeyyün eylediği ve başka bir ilişiği de olmadığı takdirde sahiplerine iade olunur, aksi halde yani bulaşık hastalıklardan biri ile malûl oldukları anlaşıldıkta hastalığın nev'ine göre sağlık kanununun 6 ıncı ve 44 üncü maddelerinde ve bu nizamnamenin 4 üncü faslında münderiç hastalıklar hakkındaki ahkâm dairesinde muameleye tâbi tutulurlar.

Madde 17 — İthal kapılarının haricinden memlekete girip şehadetnamesiz oldukları anlaşılan hayvan ham maddeleri kanunun 6 ıncı maddesine tevfikan menşeinde bulaşık hayvan hastalığı bulunmadığına dair vesaikin ibrazına kadar sahibine verilmez. İşbu vesaik yani sihhat ve

menşe şehadetnameleri azamî bir ay zarfında gösterilmediği takdirde bu maddeler müsadere olunacağı gibi kanunun 8 inci maddesi mücibince kapatılmış olan kapılardan memnuiyet hilâfına ithal edilen hayvan ham maddeleri aşağıdaki muameleye tâbi tutulurlar.

1 - Hayvan ham maddeleri işbu nizamnamenin 3 üncü fasıldaki ahkâma göre temizlenir.

2 - Temizlendikten sonra memleket dahilne ithal ve istimalinde hiç bir fennî mahzur olmadığını mübeyyin baytar tarafından bir rapor tanzim ve müsadereye tâbi tutulan mevat işbu raporla birlikte makbuz mukabilinde satılmak üzere mahallî hükûmetine teslim olunur.

Madde 18 — Ham hayvan maddelerinin ambalâjı aşağıdaki şekilde yapılmış olacaktır: Domuz yağı sepetlerde va diğer mazbut kaplarda; barsaklar islenmiş ve kurutulmuş veyahut tuzlanmış olarak mazbut kaplarda sıralanmış ve iyice kapanmış olacaktır.

Kıllar, hınzır kılı, yapağı, sınaî usullerle yıkanmış yünler, tiftik, kemik unu tamamen kokudan ari ve toz halinde bulunan et ve kan müstahzeratı, boynuz ve tırnaklar çuvallarda, sandık veya fıçılarda balya edilmiş olacaktır.

Deriler: Hayvan derileri tamamen kurutulmuş ve balya edilmiş veya fıçılar derununda istif edilmiş olacaktır.

Etler: Ancak tuzlanmış ve kurutulmuş veya frigorifikli ve buzlu veyahut tütsülenmiş veya sucuk veya pastırma olarak hazırlanmış bulunacaktır. Ve bunlara ait şahadetname, zebihten evvel ve sonraki muayenelerde hayvanların sari hastalıklardan salim bulundukları kaydini ihtiva etmek şartile kabul edilebilir.

Bu mevaddı hayvaniye ile kıldan mamûl fırçalar icabında lâbarotuvar muayesine tâbi tutulur.

Madde 19 — Aşağıdaki hayvan maddeleri için baytarî sıhhat şahadetnamesi şart değildir.

A - Fennî usuller dairesinde kapatılmış kutularda her nevi balık ve sair hayvan maddeleri, konservelerile mûtat kaplar derununda gelen tuzlanmış veya kurutulmuş balık konserveleri ve teksif edilmiş sütler.

B - Erimiş iç yağları ve sair erimiş yağlar.

C - Yumurtalar.

Ç - Kapalı kaplar içinde süt, peynir ve tere yağı ve kaymak, miktarı beş kiloyu tecavüz etmemek şartile yolcuların beraberinde getirecekleri yahut hediye olarak posta ile ithal edilecek tuzlanmış veya tütsülenmiş et veya pastırma veya sucuk veyaht balık gibi hayvan maddeleri.

Madde 20 — Usulüne muvafık menşe şahadetnamesi mevcut ve ambalajı yapılmış olmakla aberaber bozulmuş, tefessüh etmiş oldukları muayene ile anlaşılmış ham veya müstahzar hayvan madde ve mahsulleri ithal edilmez muayyen ithal kapı veya istasyonları veya iskeleleri haricinde ithalât vukuu takdirinde ve yahut kapatılmış hudutlardan bu gibi maddeler geçirildiği halde müsadere olunarak işbu nizamnamenin 17 inci maddesi mucibince muameleye tâbi tutulur ve keyfiyet İktisat Vekâletine bildirilir.

Madde 21 — Yukarıdaki maddeler dahilinde kapılarda yapılacak muayeneler hayvan sahıplerinin veyahut vekillerinin huzurunda gündüz yapılır. Muayenelerin tamamile icrası için hayvan sahipleri veya vekilleri icabeden teshilâtı göstermeğe mecuburdur.

Madde 22 — Hayvanların son muayeneleri maksadile karaya ihracı veya tekrar tahmili, karantinaya vaz'ı ve karantinanın devamı müddetince hayvanların iaşesi ve karantinanın iktiza ettireceği masrafların kâffesi hayvan sahiplerine aittir.

Hayvan nakleden vagonlarla gemilerin ve sair bilcümle vasıtaların veyahut irkâp veya ihraç esnasında istimal edilen alâtı edevatn işbu nizamnamenin tathir ve dezenfeksiyon faslındaki ahkâm dahilinde tathirleri ve dezenfeksiyonları ve bu hususta yapılan bilcümle masraflar vesaitin mensup oldukları kumpanya veya sahiplerine ait olmak suretile baytarın muvacehesinde yaptırılır.

Madde 23 — Türkiyeye hayvan ve ham hayvan maddeleri nakleden kumpanyalar, kendi vagonlarının veyahut gemilerinin veyahut hava ve saire gibi bütün nakliye vasıtalarının mezkûr hayvanların ve maddelerinin irkâbından evvel fennî tathir ve dezenfeksiyona tâbi tutulduklarına dair olan tathir ve dezenfeksiyon tarihini sarahaten ihtiva eyleyen bir şahadetname ibrazına ve iskele veya istasyon muayene baytarları da, hayvanların ilk muayenelerini icra ederken hayvanlara ait menşe ve sıhhat şehadetnameleri ile beraber işbu tathir ve dezenfeksiyon şehadetnamesini de tetkike mecburdur.

Madde 24 — Transit suretile geçirilen hayvanlar ve ham hayvan maddeleri için hudut baytarlarının verecekleri veya vize edecekleri şehadetnameleri ashabı muhafazaya ve memleketten çıkarken mezkûr şehadetnameleri gümrük mevkiine ibraz etmeğe mecburdur.

Madde 25 — Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 2 nci maddesinde yazılı hastalıkların hüküm sürdüğü komşu veyahut Türkiye ile ticarî münasebette bulunan memleketlerin sirayete vasıta olacak hayvanları ile hayvan maddelerine karşı hududumuzun kısmen veyahut tamamen seddi atideki fıkralar dahilinde cereyan eder:

A - Hemhudut memleket dahilinde bir kapı noktasından itibaren kırk kilo metre bu'dundeki bir saha dahilinde vebayı bakarî ve 30 kilometre bu'dundaki saha dahilinde keza münferit hummayi kulâî zuhur ederse, hududun yalnız hastalık sahasına karşı olan kapısı seddedilir.

B - Sarî hayvan hastalıklarından biri hemhudut olan veyahut Türkiye ile ticarî münasebatta bulunan memleketlerin müteaddit noktalarında ve sahalarında münteşir olarak hüküm sürdüğü takdirde o memlekete karşı olan bütün ithal kapıları seddolunur.

Madde 26 — Yukarıdaki maddede zikrolznan set muamelesi vebayı bakariye karşı ise hastalık olan mevkiden Türkiyeye geviş getiren büyük ve küçük hayvanlarla domuzların ve tuyûrun ve mezkûr hayvanlara ait etlerle kuru ve yaş ham maddelerinin ve saman ve ot ve gübrenin ithali menedilir.

Hudutta tathire tâbi tutulmak şartile develer istisna edilebilir.

Madde 27 — Hummayi kulâî hastalığı dahi aynı hükme tâbidir.

Madde 28 — Seddedilmiş olan hudut mıntakalarında hastalığın etrafa intişarı tehlikesi bulunduğu zaman mahallî zabıta kuvveti ile muhafazası mümkün olmayan kordonlar askerle takviye edilir. Bu kordonlar valiler, kaymakamlar ve nahiye müdürleri, jandarma kumandanları ile vazifedar olan baytarlar tarafından daimî surette teftiş edilir. Köy ihtiyar heyetleri, kır bekçileri bu nizamname dahilinde yukarıda yazılı kimseler tarafından verilecek emirleri yapmağa mecburdurlar.

Madde 29 — Türkiye ile hemhudut olan veyahut ticarî münasebette bulunan memleketler dahilinde sarî hastalıklar zuhurundan dolayı kısmen veyahut tamamen seddedilmiş olan geçit mıntakalarından ve istasyonlar veya iskelelerden hayvan ithali memnuiyetinin ref'i hastalıkların nev'ine göre son musabın itlâf edilmesinden veya telef veya şifayap olmasından itibaren aşağıdaki müddetlerin geçmiş olduğunun resmen iş'arına mütevakkıftır:

60 gün	vebayi bakarî	«sığır vebası»
15 »	hummayi kulâî	«şap hastalığı»
180 »	sari muhiti zatürrie	«sığırların ciğer ağrısı»
60 »	cederî	«çiçek»
15 »	muhtelif hayvanlarda pastörellos	

Madde 30 — Ticaret maksadile olmayıp hudut üstünde ve mücavirindeki arazisinde çift sürmek üzere binek, arabaya veya ziraat alâtına koşulmuş hayvanları ile hududun diğer tarafından gelip gitmek mecburiyetinde bulunanların çift, binek ve araba hayvanları baytarlar tarafından muayene ve kizgın damgaya tâbi tutulacaktır.

Bu kabil hayvanat sahipleri hayvanlarını ayda bir defa baytara muayene ve sıhhat şehadetnamelerini vize ettirmeğe mecburdur.

876

Üçüncü kısım

İhracat

Madde 31 — Türkiyeden hayvanların ve ham maddelerinin ihracında aşağıdaki noktalara riayet edilecektir.

A) Türkiyeden ecnebi memleketlere ihraç edilecek hayvanların ve ham maddelerinin sahipleri veyahut nakilleri, bu hayvanların ve ham maddelerinin menşelerinde ihraçları tarihinden lâakal kırk gündenberi (vebayi bakarî ve çiçek için menşei merkez olmak üzere yirmi kilometre nısıf kuturlu saha dahilinde iki aydan beri) sarî hayvan hastalığı olmadığına dair işbu nizamnameye raptedilen nümunelere göre sıhhiye baytarlığından bir sıhhat şehadetnamesi ile o mahallin belediyesinden ve belediye olmayan yerlerde ihtiyar heyetinden bir menşe şehadetnamesi almağa mecburdur. (nümune: 1 - 2)

B) İhracat sıhhat ve menşe şehadetnamelerini alan hayvan ve maddelerinin sahip veya nakillerinin işbu şehadetnameleri mahallin mafevk baytarına ve bu kabil hayvanları, ihraç kapıları ile ihraç istasyonlarına veya iskelelerine kadar güzergâhta baytarî muayene istasyonları mevcut ise bu istasyonlarda muayene, ve sıhhat şehadetnamesini vize ve son ihraç noktasında hudut veya istasyon veya iskele baytarlarına muayene ve tasdik ettirmeleri mecburidir.

Madde 32 — Kapı mahallinde veya son ihraç istasyonunda veya iskelesinde yapılacak baytarî muayene ve kontrolda hayvanların ve mevaddının cinsleri, şekilleri, menşe şehadetnamesinde mukayyet sair bilcümle vasıfları muayeneye ve kontrola tâbi tutulan hayvanlar veya maddeleri ile tetabuk etmezse ihraçları menedilir.

Madde 33 — İşbu nizamnamenin 19 uncu maddesinde mukayyet hayvan mevaddının ihracı için menşe ve hıhhat şehadetnamesi şart değilse de bu mevaddın ashabı veya nâkilleri şehadetname isterlerse verilebilir.

Madde 34 — Nizamnamenin 31 inci maddesinin A fıkrasında mevzuubahis hayvan ve hayvan maddelerinin ihracına mahsus şehadetname nümunelerinden maada ihracat yapılan memleketler tarafından talep edilecek hususî şekil ve nümunede şehadetnameler ancak İktısat Vekâletinin müsaadesile verilebilir.

Madde 35 — Memlekete ithal edilecek hayvanların ve bunların ham maddelerinin muayeneleri işbu Nizamnamede gösterilip ithal ve ihraçlarına tahsis kılınmış olan kapılarda, iskelelerde veya istasyonlarda muayeneye memur baytar tarafından yapılır. Muayene memuru olmıyan mahallerde baytar müdürleri veyahut Sıhhiye baytarları işbu vazifeyi görmekle mükelleftirler.

Madde 36 — Hudut üzerinde 15 kilo metre derinliğindeki arazi dahilinde bulunan köylerin ve kasabaların hayvanlarını damgalamağa ve sahiplerinin ismini ve hayvanlarının eşkâlini gösteren muntazam defterlerle «nümune 3» tesciline ait muamelelerin, hudut teşkilâtı olan yerlerde Başmüdürler, Sıhhiye ve Hudut Baytarları tarafından ve olmayan mahallerde Vilâyet Baytar Müdürleri ve Sıhhiye ve Hudut Baytarları tarafından yapılması mecburidir.

Madde 37 — Otlatmak, çiftleştirmek, çalıştırmak maksadile hududun beş kilo metrelik mesafesi dahilinde hayvanların gidip gelmeleri menşe şehadetnamesine tâbi değildir.

Bu müsaade menfaati umumiyeyi istilzam ettiği takdirde en büyük mülkiye memuru tarafından refedilebilir.

Madde 38 — Huduttan hayvan kaçırılmaması ve kaçak hayvanların takip ve derdesti ve muayene mevkilerinde hayvanların hudut üzerindeki seyriseferlerinde inzibatın ve kordonların muhafazası hudut muhafaza kıtaatına ve talimatnamesi mucibince sıhhiye baytarı ile sıhhiye gardiyanlarına aittir.

İKİNCİ FASIL

Memleket Dahilinde Umumî Sağlık Zabıtası

Birinci kısım

Bulaşık hayvan hastalıklarına karşı tahaffuzî tedbirler ve memleket içinde hayvanların nakli ve ticareti

Madde 39 — Zatî ihtiyaçlara mahsus olmak üzere naklolunan hayvan maddelerinden maada memleket dahilinde ticaret için yapılacak olelûmum hayvan ve hayvan maddelerinin nakliyatı için köylerde muhtar ve şehirlerde ve kasabalarda belediyeler tarafından meccanen ve serian birer menşe şehadetnamesi verilir. Pazarlarda ve panayırlarda yapılacak bilûmum hayvan alım ve satımında işbu şehadetnameler esas alacak (tuyûr müstesna) ve pazarlarda menşe şehadetnamesiz hayvan alım ve satımı menedilecek ve bu kabil hayvan ve maddeleri hakkın da kanunî takibat yapılacaktır.

Madde 40 — Türkiye Cümhuriyeti dahilinde bir taraftan diğer tarafa naklonulacak aşiretlere ve ahaliye ait damızlık ve çift veya kasaplık hayvan sürüleri hakkında aşağıdaki muamele yapılacaktır.

A) Aşiretlere ve ahaliye ait her nevi damızlık ve çift hayvanları mer'a ve kışlalarına hareketten evvel bulundukları mahalde bir baytarî muameleye tâbidir.

Bu maksatla hayvan sahipleri hareketlerinden en az yirmi bir gün evvel hayvanların nevi ve mıktarını göstermek şartile ihtiyar heyetleri tarafından tanzim edilecek menşe şehadetnameleri ile mahallî hükûmetine müracaat ve hayvanlarının muayeneye hazır olduklarını iş'ar etmeğe mecburdur.

B) Muayene neticesinde hareketlerinde sarî hastalıklar noktai nazarından hiçbir mahzur görülmeyen hayvanlar için muayeneye memur baytar tarafından bir sıhhat şehadetnamesi ita ve takip edecekleri yollar kendilerine tebliğ edilir.

C) Hayvanlarda bulaşık hastalıklardan biri bulunduğundan şüphe edilir veya mevcudiyeti görülürse hareketleri şüphenin izalesine ve hastalığın sönmesine kadar men ve tehir olunur.

Ç) Harekete geçen aşiret hayvanlarının geçeceği saha dahilinde ve mümkün mertebe tabiî geçitler üzerinde muayene mevkii ihdas ve ilân edilir. Hayvanlar bu muayene mevkilerinden geçmeğe mecburdur ve bu suretle bir defada seyrüsefer üzerinde muayeneleri icra ve menşe ve sıhhat şehadetnameleri kotrol ve vize edilir. İşbu muayene mevkilerinde her türlü ihtimallere karşı icabeden mücadele vesaiti bulundurulur. İkametgâh olmıyan mahallerde idarei hususiyeler, baytarın ikametine mahsus çadır tedarikine mecburdur.

D) Aşiret ve ahali hayvanları bir vilâyet hududundan diğerine geçecekse ancak geçecekleri vilâyetlerin hayvan sağlık zabıtası komisyonu tarafından tâyin edilecek güzergâhtan yürümeleri mecburidir. Vilâyete dahil oldukları ilk güzergâh üzerindeki geçit mahallinde seyrüseferi veya bir çok vilâyetleri bu suretle kateyliyecekse başladığı tarih ile muayene neticesi gidecekleri vilâyetlere iş'ar olunur ve işbu vilâyetler dahi aşiret hayvanlarının kendi mıntakaları dahilindeki muayenelerini ve seyrüseferini kontrol altında bulundururlar.

Menşe ve sıhhat şehadetnamesiz harekete geçen veya muayene mevkilerine uğramayan ve gösterilecek güzergâhı takip eylemeyen hayvanlar (21) gün karantinaya alınır, ve hayvan sahipleri hakkında Sağlık Kanununun 2 inci faslındaki hükümler dairesinde takibat yapılır.

E) Bir mıntakada sürek halinde diğer mıntakaya hayvan nakleden ashabı ticaret pazardan veya küylerden satın aldıkları hayvanların menşe şehadetnamelerini güzergâhtaki ilk muayene istasyonuna, yoksa bulunduğu ve gideceği vilâyetin ilk merkez veya kaza baytarına veya baytar müdürüne irae ile sürüyü muayene ettirmeğe mecburdur. Bu muayene neticesinde hayvanların her türlü sarî hastalıktan arî olduğuna dair bir sıhhat şehadetnamesi almadıkça sürünün bir taraftan diğer tarafa nakli zabıta marifetile menedilir.

F) Sürek hayvanatı için alınacak sıhhat şehadetnamelerinin işbu hayvanların geçeceği mıntakalar üzerindeki vilâyet veya sıhhiye baytarlarına veyahut istasyon baytarlarına muayene ve vize ettirilmesi mecburidir.

729

G) İktısat Vekâleti tarafından vebayı bakarî hariç olmak üzere hastalık şüphesi ilân olunan mıntakalardan damızlık veya çift veya kasaplık gibi muhtelif cins hayvanların toplanması ancak Vekâletin kararına bağlıdır.

H) Bu gibi mıntakalarda hayvanların toplanması için usulü müracaatı ve toplanacak olan veya toplanan hayvanların mahallerinde veya seyrüsefer esnasında tâbi olacakları bilûmum idarî ve sıhhî muamele ve takayyüdatı ihtiva etmek üzere ahvalin icabına göre İktısat Vekâletinin Sağlık Müşavere Heyetince ittihaz ve İktısat Vekâletinden tebliğ edilecek talimat ahkâmını tatbika gerek mahallî idare ve fen memurları ve gerek hayvan sahipleri mecburdurlar.

Madde 41 — Pazarlarda ve panayırlarda veya seyrüseferde bulunan hayvanların menşe ve sağlık şehadetnameleri, Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 30 uncu maddesi ahkâmına tevfikan polis, jandarma, zabıtai belediye ve gümrük muhafaza memurları tarafından kontrol edilir. İşbu kontrolda mezkûr şahadetnamelere malik olmadığı tebeyyün eden hayvanlar tecrit ve tevkif ve derhal muyene için mahallin memur baytarına ihbar edilir. Bu kabil hayvanların menşelerinin hastalıktan salim oldukları tahkik olunur ve tahkikine imkân olmadığı takdirde (21) gün müşahede altında bırakıldıktan sonra hasıl olacak neticeye göre hareket edilir. Eğer salim oldukları tebeyyün ederse sağlık şehadetnamesi verilerek geçmelerine ve satılmalarına müsaade olunur.

Madde 42 — Sıhhat ve menşe şehadetnamesi bulunmıyan hayvanlar vagonlara, gemilere ve sair nakliye vasıtalarına irkâp olunamazlar.

Madde 43 — Menşe ve sağlık şehadetnameleri pula ve hiçbir resme tâbi değildir.

Madde 44 — Süthane, inekhane, hanlar, cambaz ve arabacı, kiracı ahırları ve menzilhane gibi toplu hayvan bulundurulan mahaller baytarın teftiş ve muayenesine tâbidir. Bu mahallerin üç ayda bir defa sahipleri tarafından talimatnamesine tevfikan fennî tathirleri mecburidir.

Madde 45 — Umumî olan ve tathiratı mümkün olmıyan ahşap yollaklar hükûmeti mahalliyece tahrip ve imha edilmek suretile bu vasıta ile melhuz siyarete karşı umumî bir vikaye yapılır. Nakliyat yapan arabacılarla jandarma efradı kendi hayvanları için birer su kovası taşımak suretile hayvanlarını intandan muhafazaya mecburdurlar.

İkinci kısım

İhbar ve istihbar

Madde 46 — Hemhudut olan ecnebî memleketlerdeki hayvanlar arasında zuhur eden sarî hastalıkların istihbarında veya zuhuru halin-

de hemen iş'ar edeceği gibi devamı müddetince de ayda iki defa merkeze iş'arı o memleketlerdeki şehbenderlerin vazifeleri cümlesindendir. Hudut boyundaki idare memurunun veya zabıtasının ve hudut baytarın da, resmî ve hususî her türlü istihbarat vasıtalarına müracatla hastalığın intişar ve seyri ve mücadelenin şekli hakkında alacakları malûmatı, mafevk amirine ihbarları vazifeleri cümlesindendir.

Yapılacak iş'aratta hastalığın hüküm sürdüğü ecnebî memleketteki vilâyetlerin, kazaların, nahiyelerin veyahut mümasili mülkiye teşkilâtının ismi, zuhur tarihi ve istilâ derecesi sarih olarak bildirilecektir.

Madde 47 — Memleket dahilinde bir mahalde bulaşık ve salgın hayvan yastalığı zuhuru veyahut esbabı meçhul olarak bir günde veyahut yekdiğerini müteakip günlerde birden ziyade hayvanın hastalandığı veya öldüğü görülür veya işitilirse atideki alâkadarlar gördüğünü ve işittiğini en seri vasıta ile en yakın mahallin hükûmetine şifahen veya tahriren haber vermiye ve bu ihbar mukabili bir ilmühaber almıya ve saklamıya mecburdur.

A) Hayvan sahipleri, celepler veya hayvanlara bakanlar, köylerde muhtarlara;

B) Çiftliklerde çiftlik kâhyasına veya sahibine veya çiftçi başıya;

C) Seyyar sürülerde sürü sahipleri veya muhafızları veya çobanları veya serbest baytar ve nalbantlar yakın köy muhtarına veya jandarma karakoluna veya nahiye müdürlerine;

D) Şehir ve kasabalarda ise zabıtaya, belediye reislerine veya mahallin baytar memuruna;

E) Deniz nakliye vasıtalarında kaptana ve kaptanlar da rüsumat idarelerine;

F) Şimendüferlerde istasyon memuruna veya zabıtasına;

C) Hudutlar gümrük zabıta veya baytar memuruna ve bunlar da bir taraftan mafevk zabıta veya mülkiye makamlarına ve diğer taraftan mahallin memur baytarına ve bu tarikle ihbarda güçlük olduğu takdirde muhaberesi ve ihbarı en kolay olan mahallî hükûmete yapılır.

H) Nahiye müdürleri ve jandarma karakolları, mıntakaları dahilinde hayvan hastalığı olmadığını tahkik ederek her onbeş günde bir mafevk makama bildirilmeğe mecurdurlar.

Madde — 48 İhbar ve istihbarda dikkat ve tetkik edilecek noktalar aşağıya yazılmıştır;

A) İstihbar edilen hastalığın zuhur mahalli ve hastalık zuhur eden hayvanın nev'i;

841

B) Hasta hayvanın sahibi, hastalığın zuhur tarihi;

C) Hasta hayvanların adedi ve istihbara kadar ölenlerin miktarı;

D) Mümkün olduğu kadar hastalığın görünüş alâmetleri;

E) Hastalığın intişar dairesi ve tevessüünün derecesi.

Madde 49 — 48 inci maddede yazılı esaslar dairesinde bulaşık hayvan hastalığının hüküm sürdüğü mahallere civar mevkilerde bir hayvanın hastalanması veva telef olması hususunda dahi ihbarü istihbar mecburidir.

Madde 50 — İhbar ile mükellef olmayan herhangi bir kimse Sağlık Kanununun 11 inci maddesine tevfikan bir mahalde sığır vebası veyahut şap hastalığının olduğunu haber verir ve ihbarı tahakkuk edekse 25 lira ve diğer bulaşık hastalıkların vukuunu bildirir ve bunun da doğruluğu anlaşılırsa 10 lira mükâfat olarak İdarei Hususiye mücadele tahsisatından derhal verilir.

Madde 51 — Ahali hayvanlarından zuhur eden sarî hayvan hastalıklarının sureti zuhuru ve mahiyeti ve zayiatı ve ittihaz edilen tedabir hastalığın zuhur ettiği mahaldeki askerî kumandanlığına mahallî hükûmet tarafından muntazaman iş'ar ve İktısat Vekâletince her onbeş günde bir tanzim kılınan sarî hayvan hastalıkları bülteninden kâfi mıktarı Müdafaai Milliye Vekâletine gönderilir. Ordu ve jandarma hayvanlarında zuhur eden sarî hastalıkların mahiyet ve sureti zuhuru ile zayiatı ve ittihaz edilen tedbirlerden talimatnamesine tevfikan bildirilmesi lâzımgelen maddeler kumandanlıkça mahallî hükûmetine ve Millî Müdafaa Vekâletince de İktısat Vekâletine bildirilir.

Madde 52 — Bulaşık hayvan hastalıklarını gizleyen veya ihbarda özürsüz olarak geçikenler ve bu mecburiyeti ifa etmeyenler hastalık mahallinde ait oldukları memurin tarafından tanzim olunacak zabıt varakası ve evrakı tahkikiyesi ile birlikte derhal Adliyeye teslim olunur.

Üçüncü kısım

Hastalık zuhurunda alınacak umumî tedbirler

Madde 53 — Hastalığı haber alanlardan köylerde ihtiyar meclisleri, nahiyelerde nahiye müdürleri, kazalarda kaymakamlar vilâyetlerde ise valiler bir taraftah memur baytarı hastalık mahalline izam için icabeden en seri muameleye tevessül etmekle beraber diğer taraftan aşağıda yazılı tedbirleri alırlar:

A) Köylerde varsa janderma yoksa köy bekçisi ve Nahiye ve Kaza

ve Vilâyet merkezlerinde jandarma, polis veya zabıtai belediye gibi doğrudan doğruya zabıta vezaifi ile muvazzaf olanlar marifetile hastalık zuhur eden mahaldeki hayvanlar muayene ve haricî âraza göre hasta, bulaşık ve şüpheli olanlar tefrik ve tecrit edilirler.

B) Hasta, bulaşık ve şüpheli olarak tefrik ve tecrit edilenlerin salim hayvanlarla temasları menedilir.

C) Tecrit mahalli bir ahır veya her hangi bir bina ise baytar geclinceye kadar bu mahalle zabıta memurları ile hayvan sahiplerinden veya hayvanların bakılması için hayvan sahipleri tarafından tayin edilen adamlardan başka hiç bir kimse giremez. Mer'alar dahi tecrit halinde aynı muameleye tâbi tutulur.

D) Tecrit mahallindeki hayvanların suları ve yiyecekleri ancak o mahalde bulunan ve hariçle temas ettirilmeyen kaplarla verilir.

E) Memur baytar gelinceye kadar hastalık mahalline hariçten bir hayvan ithal edilemiyeceği gibi tecrit edilen hayvandan hastalığa delâlet eden âraz bertaraf olsa dahi bu gibi hayvanlar tecrit mahallinden harice çıkarılmaz.

F) Memur baytar vasıl oluncaya kadar mahallinde telef olan hayvanların derileri yüzülmiyerek muhafaza olunur. Eğer memur baytarın vusulü gecikir ve lâşenin tamamen tefessühünden korkulursa derileri yüzülmeksizin lâşeler mükemmelen örtülmek ve burun ve ağız vesaire gibi vucut deliklerinden hiç bir madde sızmıyacak şekilde bezlerle tıkanmak ve yerlere sürülmemek şartile o mahalde tahsis edilen ve hiçbir hayvanın ve akar suyun uğrağı olmayan hayvan mezarlığına nakil ve en az iki metre derinliğindeki çukura kireçlenerek defnedilir. Kadavraların köpekler tarafından çıkarılmasına mâni olmak üzere hayvan gömülürken toprak arasına taşlar ve dikenli teller veya dikenli nebatat karıştırılır.

G) Hastalıklı olan köyle civar köylerin hayvan ihtilât ve teması derhal kesilir ve bu maksatla köyde sarî hastalık olduğu bekçi, korucu veya jandarma veya polis gibi zabıta marifetile derhal etrafa ve bu köyle teması olan diğer mahallerin zabıtasına, ihtiyar heyetine veya mes'ul en büyük mülkiye memuruna haber verilir ve mukabilinde ilmühaber alınır.

H) Memur baytar gelinceye kadar o mahallin ihtiyar heyeti ve zabıtası tarafından hastalıklı köyün veya mıntakanın etrafına, varsa, sarı bayraklar dikilir. Sarı bayrak yoksa o mahalde salgın hayvan hastalığı olduğunu gösteren tahta üzerine (hayvan salgını var) ibaresini taşıyan levhalar dikilir. İşbu bayrak veya levhaların muhafazasından köy bekçisi ve varsa jandarma mesuldür.

540

İ) Memur baytarın vusulüne kadar hastalık zuhur eden mahallere hariçten hayvan kabul edilemiyeceği gibi o mahaldeki sağlam addedilen hayvanlar ve hayvan maddeleri ile ot, saman, deri ve gübre gibi hayvanlara ait ve hayvanlarla temas edn bütün maddeler köy hududunun ve karantina mıntakasının haricine sevk ve ihraç olunamazlar.

Madde 54 — Baytarlar hastalık mahalline vardıklarında bir tarftan hastalığın mahiyetini tayin ve yapılan tedbirleri tetkik etmekle beraber diğer taraftan hastalığın nereden ve ne vasıta ile sirayet ettiğini tahkik ve bu maksatla bulaşık hastalıkların mahiyetine göre aşağıda yazılı noktaları tesbit ederler.

A) Hastalık hangi tarihte zuhur etmiştir?

B) Hastalığın başlangıcından baytarın gelmesine kadar kaç musap, telef veya zebih vakası olmuştur?

C) Hasta hayvanlar, ihbarü istihbardan ve kordon vaz'ından evvel nerelerde ve ne zamanlarda kimlerin hayvanları ile temas etmiştir veya köye hariçten yabancı hayvan getirilmiş midir? Böyle ise ne zaman ve nereden getirimiş ve hayvan nereye götürülmüştür?

D) Kordon vaz'ından evvel bu mahaldeki hayvanlardan diğer bir mahalle nakledilenler var mıdır? edilmiş ise miktarları sahipleri ve tarihleri ile nakledildikleri mahaller neresidir ve kimlerdir?

E) Bu tahkikat ve tetkikata göre eğer hastalık yakın veya uzak diğer bir taraftan sirayet etmiş ve bu mahalden başka bir tarafa hayvan nakledilmiş ise keyfiyet hemen en seri vasıta ile mahallin en büyük mülkiye memuruna ve mafevk baytar makamına iş'ar ve hastalığın sirayetini menedecek tedbirler derhal icra edilir.

F) Memur baytar hastalığın mahallinde bastırılması hakkında işbu nizamnamenin memleket içindeki sağlık zabıtası kısmında yazılmış olan ve her hastalık için yapılması lâzımgelen tedbirleri gösterir bir rapor tanzim ve ita eder.

G) Memur baytarın mücadele raporunun mevkii icraya vaz'ı için derhal hayvan sağlık zabıta komisyonu teşkil edilir.

H) Bu komisyon baytarın riyaseti altında mülkiye veya zabıtaca tayin edilecek memurlarla köy ihtiyar heyetinden mürekkep olarak teşkil olunur.

İ) Komisyonlar aşağıdaki vazifelerle muvazzaftırlar.

1 - Hayvan sağlık zabıtası kanunu ile işbu nizamname ahkâmını tatbik eder.

2 - Baytarın mücadele raporundaki bilcümle mevaddı aynen ve tamamen tatbik eyler.

3 - İtlâf edilecek hayvanların tazminat mazbatalarını tanzim ve kanunun 60 ıncı maddesi mucibince itlâf edilecek hayvanın sahibi tarafından irae edicek iki ehli hibrenin iştiraki ile tazmin bedelini tesbit eyler.

4 - Yaptığı işler ile hastalığın tevessü etmemesi ve söndürülmesi için mahallince yapılması mümkün olmayan husus ve ihtiyaçları bir mazbata ile Vilâyet hayvan sağlık zabıtası komisyonuna arzeyler.

5 - Aşı ve seruma tâbi hastalıklarda o mahalde mevcut hayvanların hane üzerine mukayyet adetlerini ve sahiplerini gösteren iki kıt'a cetvel tanzim ve birini mahallî komisyonunda alakor. Diğerini de aşı veya serumu tatbik edecek baytara tevdi eyler.

Madde 55 — Komisyonun teşkili için icabeden kanunî merasim komisyon azalarının mahallinde olmaması gibi veya sair esbap tahtında teahhur eder bu hal hastalığın bastırılmasına ve billassa sirayetin men'ine teallûk eden tedbirlerin alınması hususunda müessir olursa memur baytar komisyonun teşekülünden evvel hastalığın bastırılmasına ve sirayetin men'ine teallûk eden bilûmum maddeleri icra eder ve ettirir.

Madde 56 — Hastalığın mahiyeti baytar tarafından tahakkuk ettirildikten sonra telgraf ve telefon ve bunlar yoksa gardiyan, bekçi, korucu, jandarma, polis ve saire gibi zabıta işlerile muvazzaf olanlar vasıtasile veya sair en seri vesaitle civar köylere, nahiyelere, kasabalara ve şehirlere ve ciheti askeriyeye, Vali tarafından civar vilâyetlere ve İktısat Vekâletine bildirilir.

Madde 57 — Hastalığın etrafa sirayetine mâni tedbirlerin alınması için mahallî zabıta kuvveti kifayet etmezse kordonların askerî kuvvetlerle takviyesi valiler tarafından mahallin askerî kumandanlığına ve ayrıca İktısat Vekâletine en seri vasıta ile iş'ar olunur.

Madde 58 — Bulaşık hastalıklı veya hastalıktan veya sirayetten şüpheli hayvanlarla bunlara ait maddelerin ve sirayete vasıta olabilecek eşyanın bulaşık mıntakalardan veya tevkif edildikleri mahallerden ve gömülen maddelerin bulundukları yerden çıkarılmamasını temin için evvelâ hastalık sahasını göstermek üzere bir mıntaka veya mevki tayin ve tahdit ve hastalık çıkan mahaldeki ahaliye münasip suretle ilân olunur.

Bulaşık mıntaka veya mahallin tayin ve tahdidi o mıntaka veya mahallin civarına ve muhitine bulaşık hastalığa alâmet olan sarı bay-

895

raklar ve ayni zamanda güzergâha tesadüf eden noktalarda sabit mürekkeple tahta üzerine yazılmış olan ve bulaşık hastalığın ismini taşıyan levhalar rekzi suretile cereyan eyler.

Saniyen hastalık zuhur eden mahal için bu mahalde telef olan veya itlâf edilen hayvanların defnine mahsus olmak üzere muayyen bir mahalde ve memba, nehir ve yol kenarlarından uzak bir yerde bir hayvan mezarlığı ihdas ve telef olan veya itlâf edilen hayvanların mutlak surette bu mahalde defni temin olunur.

Madde 59 — Hastalığı nakle müstait ve vasıta olabilen ve yukariki maddede tayin ve tasrih edilen hudut dahilinden haricine çıkan veya çıkarılan hayvanlar ve hayvan maddeleri, derhal bir zabıt varakası tanzimi suretile ve hastalığın nev'ine göre Sağlık Kanununun ve bu nizamnamenin hususî hükümleri dahilinde muameleye tâbi tutulur.

Madde 60 — Salgın hayvan hastalıklarının mahiyetine göre memur baytarların veya memuriyetleri İktısat Vekâletince tasdik edilen idarei hususiyelere veya belediyelere mensup baytarların ve bunların nezaretleri altındaki aşıcıların tatbik edecekleri aşı ve serumlar veya sair teamüller aşağıda yazılıdır:

A) Vebayı bakaride muhtelit usul (İktısat Vekâletinin müsaadesile) dalak, yanıkara, barbon aşıları, tüberkülin ve mallein: Baytarlar tarafından;

B) Bilûmum serumlar, çiçekte maddei mülekkaha tatbikı, şapta telkihi billûmum ve tuyûra ait aşılar: Baytar veya onun nezareti altında aşıcılar tarafından tatbik edilebilir.

Madde 61 — Hayvan sağlık zabıtası kanununa ve işbu nizamname ahkâmına tevfikan itlâfı icabeden hayvanlar hastalığın mahiyetine göre memur baytarın tercih edeceği tarzı itlâf aynen tatbik olunmak suretile zabıta vazifesile mükellef olanlar tarafından öldürülür. İtlâf, hayvan sağlık zabıtası komisyonunun müvacehesinde ve bu komisyon tarafından tanzim ve tasdik edilen bir zabıt varakası ile yapılır.

Madde 62 — Hastalık zuhur eden mahallerde, pazar ve panayırlarda bu hastalıktan müteessir olan hayvanların alım ve satımları menedildiği gibi pazar ve panayırlar büsbütün seddedilebilir, bu gibi mahallerde hastalığa müstait olalanların mer'aya gönderilmeleri veye sürü halinde idare olunanların diğer sürülerle temasları ve olunmayanların ise sürü halinde toplanmaları dahi menolunur.

Madde63— Hastalığın salğın bir şekil aldığı İktısat Vekâletinde mün'akit heyeti Müşaverece kabul ve ilân edilen yerlerde iskele ve istasyonlar ve

946

hatta umumî yollar hastalık tamamile zail oluncaya kadar ayni hastalıktan müteessir olan hayvanlara karşı seddolunur.

Madde 64 — Salgın hastalık hasebile mevzu kordonlar hastalığın tamamile zail olduğu ve sirayet tehlikesinin kalmadığı ve o hastalığın nizamnamede münderiç karantina müddetinin ikmal edildiği memur baytar tarafından raporla bildirildikten ve hastalığın bittiğine dair zabıt varakası tanzim olunduktan sonra Valinin veya o mahallin en büyük mülkiye memurunun emri ile ref ve keyfiyet Vali tarafından civar köylere, kazalara ve vilâyetlere ilân ve İktısat Vekâletine iş'ar olunur.

Madde 65 — Bir mahalde bulaşık hayvan hastalığının zuhur ve indifaı halinde hastalığın zuhur ve indifaına dair rapor ve zabıtnameler (4 numaralı nümuneye göre) tanzim edilir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Tathir ve dezenfeksiyon

Birinci kısım

Umumî hükümler

Madde 66 — Sağlık Kanununda ihbarı mecburî olan hastalıklardan korunmak veyahut bu gibi hastalıkların vukuunda def ve zail olmalarını temin etmek için hayvan toplu bulunan mahallerde memur baytarın nezareti altında tathirat ve dezenfeksiyon yapılması mecburidir.

Madde 67 — Bulaşık hastalık cürsûmeleri veya virûsları ile temas eden her şey tathir ve dezenfekte edilecektir. Bilhassa:

A) Hayvanları, kadavraları, kadavra parçaları ve gübreleri nakleden vagonlar, vapurlar ve sair nakliye vasıtaları;

B) Mezbehalar, kadavralardan istifade eden müesseseler;

C) Hayvanları ve kadavraları ve gübreleri nakleden vasıtaların geçtiği yollar, pazar ve panayır mahalleri, zephiyat yapılan yerler;

D) Çeşme ve yalaklar ve saire;

E) Hastaların yataklıklarında kullanılan vasıtalarla temasta bulunan ot, saman· kırıntı ve yiyecekleri arpa gibi şeyler.

F) Ahır eşyası, naklolunabilen diğer bilûmum eşya ve hayvan teçhizatı;

G) Ahırlar ve inekhaneler, nallama mahalleri, avlu, çitle muhat (tokat) olan mahaller, otluklar, mer'alar, şimendüfer hangarları tahmil

842

ve ihraç iskeleleri gibi hayvanlara mesken veyahut bekleme mahalli olarak tahsis edilen yerler.

H) Otların ve samanların veyahut bilûmnm havan gıdalarının vaz veyahut ithar edildiği ambarlar veya depolar ve hayvanî gıda hazırlıyan müesseseler;

İ) Lâğımlar ve hayvanların gübreleri veyahut sidikleri ile bulaşan mahaller ve sidik çukurları ve gübrelikler.

J) Hasta hayvanlara bakan veya temas eden insanlar tathir ve dezenfeksiyona tâbidirler.

İkinci kısım

Tathir

Madde 68 — Adi bir yıkamadan ibaret olan tathirde %3 soda mahlûlü veyahut odun külü veyahut sıcak sabunlu su (%3 kesabile) istimal edilir. Bu maddelerin bulunmadığı veyahut gayri kâfi geldiği zamanlar ise yangın tulumbaları kuvvetinde tazyiklı su istimal edilebilir.

Madde 69 — Beygir, eşek, katır, sığır, keçi, koyun, domuz ve tuyrûn nakillerine tahsis kılınan açık ve kapalı vagonlar ve bokslar ve kafesler gibi bilcümle vasıtalar her nakılden senra naklolunan hayvanlar tamamen salim dahi olsalar bu ve bu gibi nakil vasıtalarının sahipleri kendi vasıtalarını tathire tâbi tutmağa mecburdurlar.

Şimendifer ve gemilerin gerek dahil ve gerek haricinde (dezenfekte edilmiştir.) İbaresini kavi bir etiket yapıştırılacak ve kayık ve araba gibi küçük vasıtaların sahiplerine bir vesika verilecektir.

Bu gibi vasıtaların nakliyattan sonra tathir edilip edilmediğini muayene baytarları veya mücadele baytarları, baytar müdürleri ve umumî müfettişleri takip ve mürakaba ile mükelleftirler.

Madde 70 — Hayvan pazarında veya hayvan kesilen yerlerde gübre kan, veyahut sair sakatat ihtimamla toplanarak yakılır.

Kaldırım taşları ile döşenmiş mevkiler şiddetli su cereyanı ile yıkanır. Her pazar ve panayırın akabinde tathirat yapılmadıkça o mahallerde tekrar hayvan içtimaına müsaade edilmez.

Madde 71 — Çeşmeler, yalaklar gibi hasta veyahut şüpheli hayvanların temas ihtimali bulunan su içme yerleri boşaltılarak her tarafı süpürge veya fırça ile muntazaman tathir edilir ve bu gibi yalaklarda su biriktirilmesine müsaade edilmez.

Madde 72 — Hasta veya şüpheli hayvanlara meskên teşkileden ahırlarda veyahut sair tecrit mahallerinde hayvanlarla doğrudan doğruya temasta bulunan ot, yatak, saman ve diğer gıda unsurları, kırıntılar, döküntüler toplanarak yakılır ve o mahaller tathire tâbi tutulmakla beraber dezenfekte edilir.

Madde 73 — Tathiri kabil olmayan ahır eşyası yakılır.

Madde 74 — Madenî eşya (zincir, kürek ve saire) ya alevden geçirilir veya kaynatılır.

Madde 75 — Meşin, kavuçuk, kumaş eşya (koşum takımı, eğer takımı, kayış ve saire) kuvvetli bir fırça ile yıkanır. (Kırbaç ve kamçı) velense, örtü, ip ve saire gibi eşya dahi aynı suretle yıkanır veyahut kaynatılır.

Madde 76 — Hayvanların bütün vücutları, yeleleri, kuyrukları ihtimamla yıkanır ve kurutulur.

Madde 77 — Su mecraları, çukurlar dezenfektan mahlûllerden biri ile ve ihtimam ile temizlenir.

Madde 78 — Hastalığa müstait olmayan ve fakat nakle vasıta olabilen hayvanların bütün vücutları tathir olunur.

Madde 79 — Yün, kıl, tığ vesaire gibi mevat sıcak su ile yıkanır ve ince bir tabaka halinde yayılarak üç gün havalandırılır ve güneşlendirilir.

Madde 80 — Tathirat umumiyetle dezenfeksiyondan evvel yapılır. Kakat (dalak) cemrei bakteridi ve (mankafa) ruam gibi hastalıklarda hastalık amillerinin tathiratı yapan şahıslara siyareti ihtimaline binaen evvelâ muvakkat dezenfeksiyon yapılır; ve badehu tathiratı icra edilir.

Üçüncü kısım

Dezenfeksiyon

Madde 81 — Aşağıdaki maddeler dezenfektan olarak kullanılabilir;

A) Taze söndürülmüş kireç. Hazırlama tarzı şöyledir: Yeni yapılmış ve sönmemiş kireç parçalanmıyark geniş bir kaba vazı ve üzerine kireç miktarının yarısı kader su ilâve olunur. Su ilâve olundukça hararet neşri suretile kireç parçaları dağılır.

B) Lebenikils:

Kesif ve sulandırılmış olarak istihzar ve istimal edilir.

849

Kesif lebenikils taze söndürülmüş kireç hamurunu bir litresine karıştırlmak suretile tedricen üç litre su ilâvesile ve hafif lebenikilste taze söndürülmüş kirecin bir litresine mütemadiyen karıştırılmak suretile tedricen yirmi litre su ilâvesile ihzar edilir. Eğer taze söndürülmüş kireç yoksa kireç kuyularında eskiden söndörülmüş olan kirecin hava tesirile bozulan üst tabakası atılmak şartile alt tabakalardan alınacak kireç hamuru balâdaki nisbet dahilinde su ile muameleye tâbi tutulmak şartile istihsal olunur.

C) Kireç kaymağı:

İyice kapalı kaplar dahilinde ziyadan muhafaza edilen kılorikisin bir litresine tedricen karıştırılmak suretile üş litre su ilâve olunarak kesif veya yirmi litre su ilâvesi suretile hafif olarak istihzar ve istimal olunur.

D) Krezil mahlûlü (% 2 - 5); bunu istihsal için elli ilâ yüz santimetre mik'abı krezlli sabun mahlûlü bir litre su ile muamele olunur. Krezilli sabunun asgarî % 40 kerezili ihtiva etmesi lâzımdır.

E)Hamızı fenik malûlü (% 2 -); bir litre suya yirmi ilâ elli santimetre mik'abı mayi hamızı fenik ilâvesi suretile istihsal olunur.

F) Süblüme mahlûlü: binde bir gram süblüme ve aynı miktar tuz bır litre su dahilinde eritilmek suretile istihsal olunur.

Evvelâ sodalı veyahut sabunlu su ile tathire tâbi tutulmuş olan ahırlar veya sair hayvan meskenlerile ahırlara ve hayvanlara mahsus bilûmum techizatın süblüme mahlûlile dezenfeksiyonundan evvel behemehal bol su ile yıkanamaları ve soda veyahut sabun mahlûlünden kalmış olması muhtemel olan bulaşık aksamının üzerindeki soda ve sabunun bertaraf edilmesi lâzımdır. Bilhassa süblüme mahlûlile dezenfeksiyona tâbi tutulmuş olan sığır ahırlarına sığır ithalinden yirmi dört saat evvel (Kibritiyeti potas) ın (% 1 - 2) mahlûlü ile yıkanmaları icabeder. Aksi halde sığırların ithal edileceği mahallerin veyahut sığırlarda istimal olunacak alâtı edevatın süblüme mahlûlü ile dezenfeksiyonları muvafık değildir.

G) Formalin mahlûlü (% 1) yirmi santimetre mik'abı formaldeit mahlûlü bir litre suya ilâve olunarak istihzar ve istimal olunur.

H) Asgarî yüz derecede su buharı.

İ) Kaynar su dahilinde asgarî bir çeyrek saat buludurmak su retile de dezenfeksiyon yapılır. İçinde su kaynıyan bu kaplar kapatılmış olmalıdır. İçinde süt nakil ve muhafaza edilen kaplar kaynar suya veyahut kaynar (% 3) soda veya sabun mahlûlü dahiline vazetmek veyahut asgarî iki dakika devam etmek şartile hafif lebenikils dahilinde bulundurmak suretile cereyan eyler. Kaynar suya soda veya sabun

850

mahlûlü ilâvesi ile dezenfeksiyona tâbi tutulacak kapların soğuk su ile mükemmelen ıslatılması ve badehu her tarafına birden dezenfektan maddenin temas etmesi için kapağının içinin ve dışının ve sapının velhasıl her bir mahallinin kaynar su veya (% 3) soda veya sabun mahlûlü ile fırçalanması lâzımdır.

J) Kreolin, lizol maddelerinin (% 5), kibritiyeti nuhasın (% 20) mahlûlleri ile bunlara mümasil bulunabilen sair maddeler dezenfektan olarak istimal edilir.

Madde 82 — İhbarı mecburî hastalıklardan birinin zuhur ettiği mahalde tathiri mecburî olan mesken, eşya ve techizatın hepsinin birden ayni zamanda dezenfeksiyonu icra edilecektir.

Madde 83 — Bilûmum nakliye vasıtaları, mezbahalar ve kadavra istimal eden müesseselerin dezenfesiyoları, süblüme, krezil, hamızı fenik mahlûllerinden birisile pülverizasyonu ve yıkama suretile icra edilir.

Madde 84 — Sarî hastalıklardan birine musap veyahut hastalıktan şüpheli olarak telef olan hayvan kadavralarının imhası petrolla veya diğer bir vasıta ile ihrak olunmak veyahut lâakal bir iki metre derinliğinde bir çukura atıldıktan sonra üzerine kalın bir tabaka sönmemiş kireç dökülmek ve bunun üzerine de su ilâve edilmek suretile cereyan eyler. Eğer sönmemiş kireç yoksa mebzulen istimal edilmek şartile diğer dezenfektanların kesif mahlûlleri de istimal edilebilir.

Madde 85 — Kadavraların naklinde kullanılan arabalar süblüme, krezil, hamızı fenik ile yıkanmak ve pülverize edilmek suretile dezenfekte edilir.

Madde 86 — Yollar ve münten ahırların civarı süprülmek ve süprüntü ihrak edildikten sonra sönmemiş kireç veyahut klorikils serpmek suretile dezenfekte edilir.

Madde 87 — Hastalık zuhur eden pazarlar, panayırlar ve zebih mahalleri yukarıdaki madde ahkâmı dahilinde dezenfekte edilir.

Mer'a ve çayırlarda hasta hayvanların telvis ettiği mahallerin tathir ve dezenfekte edilmesi veyahut muayyen bir zaman işbu çayır ve mer'anın hayvan ra'yına karşı seddedilmesi lâzımdır.

Madde 88 — Çeşme, yalak ve saire krezilli sabun ve yahut hamızı fenik mahlûlü dahiline batırılmış bir fırça ile dezenfekte edilmeli ve dış tarafları yeni söndürülmüş kireç veya kireç kaymağı ile yıkanmalıdır.

Madde 89 — Hastalığın indifaından sonra kullanılabilmesine müsa-

851

ade edilecek gübreler bir çukurda toplanır ve üzerlerî asgari beş santimetre kalınlığında bir tabaka taze söndürülmüş kireç veyahut klorikils tabakasile setredilir ve bu şekilde muameleye tâbi tutulmuş olan gübrenin ne zaman istimal edileceği zuhur eden hastalığın nev'ine göre memur baytar tarafından gübre sahiplerine tebliğ olunur.

Bu maddelerin bulunmadığı yerlerde bolca kül dökülmek ev etrafına tel veya tahtadan parmaklık çekilmek suretile muhafaza olunur.

Bunun da bulunmadığı mahallerde lâakal 30 santimetre kalınlığında olmak üzere bir tabaka toprak ile örtülür.

Madde 90 — Yukarıdaki maddede gösterilen şekil dahilinde dezenfeksiyona tâbi tutulan gübre çukurlarının yol güzerğâhında olmaması ve gübrelerden sızacak suların gübre yığınının yanında bir çukura akması ve bu çukurun (% 3) nisbetinde kireç ile muameleye tâbi tutulması lâzımdır.

Madde 91 — Marazî cürsûmlerle televvüs eden ve salim hayvanlara itası halinde hastalığı nakletmek imkânı olan kuru ot, yataklık saman veya sair dezenfeksiyonu kabil olmıyan hayvan yemleri yakılır.

Madde 92 — Ahırlardaki bilcümle alât ve edevat ve nakli kabil olan eşya 24 saat süblime ve krezilli sabun veya hamızı fenik dahiline daldırılır. Büyük eşya bu mahlûllerden birisile fırçalanır. Medenî aletler süblime ile temas ettirilmiyerek diğerleri ile veyahnt alevden geçirilmek suretile dezenfekte edilir.

Duvar, tavan ve saire gibi aksam pülverizatör ile dezenfekte edilir. Zemin kesif lebenikils veyahut klorikils mahlûlü veya süfufu ile muamele edilir. Ahırların tam dezenfeksiyonu badana yapmak suretile ikmal edilmelidir.

Madde 93 — Münten otların, samanların veyahut sair yemlerin vazedilmiş olduğu mahaller balâdaki mahlûllerin birisile dezenfekte edilir.

Madde 94 — Mülevves ve münten suların aktığı çukurlar, ahırın zemini gibi dezenfekte edilir.

Madde 95 — Bizzat hayvanların dezenfeksiyonu krezilli sabun mahlûlü veya ($^0/_0$ 3) kreolin ile yıkanmak ve badehu kılların aksi istikametine fırçalanmak suretile cereyan eyler.

Madde 96 — Derilerin dezenfeksiyonu için krezil, kreolin veyahut lebenikils kullanılır ve bunların içinde yirmi dört saat bırakılır. Dezenfeksiyon esansında deriler müteaddit defalar çevirilmelidir.

Madde 97 — Mesakin, koridorlar, merdivenler süblime veya krezil

882

veyahut hamızı fenik mahlûlü ile pülverizatör ile dezenfekte edilir veyahut formol veya kükürt buharı kullanılır.

Madde 98 — Hasta veyahut şüpheli hayvanlarla temas eylemiş olan kimselerin çamaşır ve elbiseleri aşağıdaki üç usul ile dezenfekte edilir,

A) Çamaşır sodalı veyahut sabunlu su mahlûlü dahilinde bir saat kaynatılır.

B) Kapalı kapta veya bir mahalde formalin veya klor veya sıcak su buharına arzolunur. Etüv bulunan mahallerde etüvden geçirilir.

C) Süblime veya krezilli sabun mahlûlüne batırılmış fırça ile fırçalanır.

Madde 99 — Ahır ve hayvan bulundurulan mahallerin dezenfeksiyonunda evvelâ hava cereyanını temin etmek için kapı ve pencereleri açmakla işe başlamak icabeder ve ahırda bulunan yataklık ot ve samanlar kaldırılacak, duvarlar, oluklar, yemlikler, bölmeler ve saire kırk ilâ kırk beş derecedeki (% 10) nisbetinde soda mahlûlüne batırılmış sert bir fırça ile güzelce fırçalanacak maden ve tahta aksamı dikkatlice kazılacak ve ondan sosra muzaaddı taaffün bir mahlûl (duvar ve bölmeler için binde bir nisbetinde süblüme, yemlikler ile otluklar için yüzde üç nisbetinde krezil) ile yıkanılacaktır.

Madde 100 — Eğer zemin tuğla, çimento veya taş ile mefruş ise gübreler kaldırılacak ve kuvvetli muzaddı taaffün mahlûllerden birine (% 10 nisbetinde soda mahlûlü) ile ve bir sert fırça ile yıkanacak.

Zemin yarık ve çatlakları kazılacak ve binde bir nisbetinde süblüme veya yüzne dört nisbetinde krezil mahlûllerine batırılmıış fırça ile ikinci defa kuvvetlice fırcalanacaktır ve bu muameleye tâbi tutulmuş olan zemine tabaka halinde lebenikils yayılacaktır.

Madde 101 — Eğer zemin toprak ise muzaaddı taaffün bir mahlûl (% 4 nisbetinde krezil) ile ıslatılacak ve yirmi santimetre kalınlığında bir kısmı kaldırılıp uzakta muvafık bir mahalle naklolunarak gömülecek ve bunun yerine yeniden bir o kadar temiz toprak serilecektir. Bundan sonra tekrar (% 4 nisbetinde krezil mahlûlü ile) yıkandıktan sonra ahırın bütün delik deşikleri güzelce kapatılacak ve beher metre mik'abına 50 gram hesabile bir madenî kap içinde veyahut kömür ateşi üzerinde kükürt yakılacaktır. Kırk sekiz saat kadar ahır kapalı kaldıktan sonra kapı ve pencereler açılacak ve mümkün olduğu kadar fazlaca havalandırılacaktır.

Bu muameleye tâbi tutulmuş olan ahıra hayvan sokulmazdan evvel tavanlar, duvarlar, bölmeler otluklar varsa sıralar elhasıl yemlikler ve saire istisna edilmeksizin kireçle badana edilecektir.

Madde 102 — Hasta veyahut şüpheli hayvanlarla temas edip hastalığı nakledebilen ve fazla miktarda mevcut olan ot ve saman veya sair hayvan yemleri bulunduğu yerde ve hastalıktan tabiî veya sun'î olarak muaf bulunan hayvanlara yedirilir. Olmadığı takdirde ihrak olunur.

Madde 103 — Hasta veyahut şüpheli hayvanlarla temas etmiş olan kimsenin elbiseleri ve çamaşırları yıkanır ve kıymetsiz olanları yakılır. Yıkanmasından dolayı bozulması melhuz olan eşya dezenfekte edilir. Ayakkapları sodalı veyahut küllü su ile yıkanır. Kıymeti olmıyanlar yakılır.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Hudutlarda ve memleket dahilinde husuî sağlık zabıtası

Umumî maddeler

Madde 104 — Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununda bulaşık hastalıklar hakkında yapılması icabeden umumî tedbirlerden başka her hastalık için aşağıdaki hususî tedbirler dahi ittihaz olunur.

Birinci kısım

Vebayi bakarî

"Sığır vebası,,

A — *Hudutlarda*

Hadde 105 — — Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 44 üncü maddesinin A fıkrası mucibince sığır vebası hastalığının tan ârazını irae eden musaplarla gayrı vazıh, gayrı tam ârazını gösteren hastalıktan şüpheliler ve hastalığın hiçbir ârazını irae etmemekle beraber vagonlar dahilinde veya gemi veya sair nakliye vasıtaları içinde bulunan ve hastalığın tam ârazını irae eyliyen musaplarla temas ettiklerinden dolayı hastalığı aldıklarına kanaat getirilen sığır ve mandaların cümlesi tazminatsız olarak baytar nezareti altında itlâf ve derileri parçalanmak ve petrolla ihrak veyahut derin kuyulara kireçle gömmek suretile imha olunur.

Musaplarla temasa gelen domuz, koyun, keçi ve sair kümes hayvanatı ise hiçbir mahal ile temasa gelmemek şartile ve kapalı kara vasıtaları veya sahillerde deniz vasıtaları ile en yakın mezbahaya sevk ve buna imkân

854

olmadığı takdirde bulundukları mahallerde kesilmek suretile etleri istihlâk olunur.

Musaplarla temas eden develer ve tek tırnaklı hayvanların ve keza çoban vesair kimselerin işbu nizamnamenin tathir ve dezenfeksiyon faslındaki hükümlere tevfikan tathir ve dezenfeksiyona tâbi tutulmak suretile ithallerine müsaade olunur.

Deri, boynuz ve saire gibi maddeler mahalline iade olunur.

Ayni sürü veya vagon veya gemi veyahut nakliye vasıtası dahilindeki ot ve saman gibi hayvanlara mahsus gıdalar ihrak olunur.

B — Memleket dahilinde

Madde 106 — Bir mahalde vebayı bakarinin ihbar ve istihbarı Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 9 uncu ve işbu nizamnamenin 49, 50, 51 inci maddeleri ahkâmına tevfikan yapılır.

Madde 107 — Hastalığı veya şüpheyi tesbit eyliyen mahallî Hükûmet veya köy ihtiyar heyeti veya bunların bulunmadığı mahallerde sığır sürü sahipldri veya nakilleri kanunun 17 inci maddesi mucibince teşkili lâzımgelen köy sağlık zabıta komisyonu teşekkülüne kadar ihtiyatî tedbir olmak üzere hastaları tefrik ve hastalık zuhur eden mevkileri kordon altına almak suretile gerek hastaları ve gerek aralarında hastalık zuhur eden sığır ve mandaların o mahallin diğer hayvanları ile temasını men ve hastalığın ne suretle ve ne vasıta ile hangi tarihte sirayet ettiğini tahkik ve tesbit eder. Hastalık veya süphe üzerine davet edilen baytar memurunun vüsulünü müteakip hayvanlar âraz taharrisi ve derece tatbiki suretile birer birer teftiş ve muayeneye tâbi tutulur. Hastalığın menşesinin (Filyasyon) taharrisi mecburidir.

Madde 108 — Hastalıktan şüphe edilen köy sığır ve manda sürülerinde hastalık şüphesinin izalesi için (21) gün müşahede altına alınmaları icabeder. Her üç günde bir hararet dereceleri alınmak suretile muayeneye tâbi tutulur. Bu müddet zarfında hastalık ârâzı görülmezse alınan tedbirler kaldırılır.

Madde 109 — Köy sığır ve mandalarında hastalığın vebayı bakarî olduğu kat'î surette tahakkuk eyledikte, memur baytar ve Sağlık Kanununun 17 inci maddesi mucibince teşekkül edecek olan Sağlık Zabıtası Komisyonu işbu nizamnamenin 53 üncü maddesinde mukayyet vazifeleri tamamen ifaya mecburdur.

Madde 110 — Mıntakasında vebayı bakarî zuhur eden valilerle kaza kaymakamları ve nahiye müdüleri hastalığın itfası için bizzat alâkadar olmağa ve kordonların muhafazası ve hastalıklı mıntakada fennî icraatın tatbiki ve baytatî vazifelerin teshili için ellerinde buluuan her türlü vasıtaların tahrik ve istimaline ve bilhassa kordonların muhafazasında mülkiye vesaiti kâfi gelmediği takdirde Sağlık Kanununun 20 inci maddesi mucibince askerî kvvet için mahallî kumandanlığına müracaata ve kumandanlar da istenilen askerî kuvveti en kısa bir zamanda vilâyet emrine itaya ve elde bulunmayan vasıtaların celbü ihzarı için keyfiyeti en seri vasıta ile İktisat Vekâletine bildirmeğe mecburdur.

Madde 111 — Vilâyetin baytar müdürü ve kaymakamlarla nahiye müdürleri ve jandarma kumandanları ve sirayetin tevessüü ihtimali halinde valiler memuriyetleri dahilindeki vebayı bakarî hastalığını haber aldıkları anda baytarlarla beraber hastalık mahalline derhal azimetle lâzım tedbirlerin tatbikatını bizzat icra ve hastalığın tevessüüne meydan vermeyerek itfasile mükelleftir.

Madde 112 — Sığır vebası zuhur eden vilâyetlerde Sağlık Kanununun 40 ıncı maddesi mucibince vilâyet sağlık zabıta komisyonu derhal teşekkül ve faaliyete mübaşeret ve İktisat Vekâletini mesaisinden haberdar eder.

Madde 113 — Sığır vebası zuhur eden ve sarı bayraklarla karantina altına alınan ve geçit yerlerine (Sığır vebası vardır) levhası dikilen mahal ile bu mahallin mensup olduğu nahiye ve kaza merkezindeki veya dahilindeki pazarlarda sığır vemanda ile bu bayvanların ham maddelerinin satılması memnudur ve eğer hastalıklı mahal münferit olmayıp ta nahiye veya kazanın birden fazla mahallinde zuhur etmiş ise o nahiye dahilinde sığır ve manda nakliyatı vilâyet sağlık zabıtası komisyonu kararile tatil ve menedilir.

Madde 114 — Sığır vebası bir vilâyetin muhtelif kazalarının muhtelif mahallerinde dağınık bir halde mevcut ise vilâyet dahilindeki bilûmum hayvan pazarları set ve sığır ve mandalarla münakalât ve bu hayvanlara ait ham mevaddın nakliyatı menedilir.

Madde 115 — Sığır vebası müstevli bir şekil aldığı halde veyahut iskele veya istasyon veyahut umumî yollar hastalıklı bir mıntakaya vazedilen kordon dahilinde kaldığı takdirde iskele ve istasysnlarla umumî yollar sığır ve manda imrarına karşı seddedilir.

[Mabaadi var]

8516

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER

Mertebei ulâ memurlarının sicil dosyaları hakkında

Bazı mehakim ve devairi adliyenin adliye müfettişliklerince icra kılınan teftişat esnasında mertebei ulâ memurlarının tercümei hal ve evrakı müsbitelerini havi dosyalarının olmadığı ve sicillerinin tutulmadığı anlaşılmıştır. Mertebei ulâ memurlarının tayin ve terfileri encümeni adliyece icra kılınmakta olmasına binaen her memur için bir dosya vücude getirilmesi zaruridir. Dosyaları mevcut olmıyan mertebei ulâ memurlarından ve bademe tayin kılınacak olanlardan terçümei hal varakasiyle evrakı müsbiteleri alınarak dosya halinde encümende hıfzedilmesi ve memurin kanununun 13 üncü maddesi mucibince Vilâyetlerde de sicil teşkilâtı mevcut ve bu itibarla mertebei ulâ memuru için bir dosya vücude getirmek icap edeceğinden bunlardan alınacak vesaikin tasdikli suretleriyle 21/Şubat/341 tarih ve 406 No: lı tebliğatı umumiye dairesinde encümence tanzim edilecek sicillerinin musaddak bir suretinin Vilâyete gönderilmesi ehemmiyetle ve tamimen tebliğ olunur efendim. 15/10/931

***

Ecdebi ilâm ve saklerinin sureti tasdikine dair

Ecnebi ilâm ve saklerinin sureti tasdiki hakkında Hariciye Vekâletinin 6/4/931 tarih ve 367/6366 numaralı teskeresile gelen Hicaz, Necit ve mülhakatı hükûmetinden tebliğ edilmiş talimatname ile mezkûr hükûmet nezdinde bulunan elçilik tahriratı aşağıya yazıldı.

Dairei memuriyetleri dahilinde bulunan mahkemelere tebliği temenni olunur efendim.

«Hicaz Hariciye nezareti bu kerre ecnebi ilâm ve saklerinin sureti tasdiki hakkındaki talimatnamenin bir suretini tebliğ etti. Tercümesini leffen takdim ediyorum.

857

Şimdiye kadar bura resmî dairelerine ibraz olunmak üzere alâkadar Vatandaşlarımız tarafından gönderilmekte olan bu nevi vesikaların ekseri bu şartları kısmen veya tamamen cami olmadıklarından noksanları ikmal edilmek üzere iade etmeye mecburiyet hasıl ve bu yüzden bir çok vakitler zayi olunuyor. Bu hal hak sahiplerinin zararıdır. İmdi:

1 — Bundan sonra bu gecikmelere meydan kalmamak ve gönderilecek vesikalar usulüne muvafık bulunmak için işbu talimatnamede gösterilen şartları itmam etmiş olması zarurîdir. Bu talimatnamenin Hicaz, Necit ve mülhakatında alâkadar olanlara, bilhassa o kabil evrakı tanzim ve tasdik eden dairelerce tefhimi için keyfiyetin bütün vilâyetlerimize tebliği,

2 — Elçiliğimiz konsolosluk şubesince de tasdik ve tercüme edilecek bu kabil evrakla beraber, nevi ve mıktarları aşağıda gösterilen harç ve ücretin gönderilmesi huhusunun da iş'arını istirham eylerim efendim.

Maslahat güzar ve Yemne
siyasî mümessili

* * *

Hicaz Necit ve mülhakatı hükûmetinden tebliğ olunan ilâm ve saklerin sureti tasdiki hakkında talimatname tercümesi

İngiliz kuruşu	
56,5	İmza ve mühür tasdiki
6	Tercüme
22.5	Tercüme ücreti beher sahife için
15	Posta vesaire
100	

Madde 1 — Ecnebi memleketlerindeki bir mahkemeden sadır olan bir ilâma ecnebi ilâm namı verilir.

Madde 2 — Hicaz, Necit ve mülhakatı daireleri ve mahkemeleri işbu talimat dairesinde tasdik muamelesi yapılmamış bir ecnebi ilâmını kabul edemez.

Madde 3 — Hicaz, Necit ve mülhakatı memalikinde istimal olunacak ecnebi ilâm ve sakleri, şuunu hariciye müdürlüğünden (şimdi vezaretinden) musaddak olması lâzımdır.

Madde 4 — Şuunu hariciye müdürlüğü (vezareti) atideki iki şartın birini haiz olan ecnebi ilâm ve saklerini tasdik eder.

8558

1 — Sudur ettikleri dairelerde muamelâtı kanuniyesi yerine getirilmiş bulunmak.

2 — Hükûmetlerine tâbi dairelerin asıl, tercüme ve resmî mühürlerinin sıhhatını, ait oldukları hükûmetler Cidde mümessilleri tasdik etmiş olmak.

Yukardaki fıkranın birinci bendine rağmen şuunu hariciye müdürlügü (Vezareti), ahvali atiyede tasdikden imtina edebilir:

1 - Eğer ilâm ve saklerdeki mühür ve imzalar ve tercümelerinin sıhhatı ecnebi konsolosluktan musaddak bulunmazsa;

2 - Memaliki ecnebiyede istimal edilmek üzere sadır olan ilâm ve saklerinin üzerindeki selâhiyettar devair mühür ve imzalarının sıhhatını mutazammın ecnebi devlet konsoloslarının tasdikleri, o ilâm ve sakleri isdar eden memleketlerin o vakitki kanunları dairesinde vaki olmamışsa:

3 - Sadır oldukları memleketlerde sudur ettikleri tarih üzerinden bir müddet geçmiş ve o müddet esnasında müvekkilin tevkilinden vazgeçmiş veya vefat etmiş olması vesaire gibi bir şüphe veren vekâletnameler.

Madde 5 — (Hicaz konsoloslarının vazifelerine dairdir)

» 6 — » » » »

» 7 — » » » »

» 8 — » » » »

Madde 9— Hariciye müdürlüğünün ve hariçte mümessillerinin ecnebi ilâm ve sakleri tasdiki için aldığı resimler elli miri kuruş (10 şilin) harç, yedi kuruş maktu pul bedeli, bir kuruş Hicaz demiryolu pulu, mezkûr evraka yapıştırılır. Yirmi kuruş ta resmî makbuz için nisbî puldur.

Madde 10 — Şuunu hariciye müdürlüğü Hicaz Necit ve mülhakatı memaliki haricinde kullanılmak üzere tasdik edeceği ilâm ve sakler için de, yukarıdaki maddede zikrolunan aynı resimleri alır.

Madde 11 — Eğer şuunu hariciye müdürlüğünden tercümesi mümkün ecnebi lisanlarından birile muharrer bir ilâm veya sakkin tercümesi istenilirse bunun beher sahifesi için, tercüme ücreti olarak bir İngiliz lirası alınır.

* * *

859

Onuncu seri Adliye Ceridesine abone kaydi muamelesi hakkında

108 *numaralı Adliye ceridesinin tevziile* - 9 - *uncu seri* (97 - 108) *ye abone olan zavatın aboneleri hitam bulmuştur.*

- 10 - *uncu seri* (109 - 120) *ye abone olmak arzusunda bulunanlar bedeli olan* - 300 - *kuruşun bulundukları mahal malsandıklarına teslim ve mukabilinde alacakları makbuzları C. Müddei umumilikleri vasıtasile* (*Ankarada Adliye Vekâleti Istatistik ve Neşriyat Müdürlüğüne*) *gönderilecektir.*

Abone bedellerini doğrudan doğruya gönderenlerin abone kaydedilmiyerek paraları geriye gönderilecektir.

Adliye Ceridesi mündericatının alettemadi tekâmülü için maruf mesai vasi bir intişar sahası içinde meslek erbabı için kabil olduğu nisbette fazla müfit olabilmek arzusundan mülhem bulunmaktadır. Bu itibarla ceride muntazam Türk ve İsviçre Temyiz Mahkeme kararlarını (*Federal Mahkemeleri*) *mukarreratını ve Vekâletçe yeni kanunlarımıza ait tebliğ olunan mütalealar ve münteşir kanunların daima şayanı ihticaç metinlerini ve teşkilât ve ihsaiyatı adliyeye ait malûmatı ıe mustakil forma halinde bir çok tercüme ve müellefatı muhtevi olarak intişar etmektedir.*

Vekâleti Celileden mükemmeliyet ve intizamı tab'ına ehemmiyet verilen Adliye Ceridesine bilûmum mensubini Adliyenin ve Türk hukukçularının abone kaydedilmeleri meslekî menfaatları iktizasından olduğunun alâkadarana tefhimi.

860

GAYRİ RESMÎ KISIM

"İlliyet Nazariyesi„ nin Aldığı Son İstikametler

İsviçre hukukundan iktibas edilen Türk borçlar kanununun (17) inci maddesine nazaran (borcun sebebini ihtiva etmese bile) borç ikrarı muteberdir. Mezkûr madde Fransız kanunu medenisinin 1132) inci maddesinin (sebebi zikredilmese bile mukavele muteberdir.) Fıkrasının aşağı yukarı diğer bir şekilde ifadesinden başka bir şey değildir. Şu suretle İsviçre ve Türk borçlar kanunu eski Alman hukuku nazariyesinden uzaklaşmış bulunuyor. Filhakika mezkûr nazariyeye göre sebebi beyan edilmiyen bir borç ikrarı (Cautio indisereto) muteber addedilmiyordu.

İlliyet nazariyesi en ziyade Fransada münakaşa tevlit etmiş ve nazariyat (Doctrine) itibarile illiyet lehtarı (Causaleste) ve illiyeti aleyhtarı (Anti causaleste) müktesipler zuhuruna sebebiyet vermiştir.

İlliyet nazariyesinin ilk mucidi (Domat) tır. Domat, nazariyesini üç cihetten tetkik ediyordu.

1 — İki taraflı akitlerde iki taraftan her birinin vecibesi diğerinin taahhüdünün illetidir. 2 - Ayni ukudatta (iare gibi) yalnız bir vecibe vardır. Ve bu vecibe şey'in teslimi ve eda ile tekemmül eder. İşte bu eda illeti teşkil eder. 3 - Bedel kabilinden olan (Contrat gratuit) illet sebepten başka bir şey değildir. Bu vahibi hibeye sevkeden şeydir. Fransadaki asrı hazır müelliflerinin de taksimi bu merkezdedir. Ancak modern müellifler tâbiratta bir tefrik yaptılar. Ve aktin sebebi ile vecibenin sebebini yekdiğerinden ayırdılar. Meselâ : Müstevdi vediayı ret ve iade ile mükelleftir. Niçin? Çünkü bir şey kendisine iyda olunmuştur. İşte iade vecibesinin illeti budur. Fakat niçin vediayı kabul etti dersek başka noktaya temas ederiz. O mudia iyilik yapmak veya ücret almak içindir. İşte bu da aktin sebebini teşkil eder.

Bu müellifler vecibenin illeti âkitler kim olursa olsun aynı olduğunu iddia ediyorlar. Müstakriz itfaya mecburdur. Çünkü istikraz etmiştir. Bilâkis aktin sebebi ahval ve şeraite göre tebeddül eder. Biri

841

alacağını itfa için istikraz eder. Diğeri seyahat için. Bu târifteki ehemmiyetini - illetin ademi sıhhati akti iptal edeceği halbuki sebepteki hatanın aktin muteberiyetine tesir etmiyeceği noktasında buluyorlar. (Planiol: Cilt. 2 No. 1030)

Uzun zaman illiyet lehtar ve aleyhtarları Fransız mahkeme içtihatlarını birer birer karıştırarak kendi nazariyelerini takviye için delil aramıya başladılar. İlliyet lehtarlarının en hararetli müdafii son zamanlarda profösör mösyö Kapitan olmuştur. (Capıtan) Bir taraftan illiyet aleyhtarı müellifler, mehakim içtihatlarının kendi lehlerinde olduğunu iddia ederlerken mösyö Kapitan da illiyet nazariyesi lehinde bir çok mehakim içtihatları mevcut bulunduğunu dermeyan etmektedir.

Hukukî tâbiratta gaye (but) vecibenin illeti olarak târif olunur. Mösyö Kapitan bu târifi tenkit ediyor. Ve illetin daima yapılan akte tekaddüm eden ve aktı intaceden bir şey'i hatırlatacağını halbuki hedefin ve gayenin istikbale muzaf olduğunu beyan eyliyor. İlletin sebep (motif) veya saik (mobile) ile farkına gelince: sebep: her şahsa göre değişen ve şahsı aktı infaz ettirmiye sevkeden (hikmetraison) dur. Halbuki illet, âkitlere tâbi değildir. Umumidir. (Capıtant; Dela Cause des olibgations. S, 25 Bilâkis illiyet aleyhtarları. Şu suretle illiyet ile sebebin tefrikını yanlış ve lüzumsuz bulmaktadırlar. Onlara göre iki taraflı akitlerde akit ayni zamanda doğduğu için vecibenin birisinin diğerine illet olmasına ihtimal yoktur. Ayni ukudatta eda olunan şey'in illet olması mantıksızdır. Çünkü burada vecibenin illeti denilen şey nihayet vecibeyi tevlit eden hadiseden başka bir şey değildir.

Mösyö Kapitana göre Alman kanunu medenisi ve müntesipleri, illet nazariyesine Fransız kanunu medenisinin atfettiği ehemmiyeti vermiyorlar. 1900 kânunusanisinde mevkii meriyete giren Alman kanunu medenisi aktin teşekkülü için vücudü zarurî olan elemanları tadat etmediği gibi illetten de bahsetmiyor. İsviçre kanunu medenisi Fransız kanunu medenisinin hükmüne müşabih bir hükmü ihtiva etmektedir. Bununla beraber İsviçre vazii kanununun borçlar kanununun 62 inci maddesinde (Türk kanunu medenisi 61) (haklı bir sebep olmaksızın aharın zararına mal iktisap eden kimse anı iadeye mecburdur.) Demekle illet nazariyesini kabul ettiğini iddia etmektedir.

Gene mösyö Kapitana göre illet nazariyesi Alman ve İsviçre hukukunda da mevcuttur. Fakat Fransız hukukundan farklı olarak fer'î bir tarzdadır. Bu iki hukuk Roma hukukunun (ukudu mücerrette les actes abstraits) nazariyesini kabul etmişlerdir. Mücerret akit, gerek mülkiyetin intikaline ve gerek vecibenin ihdasına mütedair olsun illete müstenit olmasa veya illet tahakkuk etmese bile muteberdir.

Gayeye irişilmese bile mülkiyet intikal etmiş ve borçlu külfet altına girmiş bulunuyor. Bu akit dolayısile haksız olarak fakra düşen kimse ancak, gayri meşru iktisaba müstenit bir hakkı davaya malik olur.

Fakat akitlerin hepsi mücerret değildir. Hattâ mücerretler istisnaî mahiyettedir. Akitlerin ekserisi, illetlerini ihtiva ederler ve illetten gayri kabili tefrik . Ve bu akitler ancak kendilerini tevlit eden vecaip meşru ve mümkün bir sebebe müstenit oldukça muteberdirler. Ve mösyö Kapitana nazaran Alman ve İsviçre dolayısile Türk borçlar kanunundaki ademi sarahattan, bu mevzuatı kanuniye illetin aktin teşekkülünün bir unsuru olmadığını istihraç etmek hatadır. Hattâ Fransız hukuku medenisinde illiyet nazariyesi ancak mukaveleden mütevellit vecaipte mevzuu bahsolduğu halde Alman ve İsviçre müfessirleri bunu (Vermögeuszuvvendungen) denilen ve matlubun ihdas, devir, intifasile patrimuvana müteallik hukukun teessüs ve naklini de ihtiva eden ukudata da teşmil etmektedirler.

Ancak bu muamelâtı hukukiyede Alman nazariyatı, Romen ananesine muvafık olarak iki nevi akit tasavvur etmektedir.

1 — İlletine merbut ukudat (Kausale Rechtsgeschâfte) ve mücerret ukudat(Geschäfte Abstrakte Rechts geschâfte). Birçok ukudat birinci sınıfa girerler ve istihdaf ettikleri gaye tahakkuk etmezse akit hiçbir tesir husule getirmez. İki taraflı akitler ve aynı mukavelât (Contrats vels) bu sınıfa dahil olurlar. Bilfarz akti karzda müstakriz ancak meblâğı müstkarazun bihin kendisine verileceğinden emin olduğu için taahhüt altına girmiştir. Binaenaleyh iki taraflı ukudatta birinin taahhüdü diğerinin taahhüdünün illetidir.

Alman nazariyatı Fransız nazariyatından farklı olarak ukudatı ukudü mücerrede ve illeti kendisine mülhak ukudat diye iki sınıfa ayırırken birinci sınıf içine bir taraftan ukudü ayniye veya devri diğer taraftan da bazı vecaibi ithal etmektedir.

Hukuku ayniye :

Alman hukuku ayniyeyi tesis eden ukudat ile vecaip ihdas eden ukudatı yekdiğerinden ayırmaktadır. Bir şey üzerindeki hakkı mülkiyetin devri veya bir mal üzerinde bir hakkı aynî tesis için tarafeynin rızalarının telâhuku kâfi değildir. Asıl akitten başka diğer bir akit lâzımdır ki o da ferağ aktidir.

Gayri menkulde akit fâriğ ile mefruğunlehin tapu dairesinde ayni zamanda vaki beyanatı ve tapu siciline kaydile tekemmül eder. Menkulâtta malikin mali teslimi ve mülkiyetin devri için tarafeynın rızalarının telâhuku lâzımdır.

(Alman kanunu medenisi. Madde 929, İsviçre kanunu. 656 ve

863

657. Türk kanunu medenisi 633) İsviçre hukuku bu iki akitten evvelkisini esas ittihaz etmiş ve mösyö Kapitanın noktai nazarına göre evvelki akit ikincisinin illetini teşkil etmiştir. Türk kanunu medenisinin 933 üncü maddesine tekabül eden İsviçre kanunu medenisinin 974 üncü maddesinin ikinci fıkrasında (haklı bir sebep olmaksızın yapılan bir tescil veya tescilin tadil veya terkini ile aynî hakları haleldar olan kimse, kaydın terkinini veya tadilini istiyebilir). Denilmektedir.

Vecaip tevlit eden ukudu mücerrede:

Alman hukukunda mücerret akit tâbirine yalnız hukuku ayniyede değil ayni zamanda borçlar kanunu kısmında da tesadüf olunur. Bu mahiyeti arzeden ukudat üç guruba ayrılabiliyor.

1 — Bir alacak hakkını, bir borcu devre matuf ukudattır. Bunlar, Devri matlup, temliki deyn ve tecdittir. Bir aynî hakkın devrinin muhtelif sebepleri olduğu gibi bir borcun devrinin de muhtelif sebepleri olabilir. Alman hukukuna göre burada aktin neticesi illetten müstakil olarak tekemmül eder. Bilfarz temliki deynde, bir kimse hipotek edilmiş bir gayri menkul satın alsa ve bayiin yerine borcu kabul etse artık alacaklıya karşı müşteri mesul olur. Ve daine karşı bayiin kendi vecibesini eda etmediğini ileriye sürerek dainin mutalebesine karşı bir defide bulunamaz. Onun ancak bayie karşı şahsî bir dava ikamesine hakkı kalır.

Şayanı dikkat olan bir şey varsa İsviçre hukukunun hukuku ayniyenin devrinde akti mücerret prensibini kabul etmezken matlubun devrinde akti mücerredi kabul etmesidir. (İsviçre kanunu 164. S. B. K. 162)

Kezalik tecditten bâhis madde (116 T. B. 114) bir akti mücerrede misaldir. İsviçre borçlar kanununun (179). (S. B. 177) nci maddesinde yeni borçlu borcun naklini tevlit eden hadiseler dolayısile evvelki borçluya karşı dermeyan edebileceği defileri alacaklıya karşı kullanamaz, Denmektedir. Binaenaleyh yeni borçlu alacaklıya karşı taahhüdünün ancak eski borçlunun itfa için lâzım gelen parayı vermesile mukayyet olduğunu ve bu parayı tesviye etmediği cihetle kendisinin taahhütten beri olduğunu iddia edemez. Fakat yeni borçlu alacaklı ile mukavele yaparken eski borçlu ile aralarındaki mukaveleyi derpiş etmişlerse. Artık hadisede bir temliki matlûp mevzuu bahsolamaz.

2 — İkinci guruba muhalünaleyh tarafından havalenin kabul edilmesi hali girer. (Alman Kanunu Medenisi 784. İsviçre Borçlar Kanunu. 468. S. B.K. 459). Muhalün aleyhle. Mahilin emrile muhalün lehe karşı bir taahhüt altına girerse teşekkül eden akit mücerret bir ukuttur. Yani akit sebepsiz olsa bile muteberdir.

864

3 — Üçüncü guruba ödeme vaadi mücerredi (Alman kanunu 780) veya sebepsiz borç, ikrarı (İsviçre Kanunu 17) dahil olur.

Profesör mösyö Kapitanın (De la caus des oblıgations) namındaki kitabının 177 ve müteakıp sahifelerinde dermeyan ettiği şu iddiaya mukabil. Profesör mösyö Planyol da (Troité elementaire de droit civil. E.C. 1. 2. S. 375) de İsvıçre Borçlar Kanununun vecaipte hakikî ve meşru bir sebebin vücudu lâzım olmadığını iddia ediyor. İlletten kanunuu hiç bir tarafında bahsedilmediğini söyleyor.

İlliyet nazariyesi hakkında elân münakaşat devam etmektedir. Fransada münteşir. (Üç aylık hukuku medeniye mecmuasının) (Revue trimestrielle de droit civil) 1931 senesinin 5 numaralı nüshasında Yaş Darülfünunu muallimlerinden Profesör mösyö (Trajan. R. İonosko) nın bir makalesini gördük ve illiyet nazariyesi hakkında muhtelif müelliflerin noktai nazarlarına dair ufak bir mukaddeme yaptıktan sonra mezkûr makalenin tercüme ve hülâsaten naklini Ceridei Adliye için faideli bulduk. Berveçhiâti naklediyoruz.

* * *

Louvain Darülfünunu hukuku medeniye profesörü mösyö (Dabîn) tarafından (Belgique Judiciare) gazetesinde (illiyet nazariyesinin aldığı son istikametler ünvanı altında intişar eden bir makalede mumaileyh kendi tezinin intişar ettiği 1919 tarihindenberi sahai matbuata intikal eden eserlerin tenkidini yaparak yine eskisi gibi illiyetin mevcut anticausabite neticesine varıyor.

Bilhassa profesör mösyö Kapıtanın pek vazıh ve muazzam olan (borçlarda illiyet) namındaki eserinin intişarından sonra da illiyet nazariyesi aleyhtarlığında sebat ediyor. müddeasına getirdiği delil şudur. «ya hukukçular arasında lâzımgeldiği gibi kanunu medeniyi tedvin edenlerin tasavvur ettiği veçhile illiyet sahasında kalınır. Bu takdirde ılliyet mefhumuna bir alâka veya başka bir mefhum vermek müşkül olur. Yahut ona bir mana vermek için illetten sebebe intikal suretile şeklini değiştirmek veya ne hadisatta nede hukukta mevcut olmayan mücerret bir farziyeden hareket ederek nazariyeyi tadil etmek lâzımdır.»

Mösyö (Dabîn); iki taraflı akitlerde mösyö Kapitanın illete yaptığı (taraflardan her birini taahhüt altına girmeğe sevkeden illet; mukabilinde kendisine vadedilen; vecibenin ifasını elde etmek iradesidir.) Tarifini mevzuubahis ederek diyor ki hakikatte tarifi itibarile iki taraflı bir akit şeklinde tezahür eden bir mukavelede mütekabil vecibenin mahiyetini

865

izah için illiyet nazariyesine lüzum yoktur. Tarifi itibarile dedik. Yani (1) şeenî olarak hakayıkı eşyada, ruhî ve iktisadî manasile, çünkü taraflar ancak mütekabil surette taahhüde girişmişlerdir. (2) Hukuk nazarında. Çünkü hakayıkı eşyaya tevafuk eden hukuk sistemimizde rızaya akitten mütevellit vecibenin bir rüknü esasisidir. Sonra hibeye ve mösyö Kapitanın (vahibin vecibesinin illeti; mücerret bir hibe olmayıp taltif etmek istediği şahsa müteveccih bir hibe olduğu hakkında) ki mütalâasına intikal ederek diyor ki ; bütün illet nazariyesi gerek hadise ve gerek hukuk itibarile doğru olmıyan bir farziyeye müstenittir. Çünkü hakikatte taahhüt altına giren kimse onu bir akit ile tarafeynin rızalarının iltihakile yapar. Akit bizatihî, vecibenin illetidir. Mevzu bahsolan (Bufnoir) nın dediği gibi bir mütemmim veya rızanın bir hususiyeti (Modalite) değil belki pisikolojik hakikatle bizzat rızadır. Eğer illet rızada mündemiç ise rızanın vücudile aktin mahiyeti de taayyün etmiş olur. Bununla beraber rızanını mücerret bir tarzda illete müstenit olmıyarak (meselâ ödeme vaadi gibi) izhar edildiği de vaki olabilir. Bu takdirde aktin mahiyeti tezahür etmez. Fakat illetin ademi beyanı ancak bir delil meselesini meydana atabilir. Esasında rıza tarifi itibarile bizzarure illete makrundur. Hukuk, psikoloji ile müştereken rızayı illete mukarin olarak kabul ediyor. Meğer ki illetten başka bir mâna yani tarafeynden her birini akti ifaya sevkeden sebep anlaşılmasın. Fakat böyle ise bu sarahaten beyan edilmelidir.

(Mabaadi var)

Nakleden
İ. H.

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

Usulü muhakeme

739 No. lu kanun mucibince vicahî addedilmek üzre gıyaben verilen hükümlerin itiraz ve eski hale getirme kabiliyetleri yoktur.

Kocalı Nuriyeyi cebren kaçırmaktan suçlu eşhastan Mehmet oğlu Reşidin davete icabet etmemesinden dolayı 739 No. lu kanunun dördüncü maddesi mucibince birgüna merasime hacet kalmamak ve binnetice vicahî addedilmek üzere gıyabında muhakeme icrasına karar verilerek bilmuhakeme: Ceza kanununun 431. 13. 31 inci maddelerine tevfikan 5 sene ağır hapsine ve cezanın altıda birine müsavi 10 aylık ilk devresinin hapsi münferit suretile infazına ve o kadar hidematı ammeden memnuiyetine dair ÇORUM ağır ceza mahkemesinden verilen 21/10/929 tarihli hükmü gıyabî aleyhine suçlu tarafından vaki istidası nın; eski hale getirme talebine hakkı olduğundan ceza muhakemeleri usulü kanununun 41 ve 311 inci maddeleri mucibince kabulüne karar verilerek olsuretle yapılan duruşması neticesinde: Suçlu Reşidin mağdure Nuriyenin Şakir tarafından zorla kaçırılması fiilinde merkuma muavenet ve muzaherette bulunduğunun sübutuna mebni ceza kanununun 431. 65 inci maddelerine tevfikan ve tenzilen 2 sene 6 ay ağır hapsine ve merkumun katle teşebbüste sureti kat'iyede 4 sene 2 ay ağır hapse mahkûm olup infaz edilmekte olduğu anlaşılmış olmasına mebni 69 ncu madde mucibince yukarıda yazılı 2 sene 6 ay ağır hapsin yarısı olan bir sene üç ayın mezkûr 4 sene 2 ay ağır hapse zammiyle (Beş sene Beş ay) ağır hapsini mutazammın mahkemei mezkûreden sadır olan 3/11/930 tarihli kararın temyizen tetkiki cümhuriyet müddei umumiliği ile suçlu taraflarından istida ve fakrihal ilmühaberi ita edilerek dava evrakı Cümhuriyet Baş müddei umumiliği memuriyeti

867

aliyesinden tebliğname ile Temyiz Mahkemesi birinci ceza dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı konuşuldu.

Suçlu tarafından temyizen dermeyan olunan itirazat zabıtname münderecatına ve dava evrakı muhteviyatına ve hükmün müstenit olduğu esbabı mucibeye nazaran gayri varit görüldüğünden teblıgname veçhile reddine; ve cümhuriyet müddei umumiliğinin temyizine gelince:

Suçlu hakkındaki hüküm vicahî olmak üzere verilmiş olmasına ve nevi ve mahiyeti cürme nazaarn kabili itiraz olmadığı gibi sorguya çekilmemiş olan suçlu hakkında eski hale getirme talebinden sonra temyizen tetkik edilebilmesi her halde eski hale getirme talebiyle beraber temyiz eylemiş olmasına vabeste olup böyle bir temyiz talebi gayri mesbuk ve şu halde bu kanunî yola sevk binnetice temyiz hakkından mahrumiyeti müstelzim ve aleyhe müncer olmak sebebile itirazan tetkik talebini havi istida ancak olbaptaki maddei kanuniye hükmünce temyiz istidası makamına kaim olmak ve dava evrakı Temyiz mahkemesine irsâl olunmak lâzım geldiği halde bu noktadan zühûl ile itirazan yeni baştan muhakeme icra ve ittihazı karar olunması; Ve şuhudun şehadatına ve delâili mevcudeye nazaran merkum Reşit cürümde fer'an zimethâl değil failiasıl ve müstakil olduğu halde aksine mülâbis karar verilmesi yolsuz bulunmuş ve esbabı mezkûreye mebni tebligname muhteviyatı ile cümhuriyet müddei umumiliğinin itirazı varit görülmüş olduğundan mezkûr hükmün ceza muhakemeleri usulü kanununun 321 inci maddesi mucibince bozulmasına ve evrakın yerine iadesine ve 800 kuruş bozma harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 2/6/931 tarihinde müttefikan karar verildi.

* * *

Miras taksimi

Mahkemesi: Maraş asliye hukuk D.

Kararın Tarihi: 12/4/928

kararın No: 46

Müddei: Durdu Mehmet

868

Müddeaaleyh: Balta Mehmet

Temyiz edilen hüküm hulâsası: Durdu Mehmet ile Balta mehmet ağa arasındaki menkul ve gayrı menkul mallarda olan hissei irsiye davasının icra kılınan muhakemesi neticesinde: muristen intikal eden eşyadan müddeaaleyh Balta Mehmedin ikrariyle sabit olan cins ve evsafı ilâmda yazılı eşyanın nısfiyet üzere aynen veya bedelen taksim edilmesine ve keza müddeaaleyhin ikrar eylediği muharrerülhudut bir kıt'a bağın da nısfiyet üzere müştereken tapo verilmesine ve yine müşterek olduğu ikrar edildiği hayvanlardan müddeaaleyhin bayiine reddettiği iki re's hayvanla bedelini tamamen tesviye ederek kendisine mal edindiği üç re's hayvan hakkındaki def'ini isbat edememesine binaen beherinin bedelleri olan onar liradan elli liranın nısfı olan yirmi beş liranın müddeaaleyhten alınarak müddeiye verilmesine ve müddeabihadan diğerleri hakkındaki müddeinin iddiasının reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Durdu vekili Mahmut Nedim bey.

Temyiz kararı

Temyiz istidanamesinin müddeti içinde ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Müddei Durdu ile müddeaaleyh Balta Mehmedin murisleri Cin Alinin veraseti dava veçhile olduğu iki tarafın tesaduku altında bulunmasına ve üç esterin telef olduğu usulen şehadetle ısbat edilmesine göre temyizen bu cihetlere dair serdedilen itirazlar varit değil ise de müddeabih menkul mallardan inkâr edilen fazla ile kezalik inkâr edilen dört ester hakkında dahi müddeaaleyhe yemin teveccüh ederken şekli yeminin nâkıs ve gayri vazih surette tevcihi ve mahkûmünbih esterlerin kıymeti evrakı nakdiye ile takdir olunmak lâzımgelirken kıymetin altun olarak tahtı hükme alınması dahi usul ve kanuna muhalif ve temyizen bu noktalara dair olan itirazlar varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün zikrolunan sebeplerden naşi H. U. M. kanununun 428 inci maddesine tevfikan NAKZINA ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 20/4/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

869

İtiraz müddeti

Mahalli: Manisa itiraz mercii,
Tarihi; 6/1/931
Alacaklı: Maksut Ef.

Borçlu: Feyzi Ef.

Temyiz olunan karar: Müddet geçtikten sonra yapılan şikâyetin dinlenilmemesine karar verilmiştir.

Temyiz eden: Borçlu

Temyiz kararı

Temyiz istidasının müddetinde verildiği anlaşılmağla icabı düşünüldü:

İhalenin 28/12/930 tarihinde icra kılınmış olmasına ve icra ve iflâs kanununun 18 inci maddesi sarahatı veçhile şikâyet müddeti olan beş günü geçmemiş bulunmasına nazaran itirazların tetkikile neticesine göre karar verilmek lâzımgelirken müddet geçtiğinden bahsile reddi itiraza karar verilmesi yolsuz olduğundan kararın (Nakzına) ve aşağıda yazılı temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 22 K. sani 931 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

İflâs - İmtiyazlı borçlar

Hükmü veren mahkeme: İstanbul asliye mahkemesi ikinci ticaret dairesi

Kararın tarihi: 6/12/930

Temyiz edilen hükmün: No. 1106

Davacı: Mösyö Erik Vanlenep ve madam İvon Fredloramor ve ma-

dam Sara Virjin Vanlenep ve madam Lilyan Elen margi Bolevi Valya ve mösyö Oskar Vanlenep vekillleri avukat Mehmet Behram ve Yeşua efendiler.

Aleyhine dava olunan: Müflis avunduk zade biraderler iflâs masası sindikleri avukat Ekrem İlhami, ve Cevat ve Kenan Ömer beyler.

Temyiz edilen fıkrai hükmiyenin hulâsası:

Müvekkillerinin müddeaaleyhin zimmetinde ipotek senedi ve mukavelename mucibince, 10500 adet İngiliz lirası alacaklarının Müflis Avunduk zade biraderler iflâs masası defteri düyununa ipotekli ve imtiyazlı olarak kayıt ve kabulüne karar itası talebile müddeiler vekilleri tarafından ikame olunan davanın, hey'eti umumiyenin nakız kararına ittibaan icra kılınan muhakemesi neticesinde; indettetkik muamelei tesciliyenin ber mucibi kanun müddeti zarfında ika edilmediği müşahede kılınmasına ve binnetice işbu alacağın imtiyazlı addetmeğe imkân görülmemesine ve bilâhara yapılan kayıt ve tescilin kanunen kiymeti bulunmamasına mebni davayı hazıranın bu noktadan reddine karar verilmiştir.

Temyiz ve izahatı şifahiye ahzini talep eden: Mösyö Erik Vanlenep ve madam İvan Fredlâramor vesaire vekilleri avukat Mehmet Behram ve Yeşua ve Nuri Fettah beyler.

Sebkeden talebe mebni tâyin kılınan günde müsted'ii temyizler namına avukat Mehmet Behram ve Nuri Fettah bey ve mümeyyezünaleyhler iflâs masası sindikleri avukat Ekrem İlhami ve Cevat ve Kenan Ömer Beyler gelip, müddeti temyiz hakkında sindik mumaileyhimin bir diyecekleri olmadığı ve temyiz istidasının mehli kanunî zarfında ita ve kaydedildiği anlaşıldıktan ve hazır bulunan tarafların verdikleri izahatı şifahiye istima edildikten sonra vaktin ademi müsaadesine binaen bu bapta tetkikatı lâzime icrasile karar ittihazı hususunun ahar bir güne talikına karar verilmiş idi. Ahiren salifüzzikir ilâm, evrakı hükmiye ve temyiziye ile birlikte mütalea ve tetkik ve icabı keyfiyet müzakere olundukta:

Mümeyyezünbih kararda hangi kanuna istinat edilerek reddi davaya karar verildiği irae edilmediği cihetle bu bapta kabiliyeti «istinadiyesi» olabilmesi muhtemel olan kanunu medenî ve mülga ticareti berriye kanunlarının hadise ile alâkadar ahkâmı bittetkik hususatı atiye karargir olmuştur.

1 — Kanunu medeninin 807 inci maddesi hükmünün mevzuu bahis hadise ile alâkası mevcut değildir. Çünkü:

Müddei tarafından ikame olunan davada 21/ mart /927 tarihli

821

mukavelenamenin 7 inci maddesinde müflise tahmil olunan ipotek mecburiyetinin ifası talep edilmeyip bilâkis taraflar rızalarile 28/ mart/ 928 tarihinde ipotek muamelesini ifa ve tescil hususunu da ikmal ettirmiş olmalarına binaen kanunu mezkûrun 808 inci maddelerindeki müddeti aramağa lüzum ve mahal yoktur.

2 — Mülga ticaret kanununun 158 inci maddesindeki istiğlâl keyfiyetine gelince: Maddei mezkûrede kayıt ve tescil muamelesinin müflisin ifayı deyinden aczi gününden sonra veya yevmi mezkûrdan 10 gün evvel olduğu takdirde muteberiyeti musarrah olup halbûki mesele noter huzurunda hazırada yapılan ipotekle «tapuda» icra kılınan tescil muamelesi yevmi iflâsa tesadüf eden 28/ mart/928 tarihinde vukubulmuş ve iflâs tarihinden sonra yapıldığı iddia ve ispat edilmemiş olduğu gibi yevmi istiğlâl ile tescil arasında da 15 gün müddet mürur «etmemiş» bulunduğundan muamelei vakıanın gayri muteber olması çini bir sebep mevcut değildir. Binaberin bu hususlar nazara alınmaksızın ipoteğin muteber olmadığından bilbahis, imtiyaz talebinin reddine karar verilmesi yolsuz ve itirazatı temyiziye bu itibarla varit bulunduğundan hükmün hukuk usulü muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve zirde müfredatı murakkam masarifi temyiziyenin ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 31/5/931 tarihinde ekseriyetle karar verilerek tarafeyn hazır bulunmadığından tefhim olunamadı.

İsviçre Federal Mahkemesi Kararları

Federal Meclisinin 1930 Senesindeki İçtihatları

Çocuğun adı — Kocasından boşanmış ve hâkim tarafından bekletilmesi icap eden üç yüz günlük intizar müddeti kısaltılmış olan kadın tekrar evleniyor ve bu günlerde doğan çocuk doğum sicilline kadının ikinci kocası namına kaydediliyor. Doğum birinci nikâhın feshini müteakip beklenmesi icap eden müddet zarfında olduğuna göre, ikinci kocasının menşe komünü çocuğun daha fazla birinci koca namına kaydedilmesi icap edip etmediğini soruyor.

Keyfiyet kendisinden istizah edilen Adliye departmanı annesinin ikinci defa izdivacında tevellüt ettiğini tesbit ederek çocuğun ikinci kocanın çocuğu olarak kaydı lâzım geldiğini kabul ediyor. Çocuğun nesebinin reddi halinde keyfiyeti tetkike selâhiyettar olan yegâne merci mahkemedir.

* *

Karı kocanın isimleri — Tüccar De A nın kızı ve B den dul kalmış olan bir kadın ile evleniyor. Karı ve koca mahallî âdete göre CB ismini taşıyorlardı. Bu hususta selâhiyettar olan bir makam bu ismi taşımak hakkını ret ve CA ismini taşımalarını talep etti. Keyfiyetin tetkikine memur Adliye departmanı aşağıdaki kararı veriyor:

«Kocanın kendi aile ismine karısının aile ismini ilâve etmesine mümaneat olunmıyacağı menşe kantonu âdat ve teamülü ile tekarrür etmiş bir keyfiyettir. MDC Matmazel A ile evlenmiyor, dul olan B ka-

dın ile evleniyor. Binaenaleyh kocanın ve kadının da CB ismini taşımaları hakkı gayri kabili rettir.

* *

Evli karı kocadan birinin zinasından doğan çocukla evlilik haricinde doğan çocuğun evlât edinilmesi — Bir baba gayri meşru bir münasebetten doğan çocuğunu tanımayabilir (İsviçre kanunu medenisi madde 304) buna mukabil eğer onun meşru bir füruu olmaz ve en aşağı kırk yaşında bulunur ve çocuktan asgarî on sekiz yaş büyük olur ve karısının muvafakatini de istihsal etmiş olursa (İsviçre kanunu medenisi Madde 264) onu evlât edinebilir.

Evlât edinilen çocuk evlât edinenin ismini alır ve onun varisi olur. Hemşerilik hakkını muhafaza eder. Eğer evlât edinmek kabil değilse evlilik haricinde doğan çocuk ancak vasiyet suretile tatyip edilebilir. Evlilik haricinde doğan çocuğunu evlât edinen anaya hiç bir şekilde mani olunamaz.

* *

Tanıma : a — 1927 de Fransada evlilik haricinde bir İsviçreli kadından doğan çocuk aynı zamanda İsviçreli olan babasının ismile ve onun müracaatile kaydedilmiştir. Ve onun hemşerilik hakkına sahip olmuştur. Babanın bu müracaat ve beyanı, doğum kaydının resmî bir akit mahiyetinde olması hasebile usul ve kanuna muvafık bir surette yapılmış bir tanımayı tazammun eder. Binaenaleyh tanımanın şartları tahakkuk etmiş demektir. (İsviçre kanunu medenisi madde 303 fıkra 2)

Doğum validenin menşeinde tesbit edilmeyip pederinin menşe komününde aile sicilline kaydedilmiştir. Eğer çocuğun doğduğu sırada validesinin hemşerilik hakkını aldığını kabul etsek bile çocuk onu pederinin müracaat ve beyanile tesbit edilen tanıma keyfiyetile kaybediyor.

b — Evli bir İsviçreli erkek, dul olan bir Fransız kadından evli olmadığı halde doğan çocuğu usulüne tevfikan tanıyor. Pederin tâbi olduğu mahallin selâhiyettar bir makamı kanunu medeninin 304 üncü maddesine tevfikan evli karı veya kocanın zinasından doğan çocuğun tanınmasının caiz olamıyacağı cihetle, muahharen vaki olacak müşkülâtı bertaraf etmek için bu tanımaya mahkemelerin huzurunda itiraz edilip edilmiyeceğini soruyor.

Evli karı veya kocanın zinasından hasıl olan çocuk tanınamaz, eğer böyle bir tanıma vaki olsa bile bunun hiç bir kıymeti yoktur. Bu pederin tanımak fırsatının mevcudiyeti zannedilmek gibi bir hataya istinat

874

etmiştir. Halbuki peder bu tanıma esnasında muteber bir nikâhla bağlı idi. Aynile Fransız hukukuna nazaran da bu tanıma muteber değildir. Fransız hukuku, İsviçre hukuku gibi, evlenmelerine manî karabeti olanlar ve esasen evli bulunanların zinasından doğan çocuğun tanınması imkânı olmadığını tesbit etmiştir. (Fransız kanunu medenisi madde 332).

Fransız mahkemeleri içtihadı, bu neviden bir tanımanın kat'iyen keenlemyekün olduğunu ve bunun neticei hukukiye tevlit etmeyeceğini kabul ediyor. Eğer çocuk, vaki olan bu tanımaya istinat ederek komünden bazı haklar iddia ederse komün çocuğun hemşerilik hakkını reddeder ve çocuğu mahkemeye dava ikamesine mecbur eder. İsviçre mahkemesi bunun üzerine tanımanın neticeleri hakkında hadis olarak hükmeder.

* *

Nesebin tashihi — Evli erkek veya kadının zinasından hasıl olan çocuğun kanunen nesebi birinci nikâhın zevali ve çocuğun anasile pederinin izdivacı üzerine sahih olur (İsviçre teşkilâtı esasiye kanunu madde 54 fıkra 5).

* *

Evlenmenin memnuiyetleri — Üçüncü derecede dahil olduğu halde bu dereceye kadar sıhriyet ve karabeti olanlar arasında evlenme memnudur.

Karabet meşru veya gayri meşru olsun; ana baba bir veya ana bir veya baba bir kız ve erkek kardeşler, amuca ve kız yeğen, hala ve erkek yeğen biribirlerile evlenemezler.

Bir şahsın ebeveyni o kimsenin karısının aynı cihet ve aynı derecede hısımlarıdır. (İsviçre kanunu medenisi madde 21)

Kayın peder ve kayın valide, kayın birader ve gelin arasında karabet değil hısımlık vardır. Binnetice bunlar arasında evlenmek memnudur. Hatta bu memnuiyet hısımlık, boşanma veya ölüm sebebile ortadan kalksa bile, devam eder. (İsviçre kanunu medenisi madde 100 numara 2) Bu memnuiyetin hiç bir istisnası yoktur. Bu memnuiyet hilâfına ve isviçre kanununda yazılı butlan sebeplerinden kurtulmak için Ecnebî bir memlekette aktedilen bu nevi bir nikâhın İsviçrede hükmü yoktur. (Mukim ve mütemekkin Vatandaşların Hukuku medeniyeye ait münasebetleri hakkındaki kanunun 7 inci maddesinin 1 nci fıkrası)

Evlenmeye muvafakatin geri alınması - Bir ana gayri reşit kızı hakkındaki evlenme muvafakatini geri almak istiyor. Evlenme memuru bu hususiaki talebi kabulden imtina ve kadına usulen itiraz etmesini söylüyor. Mesele Adliye Departmanı tetkikine arzedilince departman ilân müddeti içinde yapılan evlenme muvafakatinin geri alınmasına hiç bir şekilde itiraz ve mümaneat edilmeyeceğini dermeyan ve ancak bu hadisede bu müddetin kat'ı için muktazi şartların tahakkuk etmemesine mebni itirazı reddetmiştir.

* *

Almanlar hakkında İsviçre mahkemeleri tarafından verilen boşanma kararı — 2 Teşrinisani 1929 tarihinde ve mahkemeler tarafından verilen kararlara Hakem kararlarının tanınması ve icrası hakkında İsviçre ile Alman Meclisi millisi arasında münakit mukavele 1 Kânunuevvel 1930 tarihinde mevkii meriyete girmiştir. Bu mukavele Alman tebaasının İsviçre mahkemelerinde ikame ettiği boşanma davalarının kabulüne ait şartları tayin etmiştir. Bu mukavele kanunlar ve emirnameler hakkındaki resmî ceridenin 1930 senesinin 46 ıncı cildinin 656 ve müteakip sahifalarında neşredilmiştir.

* *

İtalyada aktedilen dinî nikâhın tanınması — İsviçrelilerin yeni neşredilen ve nikâha müteallik 27 mayıs 1927 tarihinde kanuna göre İtalyada dinî şekilde aktedilen nikâhların İsviçrede muteber olması için alâkadarların İtalyanın Layık ahvali şahsiye sicil memuru tarafından tanzim edilmiş bir evlenme vesikası ibraz etmelerile kabildir. Kilise tarafından aktedilen nikâhın netayici medeniye hasıl etmesi için bunun lâyık ahvali şahsiye sicil memuru tarafından tescili icabeder. Bu suretle nikâh akti her zaman icra edilir. Nikâh merasimini yapan dinî makam bunu ahvali şahsiye sicil memuruna bildirmekle mükelleftir. Dinî makam tarafından verilen ve nikâhın aktine mütedair olan vesika İtalyada netayici medeniye hasıl eden muteber bir nikâh olmadığından İsviçrenin ahvali şahsiye sicil kaydına kâfi addolunmaz. Filhakika, Teşkilâtı esasiye kanununun 54 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan icra edildiği yerde muteber olan nikâh akti İsviçrede tanınır.

M. Faiz

876

enaleyh müddei umumî evvel emirde cerza muhakemeleri usulü kanununun 91 inci maddesinin hükmü mücibince ancak maznuna gönderilen (yâni zarfın üzerinde adres olarak açıktan açığa maznunun isim ve ikametkâhı yazılı bulunan) mektup vesair mersule ve tegrafların mutlak surette zabtının caiz olduğunu üzerinde adres olarak maznundan gayri bir şahsın isim ve ikametgâhı yazılmış olduğu halde maznuna hitaben gönderildiği veya maznun tarafından gönderildiği bazı hallerden anlaşılan ve tahkikat noktai nazarından münderecatının ehemmiyeti bulunan mektup vesair mersule ve telgrafların da zaptının caiz bulunduğunu hatırlar.

Binaenàleyh müddei umumî posta ve telgraf idaresinden maznunun adresine gönderilmiş mektup vesair mersule ve telgrafların zaptını talep eyler. Müddei umumî talebini birkaç posta ve telgaraf merkezlerine de yapabilir ve ne için talebini bu posta merkezlerine yapıp ta diğer posta merkezine yapmadığını bildirmeğe de mecbur değildir.

Maznunun gönderdiği veya maznuna hitaben gönderildiği anlaşılan mektup ve telgrafların zaptını ise kanun arzeylediğimiz veçhile atideki şartların birleşmesine muallak kılıyor.

1 — Mektup, mersule ve telğrafları ya maznunun gönderdiği ya maznuna hitaben gönderildiği bir takım hallerden, vakıalardan anlaşılacak.

2. — Münderecatının tahkikat noktai nazarından ehemmiyeti haiz bulunduğu yine bir takım hallerden, vakıalardan anlaşılacak.

Binaenaleyh maznunun gönderdiği veya maznuna hitaben gönderildiği anlaşılan mektupların mutlak surette zaptına imkân yoktur. Fakat bunu zaptedilecek mektup veya sair mersuleyi müddei umuminin ferden bifert tayin eylemesi lâzımdır şeklinde anlamak hata olur ve zabt imkânını büsbütün yok etmeğe müncer olur. Çünkü müddei umumî zabtedilecek mektup ve sair mersuleyi ferden bifert tayin edebilmesi için ona evvelden vakıf olması lâzım gelir. Binaenaleyh maznunun gönderdiği veya maznuna hitaben gönderilen mektuplar ancak umumî bir tarzda tayin ile taayyün ettirilebilinir.

Meselâ: Müddei umumî posta idaresine maznunun el yazısını göndererek bu yazıya benzer yazı ile maznunun karısına, kardeşine, kaynına, dostları Ahmet bey ile Mehmet beye, eski muhasebecisi Hasan beye eski avukatı Hüseyin beye gönderilecek mektup ve mersulelerin zaptını talep edebilir. Çünkü bu takdirde mektup maznun tarafından gönderildiğini yalnız (anlatan bazı haller) [o haller maznunun el yazısı ile mektubun zarfının üzerindeki yazının tetabuk eylemesidir] mevcut olmakla kalmıyor zabtedilecek şey de ferden taayyün eylemiş oluyor filhakika mektup muayyen bir kimseye gönderilmiş oluyor ve bu kimsenin maznun ile olan müna-

877

sebatı ve diğer ahval mektup muhteviyatının maznunun oturduğu yeri ihtiva eylemekte ve tahkikat için münderecatının ehemmiyeti haiz bulunmakta olduğunu kabul ettirir.

Binaenaleyh evvelâ: Müddei umuminin maznunun el yazısını gönderip, zarfın üzerindeki adres yazısının bu el yazısına benzeyen ve lâalettayin her hangi bir kimseye gönderilmiş bütün mektupların zaptını talep eyliyemez. Çünkü yazının benzemesi yazının ayni olduğunu iddiaya kifayet eylemez ve binaenaleyh lâalettayin her hangi bir kimseye gelmiş bir mektubu maznunun yazısına benzeyor diye zapteylemeğe müeddi olur ve halkın hak ve menfaatlarına büyük bir taaddi teşkil eder. Binaenaleyh her hangi bir kimseye gönderilmiş bir mektubun üzerindeki yazının maznunun yazısına benzediğinden dolayı zaptedilebilmesi için mektubun maznun tarafından gönderilmiş olduğuna dair ikinci bir karine lâzımdır.

Bilfarz maznunun ecnebi memlekette bulunduğu yer malûm ise mektubun yazının benzemesinden dolayı zabtedilebilmesi posta damgasının da maznunun bulunduğu yer postasının damgası olmasına mütevakkıftır.

Saniyen müddei umumî zarfların üzerindeki yazı maznunun el yazısına benzeyen bütün mektupları zaptedemiyeceği gibi maznunun, karı, çocuk, hısımları ve dostlarına gelen bütün mektupların da zaptını talebedemez çünkü kanun «maznun tarafından gönderildiği, bazı hallerden anlaşılan» mektupların zaptına müsaade eyliyor.

Kanunun bu mukayyet hükümleri Posta ve Telgraf idaresinin resmen muhafazasında bulunan mektup ve telgraflar hakkında cari ve meri'dir. Posta ve telğraf müvezzilerine mürseliileyhine teslim edilmek üzere verilmiş olup ta henüz sahiplerine teslim edilmemiş olan mersulelerde posta ve telgraf idaresinin vazife itibarile elinde ve muhafazasında bulunan mersule demektir.

Zapt muamelsini yapmak salâhiyeti hâkimindir; tehirinde zarar umulan hallerde müddei umumiler de bazı takiyyıdat dairesinde zapt muamelesini yapabilirler. 92 inci maddenin hükümleri mucibince müddei umumiler kabahatlere müteallik hallerde zapt muamelesini yapamıyacakları gibi kendilerine verilen şeyleri ve bilhassa mektuplar ve sair posta mersulelerini açmaksızın derhal hâkime tevdi etmek mecburiyetindedirler; ve nihayet müddei umumiler tarafından emrolunan zapt muameleleri eşya henüz teslim edilmemiş olsa bile üç gün içinde hâkim tarafıudan tasdik olunmadığı takdirde hükümsüzdür.

(90) ıncı maddenin ikini fıkrasının umumî hükümleri mucibince zapt muamelesi hâkimin tasdikı olmaksızın da baki kalır. Çünkü (90) ıncı maddenin (2) inci fıkrasında zabt muamelesinin hâkime tasdik ettirilmesi talimat mahiyetindedir; Saniyen bazı şartlar dahilinde [yani zabt muamelesinin ifası sırasında alâkadar şahsın veya bunun mümeyyiz olan hısımlarından biri hazır bulunmamış olduğu takdirde yahut hazır bulunup ta zabıt muamelesine açıkça itiraz etmiş bulunması halinde] zabıt muamele sinin hâkime tasdik ettirilmesini amirdir.

Aldığımız misale göre tehirinde zarar umulan bir hal yani müddei umumiye zapta karar vermek salâhiyetini tefviz eyleyecek olan bir

878

hal mevcut değildir. Binaenaleyh 92 inci maddenin son fıkrası ve (90) ıncı maddenin dördüncü fıkrası hükmü mucibince müddei umumî henüz amme davasının açılmamış bulunmasından zabıt muamelesinin yapılacağı yerin sulh hâkimine berveçhiâti talepte bulunur.

Müstaceldir!

İstanbul Cümhuriyet Müddei umumisi

1931 .....

Sultanahmet Birinci Sulh Ceza Hâkimliğine

İstanbul posta ve telgraf idaresince maznuna gönderilen mektuplar ve sair mersule ve telgraflarla maznunun karısına ve biraderi Reşat beye, kayın biraderi Haydar beye ve maznunun samimî refiklerinden bulunan tüccar Hamdi ve Hüsamettin beylere, maznunun sabık muhasebecisi Hilmi beye, ve eski avukatı Selim beye gönderilmiş olup ta zarfın üzerindeki yazılar maznunun el yazısı olan melfuf iki mektubun yazısına benzeyen mektupların zaptedilmesine karar verilmesi hürmetle [1] talep olunur. Çünkü bu şeyler subut vasıtası olmak itibarile tahkikat noktai nazarından münderecatının ehemmiyeti haiz olduğu gibi maznuna hitaben gönderilmemiş ise maznun tarafından gönderildiği bazı hallerden anlaşılmaktadır. Ceza muhzkemeleri usulü kannnu madde 86, 91, 92.

İmza
Cümhuriyet Müddei umumisi

Sulh hâkimi müddei umuminin talebinin altına aşağı yukarı atideki kararı yazar.

Hiyleli iflâs bir çok ticaret senetlerinde sahtekârlık cürümlerinden dolazı İstanbul tüccarlarından... efendi aleyhine yapılan takibatı cezaiyede cümhuriyet müddei umumisinin talebi veçhile İstanbul posta ve telgraf idaresine gelecek olan ve maznuna gönderilen mektup ve sair mersule ve telgraflarla maznunun karısına ve biraderine ilâ.... (Müddei umuminin talebinde yazılmış olduğu gibi aynen) zaptına karar verilmiştir. 1931 .....

İmza
Sulh Hâkimi

[1] Müddei umuminin talebinin başına elfazı ihtiramiyeden birini koyması çok münasip olur.

879

Sulh hâkiminin bu kararı infaz edilecek bir karar olmasından 36 ıncı madde hükmünce infaz edilmdk üzere en kısa yoldan belki kapıda bekleyen mübaşirle elden müddei umumiliğe verilmelidir. Müddei umumî kararın infazı için lâzım gelen tedbirleri alır. Bu kararın infazı zımnında alınacak en esaslı tedbir keyfiyeti posta ve telgraf müdüriyetine bildirmektir. Bunun için de müddei umumî kararın aslını veya bir musaddak suretini karar dairesinde ifayı muamele edilmek ve kararın taallûk eylediği mersuleleri sulh hâkimine tevdi edilmek üzere müddei umumiliğe gönderilmesi talebi ile birlikte posta ve telgraf idaresine gönderir. Şüphesiz ki müddei umumî posta ve telgraf idaresinden mersulelerin doğrudan doğruya sulh hâkimine gönderilmesini de talep edebilir fakat doğrusu mersulelerinin sulh hakimliğine tevdi edilmek üzere müddei umumiliğe gönderilmesini istemektir çünkü mersulelerin müddei umumiliğe gönderilmesi müddei umumiliğe mefvuz bulunan infazın bir kısmını teşkil eder.

Posta ve telgraf idaresi kararın ne kanuna muvafık bulunup bulunmadığını (yani zabt kararı verebilmek için lâzım olan kanunî şartların mevcut olup olmadığını) tetkike ne de zabt kararı verilmesinin münasip olup olmadığını takdire salâhiyeti yoktur. posta ve telgraf idaresi zabt kararına körü körüne inkiyada mecburdur. Şüphesiz ki mektup ve telgrafların masuniyetini muhafaza ve idame ettirmekte posta ve telgraf idaresinin çok büyük menfaatları vardır; Buna rağmen posta ve telgraf idaresi zabt kararına inkıyat ile mükelleftir. Mes'uliyet müddei umumilikle mahkemeye aittir. Bununla beraber posta ve telgraf idaresi zabıt kararına inkıyat ve itaat eylemez ise 154 üncü maddenin hükmü mucibince mes'ul olması lâzım gelir kanaatındayım. Alman içtihadı mucibince (ki orada bu marelarz madde üçüncü fıkranın birinci cümlesinde nihayet bulur) ne müddei umumî de ne de mahkemede zabt kararına inkıyat etmeyen posta ve telgraf idaresinin bu hareketini merbut olduğu makama (Dahiliye vekâletine) şikâyet etmekten ibaret kalır. Çünkü Almanyada ve alelitlâk Avrupada bizde 154 üncücü maddenin son fıkraları ile yapıldığı gibi veya 148 inci maddeye yapılan müzeyyilât gibi bir idarenin diğer idareye tahakkümüne müsaade olunamaz; Devlet idaresinin muhtelif şubelerinin ahengi temin edilmeğe çalışılır.

Zaptın alâkadarlara bildirilmesi keyfiyeti tahkikatın bu merhalesinde mevzu bahis olamaz. Gerçi 93 üncü madde (91 ve 92 inci maddelere göre alınacak tedbirlerin alâkadarlara bildirileceği) emredilmiş ise de bu emir «tahkikatın gayesine halel vermek ihtimali olmamakla» takyit edilmiştir. Binaenaleyh bu dakikada keyfiyeti alâkadarlara bildirmek aslâ caiz değildir. Çünkü o zaman elde edilmek istenilen mersulelerin alâkadarlar tarafından gönderilmemesi neticesine varılır.

Ancak istenilen mersuleler bir kere ele geçirildikten ve yine tahkikat gayesine halel vermek ihtimali zail olduktan sonra alâkadarlara zabıt kararları bildirilebilir.

Posta ve tetgraf idaresi zapt kararına inkıyat eyiiyeceğinden kararın tebliğinden birkaç gün sonra müvezzi müddeiumumiliğe maznunun kain biraderine gönderilmiş bir mektubu tevdi eyler mektup Romanyadan geliyordu ve zarfın üzerindeki yazı maznunun yazısına benziyordu. Müvezzi mektup ile beraber posta ve telgraf idaresinin müddeiumumiliğin talebi ve sulh hâkiminin kararı mucibince ve sulh hâkimine verilmek üzere leffen bir mektup gönderilmiş olduğunu mübeyyen taharriyatını verir. Müddeiumumi müvezzie bir makbuz imzalayıp verdikten sonra mektubu en kısa yoldan sulh hâkimine gönderir. Çünkü kendisi mektubu açmıya salâhiyetli değildir; hattâ zapt muamelesi, müsait olan ahvalde bizzat müddeiumumî tarafından yapılmış olsa dahi gene de müddeiumuminin mektubu açmıya salâhiyeti yoktur. (Madde 92 fıkra 3) Sulh hâkimi mektubun açılıp açılmaması hakkında karar verir. (Madde 92 son fıkra). Binaenaleyh mektubun harici şekli yazının maznunun yazısına benzemesinden dolayı mektubun maznun tarafından gönderildiğini veya 91 inci maddede mezkûr şartların vücudünü filen kabul eylemeyi haklı kılıyorsa sulh hâkimi mektubun açılmasına karar verir aksi takdirde mektubun açılması talebini reddeyler; bu redde karşı müddeiumuminin 297 inci maddenin birinci fıkrası mucibince itiraza hakkı vardır. Sulh hâkimi mektubu açtıktan sonra muhteviyatına ıttıla peyda eyler; Çünkü 93 üncü madde mucibince mektubun alıkonmasının tahkikat için lâzım olup olmadığını takdir edecektir. Binaenaleyh ya mektubu derhal alâkadara teslim eylemiye yahut mektubu alıkoymıya ve nihayet alıkoyduğu mektubun tahkikat için gizli tutulmasında faide görülmiyen kısımlarının suretinin mürseliileyhe gönderilmesine karar verecektir. Fakat sulh hâkiminin bütün bu mülâhazalar hakkında müddeiumumiyi dinlemesi muvafık olur (madde 31). Müddeiumumî de mektubu okumalıdır ve evrakına ilâve eylemelidir. Çünkü aldığımız misale göre hazırlık tahkikatında bulunuyoruz ve tahkikatın bu saf'ha ve merhalesinde evraka ve tahkikatın müteakip muamelelerine hâkim olan müddeiumumidir. Bunun içindir ki sulh hâkimi kendiliğinden mektubu müddeiumuminin ıttılaına vazeylemelidir.

Zapt kararı salâhiyetli hâkim tarafından geri alınıncıya kadar baki kalır.

IX

Arama

Arama hakkında yazılacak ve söylenecek fazla bir şey yoktur. Aramanın merkezi sıkleti, aramada en ehemmiyetli olan şey aramanın tarzı icrasıdır. Ekseriya tahkikatın mukadderatı aramada gösterilecek ihtimam ve maharete bağlıdır. Bu sebepten aramanın icrasının esas itibarile zabıtanın eline bırakılması münasip ve muvafık olur. Çünkü zabıta memurları hem bu iş için daha münasebet alır; hem de bu hususta haizi tecrübedir. Fakat istisnaen bahusus bazı mühim işlerde yahut ahval iştirâklerini icabettirdikçe aramayı emreden hâkim veya müddeiumumi de aramanın icrasını bizzat sevk ve idara edebilmelidir.

Arama kanunda (madde 94 — 102) zapt ve müsadere ile birlikte tanzim edilmiştir. Çünkü arama ile zabt arasında sıkı bir münasebet vardır. Çünkü arama zaptu müsadereye tâbi eşyayı adliyenin yeddi tasarrufuna vazedebilecek yegâne bir çare ve vasıtadan başka bir şey değildir. Aramada da zaptta olduğu gibi karar vermek salâhiyeti ile icra eylemek salâhiyetini birbirinden iyice tefrik eylemek iktiza eyler. Arama kararını vermek salâhiyeti zaptta olduğu gibi evvel emirde hâkime aittir. Hangi hâkimin salâhiyetli olduğunu ise tabiatile tahkikatın içinde bulunduğu safha ve merhale tâyin eyler. Hazırlık tahkikatında sulh hâkimi, ilk tahkikatta mustantik ve son tahkikatın açılmasından sonra ise ceza mahkemesi arama kararını vermeğe salâhiyetli olur. Saniyen tehirinde zarar umulan hallerde arama kararını vermek salâhiyeti müddeiumumide ve müddeiumumilerin muavini sıfatile emirlerini icraya memur olan zabıta memurlarında da vardır (madde 97 fıkra I).

Aramanın icrası salâhiyetine gelince bu salâhiyet zabıta, emniyet ve asayış hizmetile muvazzaf bilcümle memurlarda vardır; diyebilirim ki gece bekçisinde dahi vardır. Gümrük taharri memurları gibi muayyen bir hizmeti zabıta ile mükellef olan memurlar da ise bu salâhiyet memuriyetlerinin lüzum ve salâhiyeti ile mukayyettir.

Herkes aramaya maruz kalabilir ve herkesni aramaya inkiyat eylemesi lâzımgelir mi ? Bu suale 94 ve 95 inci maddeler cevap vermektedir. 94 üncü madde mucibinde bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek şüphesi altında bulunan kimsenin evi ile ona ait sair mahallerde arama yapılabileceği gibi gerek üzeri ve gerek eşyası

882

dahi aranabilir. Ve bu arama şüphe altında bulunan kimsenin yakalanması maksadile yapilabileceği gibi sübut delillerinin meydana çıkarılması umulan hallerde dahi yapılabilir. Yalnız 94 üncü madde de dikkat edilecek cihet arama için «şüphenin» vücudu kâfidir. Kanun bilfarz tevkifte olduğu gibi (madde 104) «bir suç işlediğine veya buna iştirak eylediğine veyahut yataklık ettiğine dair aleyhinde kuvvetli emareler elde edilen kimsenin ...» Demiyor «... Şüphesi altında bulunan kimsenin ...» Demekle iktifa eyliyor. Adi bir şüphe mefhumu çok gayri muayyen çok alâstikî bir mefhumdur. Bu sebepten ameliyatta aramaya tevessüle hak verdirecek bir esasın lüzumu muhtelifünfih olabilir. 94 üncü madde hükmüne muhalif olarak 95 inci madde suç şüphesi altında bulunmıyan kimselerin gerek üzerlerinin ve gerek evlerile sair mahallerinin aranabilmesi ancak maznunun yakalanması veya - maznunun aleyhine olduğu kadar Alman Temyiz mahkemesinin içtihadı mucibince maznunun da lehine yâni müdafaası için - suçun izlerinin tâkibi veya muayyen bazı eşyanın zaptı maksadına ve aranılan şahsın veya tâkibedilen izlerin yahut zaptedilecek eşyanın aranılacak şahıs veya mahallerde bulunduğunu istitlâl ettirecek vak'aların vücudüne bağlıdır. Yalnız bu tâkipten maznunun içinde tutulduğu veya tâkibi sırasında girdiği mahallerle emniyeti umumiye idaresinin nezareti altında bulunan bir şahsın oturduğu mahaller hariç tutulmuştur.

Fakat 94 üncü madde hühmile 95 inci nadde hükmü arasında arama mefhumunun genişliği ve darlığı noktai nazarından zahiren gözüken fark hakikatte gözüktüğü kadar büyük ve mühim değildir.

Arama tabirinden, hukuk ile mutavaggıl olmıyanlar. Yalnız bir evin aranmasını anlarlar. Halbuki Ceza muhakemeleri usulü kanunu bir evin aranması ile bir eşyanın aranmasını ve bir insanın üstünün başının aranmasını biribirinden tefrik eyler ve bir evin aranmasını, ev sahibinin haiz olduğu ve kanunun himaye eylediği haklar (bilfarz ceza kanunu madde 193 - 194) nazara alınarak hususî bir takyide tâbi tutulmuştur (madde 96 - 98). Bu takyidin en mühimi gece vakti meskende veya bir iş mahalleri ile sair kapalı yerlerde arama ancak meşhut cürüm ile yahut tehirinde mazarrat görülen hailer veya firar eden bir mevkuf veya bir mahpusun tekrar yakalanması halinde caiz olmasıdır. Gece vakti, Nisan iptidasından Eylûlun otuzuna kadar saat yirmi birden sabahın dördüne ve Teşrinievvellin birinden Martın otuz birine kadar saat yirmi birden sabahın altısına kadar sürer.

96 ıncı maddenin 2 inci fıkrası bu takyidin hangi yerler hakkında carî olmadığını tayin eyler. Bu yerler bilhassa emniyeti umumiye idaresinin hususî nezareti halinde bulunan şahıslarla oturdukları yerler ile nev'i cinsleri kanunda sayılmış olan fena yerlerdir.

Evlerin aranmasının icrası hususunda 97 inci maddeninin 2 inci ve 3 üncü fıkraları ile 98 inci madde bilnisbe takyidi veya tanzim edici hükümleri ihtiva ayler. Bu takyidin en mühimi şudur: Arama hâkim veya cümhuriyet müddei umumisi hazır olmaksızın yapılır ise aramanın yapıldığı mahallin mümkün ise ihtiyar heyetinden, olmaz ise komşulardan iki kişinin bulunması lâzımgelir. 102 inci madde ise aramaya tâbi olan kimsenin kâğıtlarını tetkik edebilmek salâhiyetini ancak hâkime verir.

Bir eşyanın aranması hakkında izahatta bulunmağa lüzum yoktur. Bir insanın üstünün başının aranmasına gelince bu arama evvelemirde o insanın üzerinde veya elinde taşıdığı eşyaya aittir. Saniyen insanın vücudunun (bekâret, mevcut bir yara gibi) hal ve sanatlarını görmek için o vücut üzerinde keşif icrasına aittir. Arama ismi verilmiş olan bu keşif aramanın umumî şartları dahilinde kayitsiz ve hudutsuz bir tarzda icra olunur.

Maznun yeya şahit (suçun izlerinin takibi) aramaya tâbi olmağa mecburdur; Mümaneat eyledikleri takdirde cismanî zorlamağa maruz kalabilirler. Egerçe zorlama keyfiyeti ameliyatta hemen hiç de vukua gelmez ise de gerek adaleti cezaiyenin hüsnü cereyanı için (müessir fiillerin ağırlığını tesbit için veya bir mücrimin vücudundaki alâmeti farikaları görmek için), gerekse maznunun müdafaası için (mağdurun doğru olmıyan beyanatına mukabil delil arzeylemek için bilfarz hetkiırz iddiasının yalank olduğunu isbat zımnında bekâretin tesbiti zımnında) zorlama kabulü ezzem bir tedbirdir.

Şimdi amelî bir misal arzeyleyelim:

Müddei umumiliğe imzasız gönderilmiş bir ihbarname ile çok muteber olan, vaziyeti maliyesi çok iyi bulunan ve ahvali harekâtı çok mazbut bulunan tuccar Ahmet beyin bu zahiri hallerine rağmen sahte banka-not basmakta olduğu ve alâtı ve edevatın evin boş duran kömürlüğünde bulunduğu bildiriliyor.

Böyle bir ihbar üzerine müddei umumî bir arama yapabilir mi?

Tüccar Ahmet efendi bir suç şüphesi altında bulunduğundan ve arama ile de müphem sübut vasıtaları elde edileceğinden müddei umumî sureti mutlakada arama yapamaz, denemez, denemez ama imzasız bir ihbarname üzerinede tüccar Ahmet efendi iddia edilen evrakı nakdiye sahtakârlığının suçlusu gibi gürülebilir mi? Eğer bu ihbarnameden başka ortada bir şey yok ise Ahmet efendi mücrim addedilemez. Adî ve basit ihbarname bir zanna esas olamaz. Aksi takdirde esassız ve hiffetle yapılmış bir ihbar bir iftira mustakim afif kimseleri de mücrim telâkki ettirtmeğe kâfi gelir. İhbarname ile ihbar edilen kimse-

984

nin şahsiyeti iyice mukayese edilmeli ve tartılmalıdır. Önümüzde bir ihbarname var. Muhbir bu ihbarnameye ismini koymak cesaretini bile göstermemiş; İhbar edilen suç arama yapılmasını istemekten başka bir delil ile teyit ve tevsik ettirilmemiş. İhbarname iddiayı tevsik edecek her hangi bir şeyden mahrum bulunuyor. Diğer taraftan suçlu diye ihbar edilen kimse maruf bir namus; Kalpazanlık gibi bir iş kendisinden hiç ümit edilemez ve böyle bir fiile mücaseret eylemesi için bir sebep de yoktur. Evinde bir arama yapmakla haysiyeti muhakkak ki ihlâl edilecek ve konu komşusuna karşı zelil mevkie düşürülecek Binaenaleyh ben müddei umumî olsam ihbarnameyi pek hafif bulur ve ne ben (çünkü ortada tehirinde zarar umulan bir hal olmadığından) arama kararını verir ne de böyle bir kararın verilmesini hâkimden talebeylerim.

Fakat tahkikatın tatili suretile ihbarnameyi aslâ nazara almamak ve hıfzetmek başka bir meseledir. Müddei umumî tahkikatı da tatil edebilir ve takip eylememesi esbabını ihbarmamenin altına yazarak işi büsbütün de kapatabilir; Yahut işi dikkatli bir surette araştırmağa koyulur. Yapacağı araştırma ortada ihbarnamede bildirildiği neviden tedavül eden sahte bankanot var mıdır? Varsa nerelerde ve kimlerde görülmüştür. Hadiselere nazaran sürülen sahte bankanotların velev uzaktan olsun tüccar Ahmet beyle alâkası olabilir mi? Müddei umuminin ilerde alacağı vaziyeti ancak bu suallerin cevabı ve bu araştırmaların neticesi tayin edebilir.

Müddei umumî büsbütün başka bir yol de takip edebilir. Ya bizzat tüccar Ahmet beye kendi gider veya zabıtaya mensup (resmî Polis değil, hüviyeti elâleme karşı gizli kalabilecek) bir zatı gönderir ve Ahmet beye hakkındaki ihbarı bildirir ve bu ihbarnameye aslâ inanmadığını söyler. Yalnız kendi menfaatı için, şu çıkmağa başlamış olan şayiayı menbaından kurutmak için mevzu bahisolan kömürlüğü göstermesini rica eyler. Müddei umumî veya gönderdiği zabıta memuru bir arama yapmıyacaklar tüccar Ahmet efendinin rizasile kömürlüğe girip çıkacaklar. Şüphesiz bu da bir aramadır. Fakat işi velveleye vermeden, kimseye sezdirmeden yapılmış bir aramadır. Müddei umumînin veya zabıta memurunun bu aramayı yapmağa salâhiyeti olmadığından bizzat tüccar Ahmet efendinin kendi menfaatı için yapmış olduğu bir arama oluyor. Çünkü Ahmet efendi müddei umumiye veya mümessiline kömürlüğünü göstermekle ilerde çıkabilecek dedikodulardan nefsini koruyabileceği gibi müddei umuminin de vicdanını tatmin eylemiş oluyor.

Müddei umumî arama mesailinde her zaman bu kadar ihtiyat ve nezaketle hareket edemez. Hakikî, esaslı bir şüphe mevcut olduğu zaman bahusus çalınmış eşyaların yatakların yanında elde edilebilmesi ve sübut

vastalarının bulunabilmesi için süratle ve şiddetle hareket eylemesi lâzım gelir. Bir kolcuyu ormanda öldüren bir kaçakcının evi naaşın keşfedilmesini müteakıp derhal aranmaz ise katil hem silâhını hem korşunlarını emin bir yere iyice saklar. Fakat derhal aranır ise ya ocakta ya başka yerde hem silâh bulunur hem de yeni atılmış oldugu anlaşılır hem de evde bulunan kurşunlar ile maktulün vücudunda bulunan kurşunların müşabiheti anlaşılır velhasıl sübut vasıtaları elde edilir.

Çalınmış eşyalar da bir elden öbür ele o kadar çabuk geçirilir ki süratle hareket edilmezse eşyayı bulmağa imkân kalmaz ve bu takdirde zabıtanın müddei umumîden veya hâkimden karar almağa imkânları olamaz.

886

X

Maznunun şuurunun tetkiki

Ceza kanununun 46 ıncı maddesi «cürüm ve kabahati işlediği vakit şuurunu veya harekâtının serbestisini selbedecek surette ruhî za'fa müptelâ olan kimseye ceza verilemez» diyor. Demek ki ceza kanunu mucibince fail fiilini işlediği zaman ihtiyarına malik olmıyacak derecede şuursuz bir halde yahut dimagî faaliyeti hastalıkla muhtel bulunuyor idise fiili suç teşkil etmez. Kanunumuz 46 ıncı maddesinin bu sarih ifadesile bugün de fennin kabul eylediği ve pek doğru bir noktai nazar olan beşerin harekâtındaki serbestiyi kabul eyliyor ve akıl hastalığı dolayısile aerbestii harekâtın tamamile zail olması yüzünden cezai ademi mesuliyetin başladığı hududu sarahatle gösteriyor.

Zamanımızda asabiyetin fazla tevessü eylemiş olması eski zamanlardan ziyade muhtelif derecelerde akıl hastalıklarına sebebiyet vermekte ve fen de bu dereceleri tefrik te tarakkî eylemiş bulunmakta olduğundan ceza işlerinde maznunun cezaya ehliyeti ve derecesi münasebetli münasebetsiz mevzubahs kılınmaktadır.

Hâkim böyle bir tabep hakkında tetkiksiz bir karar veremez. Talebin müstenidatlarını ihtimamle tetkik eylemelidir, hatta maznunnu aklından hasta bulunduğu hakkında hâkimde bir zan ve tereddüt hasıl olursa re'sen maznunun şuurunu tetkik ettirmelidir. Fakat beşerî irsiyetin ve terbiyenin ve haricî tesirlerin mahsulü görmek isteyen asrî talakkilerden pek fazla da müteessir olmamak gerektir.

Çünkü beşeri ecdadının sey'elerinin mirasçısı ve aldığı terbiye ile tâbi olduğu haricî tesirlerin mahsulü olarak kabul oylemek bizi, beşerin harekât ve iradesinde serbest olmadığını kabal eylemek gibi maşum bir neticeye sevkeyler. Hâkimin tatbik ile mükellef olduğu kanun bu telâkkilere münafidir. Filhakika ceza kanunu beşeri harekât ve iradesinde tamamile serbest olarak kabul eyliyor ve fiilinden tamamile mesul kılıyor; Kanunu tatbik ile mükellef olan hâkim de kanunun bu noktai nazarına iştirak eylemek zaruretindedir.

Nasıl cismen tamamile sıhhatte olan insanlar az ise bir çok insanların ruhî halleri tabiî halden ya eksik veya fazladır.

Bu ruhî haller akıl hastalığı derecesine ve harekâtın serbestîsini selbedecek dereceye varmadıkça cezaya ehliyet noktasından haizi ehem-

miyet olamaz. Bu hadde kadar olan ruhî zafiyet cezayi mesuliyeti kâmilen kaldıramaz. Yalnız mücazatın takdirinde haizi ehemmiyet olur ve esbabı muhaffefeyi teşkil eder. (Ceza kanunu madde 47).

Kanunun tayin ettiği bu hududun aşılmış olup olmadığını tesbit için hâkimin ehli hibreye müracaat eylemesi lâzımdır. Ehli hibre olarak ekseriya adliye tabiplerine müracaat olunur. Yalnız ehli hibre mütalâalarında ihtilâfa düşerlerse veya hâkim ehli hibrenin mütalâasından gayrı bir kanaatte bulunursa o zaman iş müşkülleşir. Çünkü ehli hibre adliye tabibi de olsa diğer ehli hibrelerden farklı değildir. Şu mânada ki ehli hibre hâkimin hâkimi değildir; muavinidir, yardımcısıdır. Binaenaleyh hâkim ehli hibrenin mütalaasile mukayyet değildir kanaati o mütalâanın aleyhinde olursa o mütalâaya muhalif ve kanaatine muvafık bir hüküm verebilir. Şüphesiz ki psychiatrie gibi müstakil, bir çok şahsî tecrübe ve tetkike müstenit ve müteveggıl olmayanlara anlaşılması müşkül bir ilme müstenit bir mütalâa hâkim üzerinde mühim tesir icra eder. Fakat şunu unutmamalıdır ki hâkimin hükmü mutlaka hükmün şahsî ve serbestçe hasıl ettiği kanaate istinat eylemek zaruretindedir, Binaenaleyh hâkimden kanaati hilâfına olarak ehli hibrenin mütalâasına inkiyat eylemesi istenemiyeceği gibi hâkim tarafından kanaatin muhalif olarak vaki olacak bir inkiyat vazifesine ihanet teşkil eder. Bu itibarladır ki ehli hibrenin mütalâasından inhiraf eylemek hak ve vazifesi daima hâkime temin edilmiştir. Diğer taraftan da ehliyetli ve emin bir ehli hibrenin iyi müstenidatı olan, vaziyetini tenvir ve tavzih edici bulunan mütalâası da kaideten takdire esas ve mikyas addedilmelidir. Çünkü hâkimin serbestii takdiri tabibin mütalâasını mühimsememek şeklini almamalıdır.

Kleptomani denilen ve ekseriya kadınlar tarafından yapılan dükkânlardan mal çalmak ibtilası ve katil cürümlerinden, ırza karşı irtikâp edilen cürümlerden bugün Avrapada, harekâtta serbestiyi büsbütün kaldıran ruhî bir zaaf dermeyanı ile mesuliyeti kâmilen refetmeğe çalışıyorlar. Sar'a küul ibtilâsı baba ve büyük babalarda amca ve dayılarda görünen gayri tabiilikleri tevarüs hatta (hysterie) isteri gibi fazla sinir ve asabiyet hiç olmazsa cezaya ehliyeti hafifletmek için ileri sürülüyor. Binaenaleyh bu gibi iddiaların hâkim tarafından ciddî, esaslı ve mübalâğadan arî bir tarzda tetkik edilmesi lâzımdır.

Ceca muhakemeleri usulü kanununda maznunun şuurundaki hastalık yalnız 4 yerde zikredilmiştir: 74 üncü maddede maznunun aklı hali hakkında bir mütalâanın hazırlanması tarzından yani maznunun şuurunu tetkik tarzından bahistir; 198 inci madde maznunun suçu işledikten sonra bir akıl hastalığına uğraması halinde tahkikatın tatil edilmesini tayin eder; 244 üncü madde akıl hastalığına tutulmuş şahit, ehli hibre veya cürüm şerikinin evvelce alınmış ifadesinin duruşmada

889

okunmasına müsaade eyler; ve nihayet cezaların infazı faslında akıl hastalığına duçar olanlar hakkında ölüm cezasının (madde 397) ve hürriyeti tehdit eden cezanın (madde 399) infaz edilemiyeceğini tasrih eyler. Bunların en mühimi 74 üncü maddedir. Çünkü kesirülvukudur; ve sonra uzun zaman müşahede altına alınmadıkça vücudunu tesbit eylemek çok müşküldür.

Bu sebeplerden başka 74 üncü maddeye ehemmiyetini verdiren keyfiyet şuuru tetkik edilen maznunun, hakkında tevkif müzekkeresi kesilmiş olmaksızın da müşahede altına alınmak suretile hürriyetinden mahrum edilebilmesidir. Bu sebepten kanun maznunun şuurunun tetkikini bir takım siyanetkâr ahkâm ile muhat kılmaktadır. Kanuna nazaran hâkim yalnız - maznunun şuurunun tetkikine karar verebilmek - salâhiyeti verilmiştir. Yoksa maznunun şuurunu tetkik ettirmekle mükellef kılınmamıştır. Bu sebepten hâkim için bir ehli hibrenin talebi yâni tahkikata ehlihibre olarak celbedilmiş bir tabibin talebi lâzımdır. Gene bu sebepten ne müddeiumuminin, ne bizzat maznunun ne de müdafiinin talebi hattâ bu üçünün müttehit talepleri bile kâfi değildir. Bundan başka karar aleyhine acele itiraz hakkı dahi vermiştir. Daha sonra maznunun şuurunun tetkiki talep edilir edilmez müdafii bulunmıyan maznuna - esasen bir müdafi tâyin edilmelidir. Kanunumuz bu zarureti «edilebilir» tâbirile ifade ediyorsa sebebi her tarafta baro olmamasından ve dava vekili bulunmamasındandır. Fakat baro bulunan yerlerde mutlaka bir müdafi tâyin edilmelidir. Kanun maznunu, tetkik için göz altına almak müddetini de altı hafta olmak üzere tâyin ediyor. Bu gibi taleplerin ekseriya duruşmada yapılması mahiyeti eşyanın icabatındandır; fakat ilk ve hazırlık tahkikatında da yapılabilir. Maznunun şuurunun tetkikine karar vermek salâhiyeti ilk tahkikatta karar hâkimine ve dava duruşma sırasında mahkemeye aittir. Karar kat'ileşince infazı 34 üncü madde mucibince müddeiumumiye aittir; yâni müddeiumumî salâhiyetli resmî makamdan maznunun müesseseye kabulünü ister.

Tesbit edilmiş olan azâmi 6 haftalık müddet aynı davada tekrar edilemez. Hattâ hâkim verilmiş olan mütaleayı gayri kâfi bulup ta 76 ıncı madde mucibince aynı ehlihibre veya tâyin edeceği diğer ehlihibre tarafından yeni bir rapor tanzim edilmesini talep eylese dahi hattâ göz altına alınması yeni raporu tanzim edecekler tarafından talep edilse bile gene de maznun ikinci bir defa göz altında alıkonamaz. Şuna dikkat etmeli ki maznun zaten mevkuf bulunuyorsa şuurunu tetkik için göz altına alınmakla hürriyeti tehdit edilmekte olduğundan mevkuf maznunun bulunduğu hapishaneden çıkartılıp ehli hibrenin bulunduğu mahal tevkifhanesine nakli ve orada tutulabilmesi 6 haftalık müddetle mukayyet olamaz.

889

198 ve 244 üncü maddeler hakkında çok bir şey söylemiye lüzum yoktur. 198 inci madde hakkında kanunda mevcut «suçu işledikten sonra» kaydı hakkında nazarı celbetmek kâfidir. Maznun suçu işlediği zaman akıl hastalığına uğramış bulunuyorsa artık hakkında 198 inci madde mucibince tahkikatın muvakkaten tatiline karar verilmez; 197 inci madde mucibince muhakemesinin men'ine karar verilir.

Tahkikatın muvakkaten tatili demek tahkikatın cereyanına mani olan halin - akıl hastalığının - zevali halinde tahkikat yeniden cereyan eyler demektir. Binaenaleyh ilk kararı refeyliyecek ve işin usulü vaziyetine göre iktiza eden - tahkikat muamelesinin ifasını emredecek yeni bir karar lâzımgelir. Amme davası ikame edilmiş bulunuyor idise - ki bu gibi hallerde ekseriya amme davasının ikame edilmiş olması mutattır - yapılacak muamele son tahkikatı açmış olur. Tahkikatın yeniden açılması için müdeiumuminin bir talebi bulunması mutlaka lâzım değildir. Tahkikat resen de açılabilir. Yalnız bu takdirde (31) inci madde mucibince müddeiumuminin mütaleası alınmalıdır.

397 inci madde mucibince akıl hastalığına duçar olanlar hakkında hükmü idam infaz edilemez. Tabii 397 inci madde hükmünce haklarında hükmü idam infaz edilemiyecek olanlar suçu işledikten sonra hattâ duruşmadan sonra akıl hastalığına uğramış olan kimselerdir. Aksi takdirde idama mahkûm edilemezlerdi; çünkü akıl hastalığına mübtelâ bir kimse tahkikatın faili olmıya ehil değildir. Bunun içindir ki 198 inci madde haklarında tahkikatın tatil edilmesini amidir. Haklarında verilmiş olan idam hükmünün kat'ileşmesinden sonra 397 inci madde hükmünden istifade eylemek için temarüz edecekler gözükebilir. Kanun bu takdirde, nasıl hareket edileceğini yâni aklında hastalık olduğu şüpheli bulunan mahkûmların şuurunun nasıl tetkik edileceğini tanzim eyliyor. Binaenaley keyfiyet cezaların infazı ile muvazzaf bulunan müddeiumumilik makamına takdirine bırakılmış oluyor.

Bir idam mahkûmunun şuurunda bir teşevvüş husule gelmiş olduğuna şüpheye düşen müddeiumuminin keyfiyeti salâhiyetli ehlihibreler ianesile tenvir ve tavzih eylemek vazifesidir; hattâ 402 inci madde mvcibince mahkemeden hükmün infazı lüzum veya ademi lüzumu hakkında bir karar da isteyebilir.

399 uncu madde birinci fıkrası mucibince akıl hastalığına duçar olan mahkûmlar hakkında hürriyeti tehdit eden cezanın infaz edilemiyeceğini tasrih eyler (para cezası infaz edilir). Fakat hüküm henüz infaz edilmemiş olan hürriyeti tehdit eden ceza hakkındadır.

Nihayet aleyhinde verilmiş olan hüküm kat'ileşmiş olan maznunun suçu işlediği zaman akıl hastalığına müptelâ olmuş bulunduğu anlaşılır ise muhakemenin iadesinde mahkeme 339 ncu maddeye istinaden duruşma yapmaksızın maznunun beraetine karar verir hattâ akıl hastalığı devam etmekte ve maznun tahkikata ehli bulunmamakta olsa dahi hakkında beraet kararı verilir.

XI

Takibattan Sarfınazar olunması

Verilmiş bir ihbarname esassız veya muvaffakiyetli bir neticeye varamıyacak yahut aapılacak hazırlık tahkikatı maznun aleyhine kuvvetli bir emare veremiyecek gibi gözükürse takibattan sarfınazar olunabilir. Bu da muhtelif ve mütenevvi şekillerde yapılabilir. Ya müddiumumî ihbarnameyi doğrudan doğruya nazarı itibara almamak suretile hıfzeyler ya yaptığı hazırlık tahkikatını tatil eyler. Ve nihayet karar hâkimi maznun aleyhine ilk tahkikat yapıldıktan sonra muhakemesinin men'ine karar verir. İlk iki halde müddeiumumî müstakilen karar verir. Üçüncü halde karar vermek salâhiyeti hâkimindir, çünkü amme davası açılmıştır ve açılan amme davası mutlaka hâkimin kararile kapatılabilir.

Bir müddei umumînin tecrübe ve ehliyeti esaslı ihbarnameleri esassız ve maksatsız ihbarnamelerden tefrik eylemesinde hahi gözükür. Acemi bir müddei umumi esassız ihbarnameleri esaslılarından tefrik eyleyemediğinden boş tahkikatlarla yalnız kendi vakit ve kuvvetini izae eylemez. Diğer makamlarında kuvvet ve vakitlerini kaybettirir. Bir ihbarnamenin kıymeti hakkında sari ve kat'i karar verebilmek Ancak tecrübe ile mümkün olur. Ancak tecrübe yapılacak tahkikatın verebileceği neticeleri keşfettirebilir.

Bazı ihbarlar suçu kâfi derecede tavzih ve tasrih eylemediğinden dolayı hıfzedilir. Fakat suç kâfi derecede tayin edilmemiş olmakla beraber ihbarname tamam ve doğru yazılmış olduğu takdirde suç zahir olacak idi gibi görünüyorsa mecburiyet takip aslı ve suçları araştırmak vazifesi ihbarnamenin hıfzedilmesine manîdir. Gerek muhbiri dinlemek suretile gerek se başka vasıtalarla ihbarnameyi itmam eylemek lâzım gelir. Bir ihbarnamenin imzasız olması o ihbarnamenin nazara alınmasına mani olamıyacağını - bu yazıların birinci cildini teşkil eden ve Ankara da cümhuriyet müddei umumilere verilen kursta (Sahife 7 No. 6) - arzeylemiştik. Çünkü müddei umumi imzasız bir ihbarname ile de kanunun (153) üncü maddesi dahilinde « bir suçun - işlendiği zahabını verecek bir hale muttali» olabilir; imzasız bir ihbar name, ihbar tâbirinden hariç kılınabilecek bir ihbar değildir. Bununla beraber müddei umumî imzasız bir ihbarnameyi mutlaka ehemmiyetle nazara alacak ve müddei umuminin imzasız ihbarnameyi bihakkın nazara almıyacacı haller hadis olmaz

demek değildir. Bilfarz müddei umumi imzasız ihbarnameyi yazısından, daima böyle asılsız ve esassız ihbarnameler göndermekle vakit geçiren ve daima imzasını saklıyan bir adamın olduğunu tanırsa; yahut bir suç işlenmiş olduğu zahabını vermiyecek kadar asılsız ve esassız olduğunu görürse tabiîdir ki nazara almaz. müddei umumi, başka makama verilmesi iktiza eden - bilfarz askerî şahıslar aleyhine vaki - ihbarları reddetmeğe selâhiyetli değildir; bu nevi ihbarları ait olduğu makama göndermekle mükelleftir. Binaenaleyh derhal reddedilmesi lâzım gelen ihbarlar, muhteviyatlarından,

Evvelâ: fiilin gerek hukukî gerek fiilî bir sebepten dolayı suç teşkil etmediği,

Saniyen gerek fıktanı delâilden gerekse müruru zaman dolayısile yahut şikâyetname verilmemiş olmasından ilâ.. gibi sebeplerle takibi mümkün olmadığı anlaşılan ihbarlardır.

Şikâyetnameye gelince tetkik edilecek cihet şikâyetnamenin doğrudan doğruya veya bilvasıta şikâyetname vermeğe hakkı olan adam tarafından mı verilmiştir?

Şikâyetname vermek müddeti geçmemiş midir?

İhbarname şikâyetname gibi talâkki edilemiyorsa ve ihbarı veren de mağdur ise müddei umumi şikâyetnamenin zamanında verilmesine çalışmak ve uğraşmak vazifesidir. Bunun için müştekiyi davet edip dinlemesi yahut her hangi münasip bir şekilde sikâyetname vermesini icap ettiren vaziyeti bildirmesi lâzımdır.

Eğer ihbarnameyi veren mağdur değilse yani takibi muhbirden gayri bir kimsenin şikâyetname vermesine muallâk ise o zaman müddei umumînin şikâyetname verilmesinin teminine uğraşmak vazifesi değildir. Bu takdirde ihbarnameyi reddeyler, fakat suç menfaati ammeyi şiddetle alâkadar ediyorsa müddei umumi arzedilen bu kaideden inhiraf eyliyebilir.

Şikâyetname verilmesi için kanunun tayin ettiği müddet geçmiş ise şikâyetname reddolunur.

Fiilin suç olmadığını aşıkâr surette gösteren ihbarnameler nadirattan değildir. Lâf anlamaz, talim ve terbiye görmemiş ve inatçı insanlar ekseriya sırf hukuk sahasına ait olan işleri muhtelif isimler altında ihbar etmek suretile hasımlarını bir ceza mahkemesinin daima nahuş olan tahkikatına maruz kılmak isterler. Bir mukavelenin ademi ifasından dolayı hukuk mahkemesine müracaattan evvel emniyeti sui istimal ismi altında müddei umumiliğe müracaat edildiği az mıdır? Bu ihbarnamelerin doğrudan doğruya reddi bir zarurettir.

8953

Doğrudan doğruya reddedilmesi bazı hallerde caiz olan ihbarnamelerden bir nev'i de ihbar edilen fiil bir suç mahiyetini arzeylemesine rağmen kâfi emmare ve delâil ile müeyyet bulunmamasıdır. Yalnız muhbirin şehadeti kâfi bir emmare ve delil değildir. Fakat bazı ahval ve şerait muhbirin ihbarının doğruluğunu kabul ettiriyor ise tabiidirki muhbirin münferit şehadeti de kâfi gelir. Ağır suçlarda ihbarnameye muvakkaten ittiba etmek ve daha ziyade emare toplamağa uğraşmak pek tabiidir. Fakat yalnız olarak kavga etmiş iki kişiden birinin vereceği ihbarnamede hadisenin naklettiği tarzda cereyan eylemiş olduğuna, bahusus diğer taraf inkâr eder ise veya vak'ayı bir şekli diğerde arzeyler ise nasıl itimat edilebilir ve şahidi bulunmıyan bu hadise hakkında nasıl fazla delil elde edilebilir, ve nasıl müşteki iddiasını isbat edebilir? En fazla yapılacak şey ihbarnameyi reddetmeyip ve muhbirin, eğer toplayabilir ise, biraz daha sübut vasıtası toplamasına intizar etmektir; Yahut ihbarnamede suçlu olarak gösterilen şahsı çağırıp sorguya çekmek ve itiraf edip etmiyeceğine bakmaktır. Keyfiyet müddei umuminin maharet ve tecrübesine bağlı kalır.

Doğrudan doğruya reddedilemiyen, hıfzedilemiyen ihbarnameler hakkında bir hazırlık tahkikatı yapmak lâzım gelir; M 153 «Cümhuriyet müddei umumisi... İşin hakikatını araştırmağa mecburdur.» Diyor. Eğer toplanan sübut vasıtaları zanni izale eyliyor veya meselenin tenvirine kâfi gelmiyor veya fiil suç teşkil etmiyor ise müddei umumî tahkikatı tatil eder. Müddei umuminin tahkikatı tatil etmesi hukukî cihetlerden takyit ve tahdide uğramamıştır; Mahkemelerin ittibaa mecbur oldukları her hangi bir hukukî sebep dolayısile tatil edilebilir; Bilfarz müdafaai meşrua, akıl hastalığı gibi mes'uliyeti külliyen refeyleyen esbaba binaen kastın fıkdanı gibi cürmün enfüsî unsurunun fıkdanına binaen tatil edebilir. On beş yaşını doldurmamış olupta mesuliyeti cezaiye için muktazi bulunan temyiz ve tefrik kudretinin fıkdanından (Ceza kanunu madde 54) dolayı da tahkikatı tatil edebilir.

Her halde müddei umumî tahkikatı gerek derhal gerekse hazırlık tahkikatından sonra tatil etmiş olması esbabını dosyaya yazmalıdır. Muhbire bildirilmesi lâzım gelen hallerde dosyaya yazılmış olan sebepler muhbire bildirilir. «Hukuku amme davasının açılması talep edilmiş» ise (Madde 163) tahkikatı tatil kararı daima bildirilmelidir. «Hukuku amme davasının açılması talebini havi istida alelâde bir ihbarnameden esas itibarile farklı bir şey değildir, Bir ceza tahkikatını celbeylemek kastını takip ve izhar eyleyen bir ihbarnamedir. Haber müsted'iye verilir; Müsted'inin mağdur olması lâzım değildir, hatta hiç işte alâkası olmıyan bir kimse de olabilir. Yalnız müsted'i. jandarma ve polis gibi suçları taharri ve ihbar ile mükellef kimselerden ise ihbarı vazifesi icabı olarak yaptığından kendisine tahkikata mahal olmadığı kararı bildirilmez.

Karar, sebebile birlikte bildirilmelidir (Madde 164); Fakat yalnız karar için esaslı addedilen cihetler, oda muhtasar şekilde olmak üzere bildirilmelidir. Bir kaç misal arzedelim:

Bervechi ati tarzda bildirmek doğru değildir:

«.... Tarihli ihbarnameniz üzerine fıkdanı delâil dolayısile takibat talebinizi reddeylediğimi bildiririm.»

Veya:

«İhbarnamedeki mesrudatınıza nazaran sirkatin (veya diğer her hangi bir suçun) anasırı kanuniyesi mevcut olmadığından takibat talebinizi is'af eyliyemiyeceğimi bildiririm.»

Doğrusu, şu tarzda yazmaktır:

«... Tarihli ihbarnamenize cevaben fıkdanı delâil dolayısile takibattan sarfınazar eylediğimi bildiririm. Duçar olduğunuzu iddia eylediğiniz müessir fiil hakkında delil olarak yalnız kendi şehadetinizi gösteriyorsunuz. İşte alâkanız bulunmak itibarile şehadetiniz, maznunun ilk defa tarafınızdan teaddiye uğramış ve döğülmüş bulunduğu hakkındaki iddiasını red ve cerh ettirecek kadar hadisede kâfi kuvveti hariz bir delil teşkil edemez.»

Veya:

«İhbarnamedeki mesrudatınıza nazaran sirkatin anasırı kanuniyesi mevcut olmadığından takibat talebinizi is'af eylemiyeceğimi bildiririm. Çünkü maznunun, işte alâkası olmıyan şahit A ve B nin ifadeleri ile de müeyyet bulunan iddiasına nazaran parmaklıktan aldığı demir çubuğunun kendi mülkü olduğunu kabul eylemek icabediyor, maznunun iddiasına nazaran parmaklık kendi arazisi üzerine konmuştur ve kendi malıdır.

Binaenaleyh sirkat fiilinin tekevvünü için bulunması iktiza eden maznun tarafından haksız yere intifa maksadile alınmak unsuru mevcut değildir. Maznuna karşı iddianızı hukuk mahkemesinde dermeyan eyliyebilirsiniz.»

Bildirmelerde kaba ve sert ifade ve şekillerden ictinap eylemelidir. hatta hiffetle yâpılmış kıymetsiz ihbarlarda bulunanlara karşı bile kararı sükûnetle bildirmeli ve rencide edici tabirler kullanmamalıdır.

Maznunun tahkikatın tatili kararından haberdar edilmek hakkı, ancak maznun sıfatile hâkim tarafından dinlenmiş olması veya hakkında tevkif müzekkeresi kesilmiş olduğu takdirde vardır. Devlet maznunun şeref ve haysiyetini ve - tabir caiz ise - hukukî huzur ve rahatını, sulhu hukukisini korumak için maznuna hakkındaki takibatın

tatil edilmiş bulunduğunu bildirmeli ve böylece maznun hem teskin edilmiş olur hem elâleme karşı eline bir vesika almış bulunur. Fakat zabitaca yapılmış bir sorgu veya araştırma maznuna böyle bir vesika istemek hakkını vermeğe kâfi gelmez.

164 üncü madde hükmüne nazaran her « müstedinin » yani her ihbar edenin müddei umuminin, ihbarlarını nazara almıyan kararına karşı bir hakkı itirazı bulunduğu müddei umumilik teşkilâtından zahir olan bir hakikattır. Ve bu itiraz şekli Ceza muhakemeleri usulü kanununda tanzim edilmemiştir. Çünkü bir kanun yolu olmak üzere kanunun 297 inci ve müteakıp maddelerinde tanzim edilmiş olan itiraz yalnız mahkeme kararlarına karşı yapılacak itirazlara aittir. Müddei umuminin kararına karşı yapılabilecek itiraz ise usulî yani usulü kanuna müteallik değildir, belki mürakabe ve nezarete müteallik bir itirazdır; Yani itiraz müddei umumilik üzerinde hakkı mürakabe ve nezareti olan makama (ağır ceza müddei umumisine, baş müddei umumiliğe ve adliye vekâletine) verilir ve bu makamların kararı değiştirebilmek kudreti mürakabe ve nezaret hak ve vazifelerinden inbias eyler. Hakkı mürakabe ve nezaret sevk ve idare kudret ve salâhiyetini verir; Sevk ve idare salâhiyeti de itirazlar hakkında karar vermek vazifesini meşru kılar. Bu itiraz bir şekil ve bir müddete tâbi değildir. İtiraz hakkında karar verecek makam doğrudan doğruya müddei umumiliğe mensup bir makam olsa bile (yani adliye vekili ise) karar verirken müddei umuminin yerine geçmeğe ve müddei umuminin riayete mecbur bulunduğu (bilfarz mecburiyeti takip aslı gibi) usullere riayete mecburdur.

Fakat ceza muhakemeleri usulü kanunu 165 inci maddesinde ayni zamanda suçtan zarar görmüş bulunan müstediye yukarıkı fıkrada arzeylediğimiz itirazdan başka usulü muhakeme kanununa ait bir itiraz hakkı daha vermektedir. Bu iki itiraz birbirini ref'edici ve selbeyleyici de değildir, Bu itiraz yolu müstediye müddei umuminin talebini reddeyleyici kararına karşı mahkeme reisine müracaat eylemek hakkını verdirir; Yani müsted'i müddei umuminin talebini reddeyleyen kararının kendisine tebligi (Madde 33) tarihinden itibaren 15 gün içinde kararı veren müddei umuminin mensup olduğu ağır ceza işlerini gören mahkeme dairesine en yakın bulunan ağır ceza işlerini gören mahkeme reisine itiraz edebilir. 165 inci madde « müddei umuminin dava inhisarı » denilen asla münafidir ve hiffetle istimaline mani olmak için itiraz istidasında amme davasının açılmasını haklı gösterebilecek vakıalar ve delillerin beyan edilmesi bu zarurete ittiba edilmiş olup olmadığının evvel emirde - var ise - bir avukata tetkik ettirilmesi şart koşulmuştur, itiraz istidasının zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyan ile verilmesine imkân yoktur. Müddeti korumak için itiraz istidası 15 gün içinde salâhiyetli ağır ceza

896

reisine tevdi edilmiş bulunmalıdır. Alman ictihat ve teamülüne nazaran itiraz istidasının salâhiyetli ağır ceza reisinden başka bir makama tevdi edilmiş olması müddeti muhafaza ettirmez 299 uncu madde hükmü kıyasen tatbik edilemez. Fakat bizde daima müsted'inin bulunduğu mahal makamları tevsit edilegelmekte olduğundan itiraz istidasının salâhiyetli ağır coza mahkemesi reisine tevdi edilmek üzere amme davasının açılmasına mütedair istidayı reddeylemiş müddei umuminin mensup olduğu ağır ceza işlerini gören mahkeme reisine verilmiş olması müddeti muhafaza ettirir mi?

Müddei umuminin takibata mahal olduğu kararının müsted'iye Perşembe 5 Teşrinisanide tebliğ edilmiş olduğunu farzedelim itiraz istidasının salâhiyetli ağır ceza işlerini gören mahkeme reisine verilmek için kanunun tayin ettiği 15 günlük müddet 19 Teşrinisani Perşembe günü akşamı biter. Yani mahkemelerin tatil saati başlar başlamaz müddet te bitmiş olur. İtiraz istidası postanın tatil saatinden sonra teslim etmiş olduğu mersuleler arasından çıkarsa müddetin mahfuziyeti, mersulenin tesellüme salâhiyetli zata yani evrak memuru, kalem dosya memuru gibi evrakı tesellüme salâhiyetli memura teslim edilmiş olması ile mukayyettir.

41 inci madde mucibince eski hale getirme talep olunabilir mi? Eski hale getirme talebi ancak mahkeme nezdinde riayeti iktiza eyleyen mehillere riayet imkânsızlığı olduğu takdirde mümkündür. Almanyada karar mahkeme reisinden alınmayup doğrudat doğruya mahkemeden alındığından eski hale getirme talebinde bulunabilir. Fakat bizde karar mahkeme reisinden alındığından eski hale getirme talebinde bulunılamıyacağı kanaatındayım.

İtiraz istidası amme davasının açılmasını haklı gösterecek vakıaları ve delilleri ihtiva eylemiyor veya avukat yahut dava vekili bulunan yerlerde avukat tarafından imza edilmemiş bulunuyorsa yahut müddet geçmiş ise mahkeme reisi tarafından hiç bir muamele yapılmaksızın bir karar ile reddedilir.

165 inci madde ile mevzu itiraz müddei umuminin kararlarına amir mafevkine müracaat etmek daha doğru olur. Çünkü eğer mafevk hakkı mürakabe ve nezareti dolayısile kararı veren müddei umumiyi vazifesini ifa tarzı noktasından da keyfiyeti tetkik eyler.

«Suçtan zarar gören» kimdir? Bu suale cevap vermek çok güçtür. Yalnız Alman vazıı kanunu «suçtan zarar gören» mefhumunu en geniş, en şumullü bir manada kullanmıştır. Alman müelliflerinden (HellWeg Kohlrausch) un tarifine göre «suç hukuk ve menfaatlarına karşı her hangi bir tarzda tevcih edilmiş olan kimse» suçtan zarar gören kimsedir. (Lowe) nun tarifine göre de suçtan zarar gören kimse «suç ile

hukuk ve menfaatları doğrudan doğruya veya bilvasıta müteessir olmuş olan kimsedir. Duçarı zarar olan hak ve menfaatın hukuku hususiye veya hukuku amme sahasına ait olması arasında hiç bir fark yoktur.» Aranılacak cihet suç ile müsted'i arasında şahsî bir nisbet bulunmasıdır, bu usule nazaran müsted'inin suçtan zarar görmüş olan kimse bulunduğuna dair verilecek kararın merkezi sıkleti ahvale ve her cüz'iyata göre değişir. Alman mahkeme kararlarından bir kaç misal iktibas edelim. Bu misallere nazaran sahte gümüş para imali işinde Prusya darphane müdürü 165 inci madde mefadına göre suçtan zarar gören kimse telâkki edilmiştir, Ve diğer taraftan da şahsiyeti hukukiyeyi haiz bulunan nahiyeye karşı nahiye olması dolayısile irtikâp edilmiş bir dolandırıcılık işinde nahiye sakinleri suçtan zarar gören kimse olarak telâkki edilmemiştir. Bir kimsenin yedinde emanet bulunan bir eşyanın çalınmış olması işinde eşya nezdinden çalınmış olan zilyet de mal sahibi gibi suçtan zarar gören kimse telâkki edilmiştir. Cebren ırzına geçilmiş bir kızın babası, kızın vefatı ve binaenaleyh babanın kız üzerindeki velâyet hakkının zail olmuş bulunması dolayısile suçtan zarar gören kimse olarak telâkki edilmemiştir. Prusya ve Saksunya mahkemelerinin bu geniş telâkkilerine mukabil Hamburg mahkemeleri de «suçtan zarar gören» tabirini dar bir manada almaktadır. Bu itibarla da komşu evde san'at icrası halinde olarak fuhuş ifa edilmekte olması ve randevü evi kılınmış bulunması dolayısile kendisini bu memnu fiillerden zarar gören kimse telâkki eylemiş olan bir ev sahibinin itiraz istidası reddolunmuştur. Zabıta tarafından izin verilmiş bir umumhane civarında dükkânı işi olan bir kimsenin alüftelerin hareketlerinin erbabı iffetten olan müşterilerine fena tesir eylemesi dolayısile umumhanenin işletilmesinden naşi şahsen ve işi itibarile zarar gören kimse olduğu hakkındaki iddiası» da varit görülememiştir.

Amme davasını açmak vazifesinin esas itibarile müddeiumuminin inhisarında olduğunu arzeylemiştik; gene müddeiumuminin adlî takibatı istilzam edecek hususlarda kâfi emareler muvacehesinde amme davasını mutlaka açmakla mükellef olduğunu da (madde 148 mecburiyeti takip) arzeylemiştik. Marelarz her iki asla: Yâni dava inhisarı aslı ile mükellefiyeti tâkip aslına istisna teşkileden şahsî davada [bilfarz hakaret ve on günden ziyade uzamamış, bir güna hastalığı veya mağdurun mutadı olan iştigalâttan mahrumiyeti intaç eylememiş olan müessir fiillerde] müddeiumuminin suçun kat'î ve muhakkak müvacehesinde dahi amme davasını ancak işte menfaatı amme gördüğü takdirde açmakla mükellef bulunduğunu ve işte menfaatı amme olup olmadığını da taktirde tamamile serbest olduğunu gene (matbu kursların 10 uncu sayfasında) arzeylemiştik.

Demek ki amme davasını açmak yedi inhisarında bulunan müd-

8598

deiumumî şahsî dava işlerinde de amme davasını açmaktan memnu bulunmadığı için bilfarz hakarete maruz kalmış olan bir mağdur şahıs davacı sıfatile istidasını karar hâkimine vereceğine müddeiumumiye amme davasının açılması talebini havi bir istida (şikâyetname) verebilir. Şahsî dava işlerinde mükellefiyeti tâkip aslı cari olmadığından müddeiumumî; ancak işte menfaatı amme gördüğü takdirde amme davasını açar ve ilâ mağdurun talebini reddeyler. Müstedi müddeiumuminin bu kararı aleyhine 165 inci madde mucibince itiraz eyliyemez. Çünkü müddeiumumî işte menfaatı amme olup olmadığını takdirde tamamile serbesttir. Kanun ise mahkeme reisine yalnız ve yalnız mesaili hukukiyeyi takdire salâhiyet vermiştir; itiraz istidasını imzalıyacak olan avukat ta ancak mesaili hukukiyeyi mürakabe eyliyebilir. Kanun mahkeme reisine menfaatı amme cihetinden tâkibin münasip olup olmıyacağını takdire salâhiyet vermemiştir.

Müddeiumumî hakaret mağdurunun amme davasının açılması talebini havi istidasını - işte menfaatı amme olmadığı cihetinden reddetmeyip te başka sebeplerden reddeylese müstedi 165 inci madde mucibince reisin kararına müracaat eylivebilir mi? Bu cihet ulema arasında muhtelefün fihtir. Lowe müstediye şahsî dava yolunun açık bulunması dolayısile haber verir.(Lukas) bu tarzı telâkkinin kanunun ruhuna tevafuk eylemediğini iddia eyler ve kanun yalnız işte menfaatı amme olup olmadığı cihetinin takdirini munhasıran müddei umumiye bırakmıştır,diğer hususların takdirinde müstedinin mahkeme reisine müracaata hakkı vardır, der.

* * *

Takibedilen işte ilk tahkikat yapılmış ve tahkikat ta gerek filî ve gerekse hukukî sebeplerden dolayı son tahkikatın açılması için kâfi netice vermemiş ise maznunun muhakemesinin men'ine karar hâkimi karar verir (madde191). Karar hâkiminin kararının lüzumu ise amme davasının - ilk tahkikatın açılması talebi ile - açılmış bulunmasından - (madde 163) ve açılmış olan amme davasının da geri alınamıyacağındandır.

İlk tahkikatın bitmesinden sonra mustantik (190) ıncı madde mucibince dosyayı, iddiasını bildirmek üzere Cumhuriyet müddei umumisine verir. Müddeiumuminin dosyayı iddianamesi ile birlikte karar hâkimine tevdi etmesi ani ile beraber ilk tahkikat saf'hası kapanmış olur; bu ana kadar lâzımgelen kararları, bilfarz tahliye talebine karşı verilecek kararı mustantık verir.

Müddeiumumî işin son tahkikat için kâfi derecede hazırlanmamış olduğu kanaatinde bulunur ise tahkikatın itmamını talep eyler. Mustantık de bu talebi terviç eyliyebilir; eğer mustantık müddeiumuminin

899

tevsii tahkikat talebini terviç eylemez ise sırf bu cihet karar hâkiminin kararına arzedilir. (Madde 190 fıkra 2)

Eğer müddeiumumî tevsii tahkikatın da gerek filî gerekse hukukî sebepler dolayisile maznun aleyhine kâfi emare veremiyeceği kanaatinde bulunur ise maznunun muhakemesinin men'ini talep eyler.

Maznunun muhakemesinin men'i talebini berveçhiâti tarzda yazmak hatalıdır:

Dosya ile birlikte karar hâkimliğine

Maznun aleyhine kâfi emare olmadığından muhakemesinin men'i hürmetle [1] talep olunur.

Çünkü bu şekilde bir talep çok sathi olmasından hâkimin tetkikine imkân verebilecek her hangi bir müstenidattan mahrumdur. Bunun için talepte talebin müstenidatı olan vak'alarla deliller de yazılmalıdır:

«Maznun, Ayşenin ırzına geçmiş olduğunu inkâr eylemektedir. Osmanın şehadetine iptina edilerek maznunun fiili müddeabihe mücasereti muhtemel görülse dahi ceza kanununun 416 ıncı maddesinin icabettirdiği unsurlardan cebrü şiddetin istimal edilmiş olduğu kolaylıkla kabul edilemez. Çünkü fiilin irtikâp edildiği iddia olunan zamanda yandaki odada bulunan şahit A ile B hiçbir patırtı işitmemiş oldukları gibi Ayşenin de feryat eylemiş olduğunu duymamışlardır; fazla olarak şahitler fiilin vukuu iddia edilen zamandan biraz sonra Ayşenin odalarına gelmiş ve kendisine karşı irtikâp edilmiş suçtan hiç bahsetmiyerek sanki bir şey geçmemiş gibi öteden beriden konuşmıya başlamış olduğunu da söylemişlerdir. Bundan başka cürmün vukuu iddia edilen zamandan altı ay sonra Ayşenin babası tarafından maznun ile aralarında başka meselelerden dolayı husumet hadis olduğundan sonra ihbar edilmiş olması ve buna sebep olarak kızının cürmü kendisine henüz bildirmiş olduğunu söylemesi de şayanı dikkattir.»

Eğer karar hâkimi müddeiumuminin noktai nazarını kabul eyler ise maznunun muhakemesinin men'ine karar verir, karar hâkiminin kararını aşağı yukarı berveçhiâti tarzda yazması doğru olmaz.

«Müddeiumuminin iddianamesinde serdedilmiş olan sebeplere binaen maznun N. (ikametgâhı) n, aleyhine ceza kanununun 416 ıncı

[1] Taleplerin emir şeklini almaması için elfazı ihtiramiyeden birine terfik edilmesi münasiptir.

maddesinde mezkûr cürüm dolayısile yapılan tâkibattan dolayı muhakemesinin men'ine karar verilmiştir.»

Karar hâkimi
Ahmet

Çünkü karar maznuna bildirilecektir. (Madde 197) maznuna bildirilecek bir kararın ise tamam olması lâzımdır.

Karar hâkimi müddeiumuminin talebini kabul edip te esbabı mucibesini kabul eylemez ise kararın her noktadan müstenidatı olmalıdır. Eğer karar hâkimi maznun aleyhine kâfi emare bulunduğu kanaatinde ise son tahkikatın açılması kararını verir ve evrakı, iddianamesini yazmak üzere müddeiumumiye iade eyler (madde 201). Şüphesizki karar hâkimi lâzımlı görür ise meselenin daha ziyade tenviri için ilk tahkikatın tevsiini de talep edebilir. (Madde 195) ve tevsii tahkikat ta bir netice vermez ise o zaman maznunun muhakemesinin men'ine karar verir.

Yalnız müddeiumumî tarafından yapılmış bir hazırlık tahkikatı üzerine bizzat müddeiumumî tarafından tâkibata mahal olmadığı kararı (madde 163 fıkra 2) verilmiş bir iş hiçbir şart ve kayda tâbi olmıyarak - tabiî mururu zaman mevcut olmamış ise - yeniden tâkip edilebilir. Çünkü müddeiumuminin verdiği tâkibata mahal olmadığı kararının mahiyeti daima muvakkattir ve maznuna karşı kat'î ve kâfi bir mahiyette değildir. Binaenaleyh müddeiumuminin işin gerek mahiyeti gerekse hukukî cihetleri hakkında ilk kanaatinin değişmiş olması bile işin yeniden tâkibini caiz kılar.

Fakat ilk tahkikattan sonra karar hâkiminin kararı ile muhakemesinin men'ine karar verilmiş olan maznun nev'anma bir kaziyei muhkeme müvacehesinde bulunur ve aleyhine tâkibat ancak yeni vak'alarla yeni delillerin meydana çıkması üzerine yeniden yapılır (madde 204, 197 fıkra 2 ile birlikte). Tâkibatın bu tarzda yeniden iadesi yeni bir tâkibat değildir; eski tâkibatın devamıdır. Bu itibarla da kabul edilmiş bir müdahale kıymetini muhafaza eyler, yeni bir müdahale talebine lüzum kalmaz (madde 366).

XII

Hükme varmak

Davayı gören mahkemenin vazifesi. - Fiilin aynı olması. - Fiilin tavsifi. - Afakî ve enfüsî unsurlar. - Cezaî mes'uliyet. - Kanun maddesinin tatbiki. - Cezanın takdiri.

Ankara hukuk mektebinde müddeiumumî beyefendilere verilen kurslarda - ki Ankara hukuk mektebi tarafından tabettirilmiştir - bir ceza davasını son tahkikatın açılmasına kadar götürmüştük. Şimdi son tahkikatın açılmış olduğunu farzedelim ve mahkemenin vazifelerini tetkik edelim. Fakat bundan evvel son tahkikatın açılması kararı ile duruşmanın yapılması arasında geçen müddetin hukukî bir kıymeti yoktur. Çünkü bu müddet zarfında yapılacak muameleler duruşmanın ihzarına müteallik adetâ celpnameleri çıkartmak gibi mihanikî vazifelerdir. Bu devreye ait olan hükümler 218 - 206 ıncı maddelerde münderiçtir, Bunun içindir ki burada yalnız marelarz maddeler muhteviyatını tekrar eylemekle iktifa edelim :

Lâzım olan davetleri yapmak ve sübut vasıtalarını tedarik eylemek müddeiumumiye aittir. 207 inci maddenin bu hükmü, kaza makamını mümkün olduğu kadar idarî ve mihanikî vazifelerden kurtarmak ve onu sırf hüküm vermek vazifesile bırakmayı istihdaf eyler.

Maznun da 213 üncü madde mucibince doğrudan doğruya ve kendi kararı ile şahit ve ehli hibre davet ettirtebilir. Maznunun bu salâhiyeti 212 inci madde ile mukayyet değildir; yâni maznun, dinleteceği vak'aları göstermek şartile şahidin veya ehli hibrenin davetini istemiş olup ta mahkeme reisinin istidasını reddeylemiş olması halile mukayyet değildir. Böyle bir mukaddem talebi olmaksızın da maznun sırf kendi kararile ehli hibre ve şahit davet ettirtebilir. Şahit ve ehli hibre hiçbir şekle tâbi olmaksızın ikame edilebilir yâni duruşmıya birlikte getirtilebilir. Fakat davet edilmiş olur. Şahitler ile ehlihibrelerin dinlenmesi mecburî olduğu halde madde 238 doğrudan doğruya duruşmıya getirilen şahitlerin hemen dinlenmeleri mecburî değildir.

Davet edilmiş olan kimse yol masrafile kaybedeceği vakit için

tazminat kendisine verilmedikçe veya mahkeme kalemine yatırılmadıkça (madde 213) gelmiye mecburiyeti yoktur. Fakat bu tarzda davet edilmiş olan şahit davete icabet etmemiş olmasının neticelerine tahammül eyler (madde 46)

Şimdi mahkemenin vazifelerini tetkike başlıyalım:

Mahkeme davayı bütün şümulile hal ve fasleylemeğe mecburdur. Mahkeme vereceği hüküm ile davayı tamamile tüketmiş olmalıdır. Tabii mahkemenin, yeniden iradedilen delilin ikamesi için talik kararı vermesi veya davayı vazife harici kararı vermesı gibi kararları hüküm değildir. Hüküm verilebilmek için dava maddeten hal ve fasla elverişli hale gelmelidir. Davayı tamamile tüketecek olan hüküm aleyhine kanun yoluna müracaat edilmediği takdirde kat'ileşecek olan hükümdür. Hüküm maznunun beraetine veya mahkûmiyetine veya duruşmanın tatiline yahut davanın düşmesine mütedair olur (madde 253) Tabiî müruru zaman, cezaî mes'uliyeti kaldıran hallerin bulunması, kaziyei muhkeme, harici ez memleket imtiyazının bulunması gibi sebepler tesirile verilecek hükümler ne beraete ne de mahkûmiyete mütedair olur; ancak duruşmanın tatiline dair olur. Mahkeme hükmünü verir iken fiil hakkında cezaî mes'uliyet hakkında, tatbik edilecek kanun maddesi hakkında ve cezanın takdiri hakkında da kararını vermiş olacaktır ve bütün bu cihetleri halletmek mahkemeye aittir. Binaenaleyh mahkeme hükmünü vermeden evvel aşağıdaki mes'eleleri halletmiş bulunmalıdır:

1 — Maznun fiili işlemiş midir?

2 — Yapmış olması kendisi için mes'uliyeti mucip midir?

3 — Fiil bir ceza maddesine temas eyler mi; eylerse hangisine?

4 — Fiili nasıl cezalandırmalıdır.

Bu suallerin 2 incisinden maadası tavzihe muhtaç değildir. İkinci sual cezaya ehliyete mütedairdir. (Madde 46) ve cezayı kaldıran veya hafifleten bütün sebepleri camidir. 2 inci sualin icabettirdiği cevaplar müsbet olmadıkça fiil ceza kanununa nazaran haizi ehemmiyet olamaz. Binaenaleyh mesaili maddiye mücrimiyetten (mes'uliyeti cezaiyeden) mücerret olarak tetkik edilemez.

Ceza mahkemesinin bu sualleri hangi tertip dahilinde halletmesi lâzımgeleceği hakkında bir kaide konamaz. Eğer fiil suç değilse yâni ceza kanununun bir maddesine temas eylemiyor ise bütün diğer suallerin halli lüzumsuz olur. Bu sebepten üçüncü sual diğer suallerden evvel hallolunmalıdır denir ise hata edilmiş olur çünkü üçüncü suale cevap vermek için işlenmiş olan fiilin ne olduğu bilinmelidir

Bu da kısmen birinci suale merbut bir keyfiyettir ve nihayet birinci suale menfi cevap verilmesi de diğer suallerin hallini lüzumsuz kılar ve binaenaleyh üçüncü suali ileriye süren sebep birinci suali de diğerlerinden mühim kıldırmak için mevcuttur.

Ve nihayet 2 inci ve 3 üncü sualler kısmen yekdiğerine mütedahildir. Zira maznunun fiilden dolayı mes'ul olup olamıyacağı mes'ele hakkında verilecek karar tatbik edilecek kanun maddesini ihtiva eyler, çünkü verilen kararda fiilin şekli haricisi, zahiri hali yerine muayyen bir maddenin unsurlarını ikame eylemek icap eder. Eğer A, B den bir saat aldı ise ve o saati almağa hakkı yok idise A nın bu filinden dolayı cezaî bir mes'uliyeti olup olamıyacağı ancak hırsızlık gibi gözüken bu fiilde hırsızlığın kanunî unsurlarını zahire çıkartmakla kestirebilirim. Binaenaleyh A ya saati almak fiilinden dolayı cezaî bir mes'uliyet terettüp edip edemiyeceğini kestirebilmem için A nın saati temellük etmek kastı olup olmadığını ve yaptığı fiilin haksız olduğunu bilip bilmediğini; saatin kendisine ait olmadığına vakıf bulunup bulunmadığını ve cezaya ehliyeti kaldıran bir sebebin bulunup bulunmadığını tesbit eylemekliğim lâzımgelir. Görülüyor ki bu tesbit muamelesinde bir parça da ceza maddesinin tatbiki vardır; yani 3 sualin halline müteallik bir sây vardır.

Binaenaleyh hâkim bu dört su'ale ayrı ayrı cevaplar vermez hepsine birden, birlikte olarak cevap verir. Mühim olan şey su'allerin vücudunun, ehemmiyetinin ve aralarındaki mantıkî farkın malûm olmasıdır.

Bir misal arzedelim: (A), (B) ye olan borcunu tediye etmek için keşide ve ciro etmiş olduğu bir poliçeyi (B) ye veriyor. poliçe (C) nin kabulünü de ihtiva eyliyor. Fakat hakikatte muhatap olan (C) poliçeye imzasını kendi elile atmamıştır, imzayı (C) den habersiz olarak bizzat (A) atmıştır. Binaenaleyh vadesinde (C) poliçeyi tediye etmemiştir bilâhare (A) tediye eylemiştir.

Bu hadiseye binaen (A) aleyhine evrakta sahtekârlık cürmünden dolayı ceza kanununun 343 üncü maddesi mucibince amme davası ikame edilmiş ve son tahkikat açılmıştır. Duruşma yapılmış ve deliller ahiz ve telâkki olunmuştur. Müddei umumi talebini bildirmiş maznun müdafaasını yapmış; heyeti hâkime de müzakere odasına çekilmiş; yani heyeti hâkimenin yukarıda zikir ve arzedilen dört suale cevap vermesi zamanı gelmiştir.

« Maznun kendisine isnat edilen fiili işlemiş midir? » Su'ali evvel emirde hangi fiil? Sualini irat ettirir. Bu sualin cevabı ise kolaydır: Son tahkikatın açılması kararında bildirilmiş olan fiil; çünkü son tahkikatın açılması kararı tahkikatın filî sahasını ve binnetice hükmün mevzuunu tayin ve tahdit eder. 257 inci maddenin birinci fıkrasında:

« Hükmün mevzuu.. İddianamede gösterilen suçtan ibarettir. »

Denmiş ise de, «iddianame» tabiri Alman temyiz mahkemesinin tefsir ve ictihadı ile de sabit olduğu veçhile yanlış kullanılmış ve son tahkikatın açılması kararı yerine olarak kullanılmıştır. Bu yanlış, kanunumuza da aynen geçmiştir (matbu kursların 72 inci sahifesi No: 23 bakınız!) Bu tahdit keyfiyeti, sebki dava « aslının » mahkemenin bir işi tahkik edebilmesi için dava ikame edilmiş olması zaruretinin bir neticesidir: « Davacı bulunmıyan bir yerde hâkim de bulunmaz. » Son tahkikatın açılması kararında nazara alınmamış bir fiil mahkeme tarafından da nazara alınamaz. Fakat 257 inci maddenin yukarıda arzeylediğim fıkrasında ufak bir kayit daha vardır:

« Hükmün mevzuu, duruşmanın neticesine göre iddianamede gösterilen suçtan ibarettir. »

Fıkradaki « duruşmanın neticesine göre » kaydı son tahkikatın açılma kararının mevzuu olan filin tarzı tecellisinin duruşma esnasında değişebilmesine nazaran konmuş ve mahkemeye bu değişikleri nazara almak hususunda hem salâhiyet vermiş hem de vazife tahmil eylemiştir. Yalnız kanun « iddianamede gösterilen suçtan ibarettir. » Cümlesi de filin ayni kalmasını yani fiilin tarzı cereyan ve tahaddüsünün, vak'aların - ki ona Almanlar filin tarihi hudusü derler - degiştirilmesini temin eylemiştir.

Aldığımız misale nazaran farzedelim ki son tahkikatın açılması kararında (A) nın (B) ye verdiği poliçenin,

a) İhdas tarihi olarak 31 Teşrinievvel gösterilmiş; halbuki duruşmada ahız ve talâkki edilen delillerden poliçenin ihdas tarihinin 29 Teşrinievvel olduğu gözüküyor.

b) (C) nin poliçenin yüz tarafına atılmış imzasile vaki kabul tarihi 1 Teşrinisani diye gösterilmiş; halbuki duruşmada ahiz ve telâkki edilen delillerden kabul tarihinin 31 Teşrinievvel olduğu gözüküyor.

c) Tediye edilecek miktar 500 lira olarak gösterilmiş olduğu halde duruşmada ahiz ve telâkki edilen delillerden tediye edilecek paranın 750 lira olduğu gözüküyor.

d) Poliçe (B) ye 3 Teşrinisanide verilmiş gibi gösterilmiş; halbuki duruşmanın neticesinden 2 Teşrinisanide verilmiş olduğu tebeyyün ediyor.

Binaenaleyh son tahkikatın açılması kararında hata vardır. Bu hata iddianameden geçmiştir; iddianamedeki hata da şahitlerin hatalı ifadelerinden inbias eylemiştir. Tabiîdir ki bu gibi hatalar hemen hemen hiç vukua gelmez, müddei umuminin ve karar hâkiminin dikkati bu gibi hataların vukuuna mani'dir yalnız misalimiz için hatayı kabul eylemekliğimiz lâzımdır.

Son tahkikatın açılması kararı maznun (A) ya,

31 Teşrinievvelde (29 da değil) ihdas eylemiş olduğu 500 liralık (750 liralık değil) poliçede muhatap (C) in imzasını 1 Teşrinisani (31 Teşrinievvel değil) tarihli kabul ile sahte olarak atmış ve 3 Teşrinisanide (2 Teşrinisani değil) B yi iğfal kastile istimal eylemiş olmak filini ve suçunu isnad eyliyor.

Şimdi son tahkikatın açılması kararında isnat edilen fiil ile duruşmanın neticesinden anlaşılan fiil birbirinin aynı mıdır. Yahut duruşmanın neticesinden anlaşılan fiil son tahkikatın açılması kararında mezkûr fiilden başka bir fiil midir?.

Bu suale cevap vermek için nazara alınacak cihet son tahkikatın açılması kararı ile şahitlerin ifadelerinin, aynı yerde poliçeyi mi istihdaf eyliyor? Binaenaleyh bu ciheti tavzih ve halledecek suallerin sorulması lâzımdır. Bilfarz A ile B arasında tahkikatın mevzuu olan poliçeden başka bir poliçe muamelesi olmamış ise fiilin aynı fiil olduğunu kabul eylemek lâzımdır; bu takdirde ise tarihlerdeki ve mıktardaki tefavüt aynı fiilin tecell sinde değişmesi gibi telâkki olunur ve binaenaleyh bu fiil hakkında «duruşmanın neticesine göre» hüküm verilir. Aynı adamlar arasında cereyan eylemiş aynı vak'anın tarihindeki tebeddül filinin aynı olmasını izale eylemez. Fakat A ile B arasında müteaddit poliçe muamelesi yapılmış, bunlardan biri de son tahkikatın açılması kararında zikredilen poliçeye tevafuk eyleyor ise şahitlerin şehadetlerinin mevzuu olan sahte poliçe ile son tahkikatın açılması kararına hataen mevzu teşkil eden doğru poliçe birbirinin aynı değildir.

Bu itibarla mahkeme maznunu beraet ettirmeğe mecburdur ve maznun aleyhine sahte poliçeden dolayı yeniden dava açılmak lâzımdır.

Bir başka misal daha alalım.

A. aleyhine

3 Teşrinievvel 1931 tarihinde Erenköyü sakinlerinden Ahmet beye ait iki kazı haksız yere intifa kastile,

Ve bilhassa köşkün doğrudan doğruya müştemilâtından olan kümesinin kapusunu kırarak almış olduğundan

Dolayı amme davası açılıyor ve son tahkikatın açılması kararında (A) nın fiili müddeabihe mücasereti hakkında kâfi emareler bulunduğu kabul ediliyor.

Duruşma esnasında kazların 3 Teşrinievvelde çalınmayup 4 Teşrinievvelde çalınmış olduğu sabit oluyor ve yine duruşmada kazların

Ahmet beye ait olmayup Ahmet beyin köşkünün bir katında müstecir olarak ikamet eyliyen ve Ahmet beyin kümesini Ahmet beyle müştereken kullanan Hüseyin beye ait olduğu tebeyyün eyliyor.

Tasvir edilen hadiseye göre son tahkikatın açılması kararındaki fiil açılması kararındaki fiil ile duruşmanın neticesine göre tecelli eden fiilinin birbirinin ayni olduğunda şüphe yoktur; Çünkü tahkikatın aynı kazlar hakkında olduğu zahirdir. Şahitler ile son tahkikatın açılması kararı Teşrinisani bidayetinde Erenköyünde Ahmet beyle Hüseyin beyin müştereken kullanmakta oldukları kümesten çalınmış olan kazları istihdaf ediyorlar.

Fakat duruşmanın verdiği neticeye göre çalınmış kazların Ahmet beye ait olmadığından başka Eren köyünden ve bahusus Ahmet beyin kümesinden hiç bir hayvan çalınmamış olduğu ve fakat kazların Kızıl Toprakta Münir beyin kümesinden çalınmış kazlar bulunduğu sabit olur ise son tahkikatın açılması kararının mevzuu olan fiil ile şahitlerin şehadetlerinin mevzuu olan fiil birbirinin ayni olarak telâkki edilemez. Çünkü son tahkikatın açılması kararı 3 Teşrinisanide Erenköyünde Ahmet beyin kümesinden çalınmış kazları kast eyleyor. Delillerin duruşmada vaki ahzu telâkkisi ise maznunun ayni gece de Kızıl Toprakta Münir beyin kümesinden iki kaz çalmış olmasını meydana çıkarıyor ki büsbütün başka ve aleyhine amme davası açılmamış bir fiildir. Her nakadar son tahkikatın açılması kararı ile duruşmada ahzu telâkki edilen delillerin neticesi ayni kazlara, (A) tarafından her hangi bir yerde her hangi bir kimseden çalınmış olan kazlara teallûk ediyorsa da yine fiiller birbirinin ayni değildir. Binaenaleyh maznun mahkûm edilemez.

Gerçi ceza muhakemeleri usulü kanununun 259 uncu maddesi müşküllere ve geciktirilmelere mümkün mertebe mani olmak ve son tahkikatın açılması kararına mevzu fiilin ayni olmayan fiili de duruşmada mahkûm ettirebilmek için,

« Maznunun, son tahkikatın açılmasına dair olan kararda yazılı suçtan başka bir suç işlemiş olduğu duruşma sırasında meydana çıkarsa cümhuriyet müddei umumisinin talebi ve maznunun muvafakatı ile her ikisi birlikte hükmolunmak üzere bu suç duruşulacak olan işle birleştirilebilir.»

Diyor. 259 uncu maddenin icabettirdiği şartlar maznunun, duruşma sırasında meydana çıkmış olan suçundan dolayı zan altına alınmış olması yani müddei umuminin bu yeni meydana çıkan suç hakkında da şifahen amme davasını açması ve tahkikatın bu yeni meydana çıkan suça da teşmilini talep eylemiş bulunmasıdır. Bunu, ahvale göre ve maznunun müdafaası hakkındaki imkânı nazara alarak yapmak müddei

umuminin vazifesidir. Diğer şart ise maznunun muvafakatidir. Maznunun muvafakatı olmadıkça son tahkıkat yeni meydana çıkan suça teşmil edilemez.

Eğer son tahkikat yeni meydana çıkan suça teşmil edilecek ise mahkeme son tahkikatın açılması kararının esaslı muhteviyatını cami bir karar vermeğe yani fiili kâfi derecede tayin eyleyen bir karar vermeğe mecburdur. Müddei umuminin talebi, maznunun muvafakatı ve karar zapta yazılmalıdır. Aldığımız misale göre yeni meydana çıkan hırsızlık fiilinin duruşulmakta olan işle birleştirilmesini müddei umumî talep eyliyemez. Çünkü 257 inci maddenin ikinci fıkrası:

«Yeni suç ağır ceza işlerinden olur veya mahkemenin salâhiyeti haricinde bulunursa bu hüküm tatbik edilemez.»

Diyor.

Eğer son tahkikatın açılması kararı bir kaç suça ait bulunursa ve mahkeme de o suçlardan bir kaçını sabit addeder ise o vakıt hadise güçlük arzeylemez; Sabit addedilmeyenleri diğerlerinden tefrik ile haklarında beraet kararı verir, Fakat mahkeme son tahkikatın açılması kararında gösterildiğinden fazla adette suçu sabit görürse o zaman iş güçleşir. Mahkemenin son tahkikatın açılması kararından fazla olarak sabit addettiği suçları son tahkikatın açılması kararında gösterilmiş olan suçlarla birlikte hükmedebilmesi için bütün suçların son tahkikatın açılması kararındaki suçlarla ayni hal ve vaziyette olması yani son tahkikatın açılması kararında istihdaf edilen fiillerin sahası fiilen tecavüz edilmemiş bulunması ile meşruttur; (matbu kursların 69 uncu sahifesinde yazılmış olan misal burada tekrar edilebilir.)

Bilfarz son tahkikatın açılması kararı 1930 senesinde birbiri arkası irtikâp edilmiş ayni cinsten asgarî dört hırsızlık vak'ası hakkında verilmiş olduğu halde 7 hırsızlık vak'asını sabit gören mahkemenin maznunu 7 hırsızlık vak'ası ile mahkûm edebilmesi için bütün hırsızlıkların, sayısı vaktile kat'iyetle taayyün edememiş ve karar hâkiminin kararını verirken istihdaf etmiş olduğu ve «asgarî dört» diye tahdit eylediği fiillerin sahasına ait bulunması lâzımdır. Bu lüzumun, bu şartın vücudunu takdir ve tesbit her hadisede değişebilen mesaili maddiyedendir. Eğer mahkeme fiilleri ayni mahiyetten addetmezse yeni meydana çıkan suçları duruşulmakta olan suçlarla birlikte hükmedemez; çünkü son tahkikatın açılması kararında münderiç ve mezkûr değildir. Fakat kollektif suç denilen yani irtikâbı itiyat veya meslek edinilmiş suçlar muvacehesinde bulunuluyor ise son tahkikatın açılması kararında mezkûr olanlarla hükmün verilmesine kadar meydana çıkanlar birlikte hükmolunabilir, çünkü hepsi iddianamenin mevzuu olan suçun müteaddit tecellilerinden başka bir şey değildir. Bunun içindir ki sadır olan

908